

DE GEUS

MAGAZINE VRIJZINNIGE ACTUALITEIT OOST-VLAANDEREN

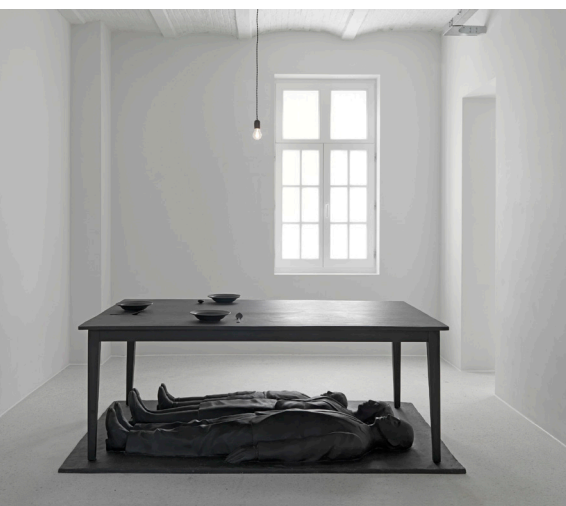
Hans Claus

TIEN VRAGEN AAN EEN GEVANGENISDIRECTEUR

Een belerend Holocaustmuseum

GIE VAN DEN BERGHE FILEERT KAZERNE DOSSIN

VAN DE REDACTIE

Terug naar de gevangenis

3

PLAKKAAT

Meer dan ooit ... 1 mei

4

Vier moeilijke stellingen

5

ACTUA

Kwaad om beter van te worden

6

Een belerend Holocaustmuseum

12

50 jaar Feest Vrijzinnige Jeugd Gent

14

De Rechten van de Mens: ook voor atheïsten?

16

Vrijzinnig humanisme en ontwikkelingssamenwerking

COLUMN

Tao (de weg om niet te volgen)

19

MENSELIJK, AL TE MENSELIJK

Vereenzamen achter de sanseveria's of het computerscherm

20

VRAAGSTUK

Interview met Hans Claus

24

Tien vragen aan een gevangenisdirecteur

FILOSOF OVER FILOSOF

Spinoza

30

CULTUUR

Ethiek van het erfgoedexhibitionisme

32

Dr. Roger Marijnissen 90 jaar

36

Het Belgisch modernisme

38

Niet Miss. (H)eerlijke foto's van Jimmy Kets

FORUM

Doe niet wat onkuisheid is

28

PODIUM

Philip Catherine viert verjaardag in Muziekcentrum Bijloke

40

FILM

Les Misérables

42

Great Expectations

43

BOEKENREVUE

Over San. Een gevecht met leukemie.

44

De kinderjaren van Jezus.

48

POËSTILLE

Wanhoop bergop. Paul Rigolle in de ring van de taal

49

CODA

Rechtzetting: Het waren inderdaad vijf vingers (in mijn reet)

50

NIEUWSBRIEF

51

COLOFON

59

Terug naar de gevangenis

Het verdict is gevallen. Kim De Gelder gaat de gevangenis in, waarschijnlijk voorgoed. Juiste beslissing? Veel mensen blijven met een wrang gevoel achter. Het was voor iedereen duidelijk dat er iets schortte aan De Gelder. Jammer genoeg bestaan er in België (nog) geen psychiatrische gevangenschappen, laat staan een degelijke psychologische behandeling in de bestaande detentiehuizen. Nog steeds zitten gedetineerden in erbarmelijke omstandigheden hun straf uit. Gevangenisdirecteur Hans Claus heeft een uitgesproken visie op het huidige gevangenisbeleid, maar geeft ook een passend antwoord. Medewerker van De Geus, Pierre Martin Neirinckx, trok naar Oudenaarde voor een interview met deze niet onbesproken figuur. Claus haalde meermaals de pers. Zo portretteerde hij zichzelf in vrouwenkleden als kunstenaar, maar kwam hij ook in het nieuws door acties tegen hem vanwege zijn eigen personeel. Een moedig man, die een moedig voorstel aandient.

Piet Van Eeckhaut gaat in op de vraag naar meer inmenging van slachtoffers in de strafuitvoering, een vraag die herhaaldelijk werd opgeworpen n.a.v. de vrijlating van Michèle Martin. Tijdens het proces De Gelder klonk zelfs de vraag naar inmenging in de strafrechtelijke procedure (bv. het mee bepalen van de strafmaat). Van Eeckhaut is hier geen voorstander van. Hij spreekt zelfs van 'slachtofferisme', maar met alle eerbied voor het leed van de slachtoffers zelf.

Hamvraag blijft: wat moet men doen met mensen die gruwelijke feiten plegen? Of meer: hoe moeten we hen hiervan weerhouden? Het vernieuwde Holocaustmuseum werkt volgens het christelijk geïnspireerde adagium 'het kwade voorhouden om het goede te doen'. Door jongeren te confronteren met beelden en getuigenissen tracht het museum hen ervan te overtuigen juist te handelen en zich correct te gedragen. Gie van den Berghe trok ernaartoe en schreef een kritisch artikel als tegengewicht voor deze boodschap. Hij vraagt zich bijvoorbeeld af of een genocide, zoals de Jodenmoord, een geschikt middel is om jongeren verantwoordelijkheidszin bij te brengen. Een interessante discussie die zeker een plaats verdient in De Geus.

Levenslange opsluiting hoeft niet noodzakelijk in een cel te verlopen. Je kan ook gevangen zitten in een lichaam

dat niet meer mee wil. Sandra Van Droogenbroeck werd geconfronteerd met leukemie en stierf enkele jaren geleden aan de gevolgen van deze ziekte. Toch wou ze nooit opgeven. Haar partner Koen Van Hoeylandt bracht een relaas van hun relatie en de invloed van het ziek zijn uit in boekvorm. Johan Braeckman wijdt een volledig artikel aan dit mooi, maar treurig verhaal.

Nog meer treurigheid: eenzaamheid die steeds meer de kop opsteekt. Veel mensen voelen zich fundamenteel eenzaam, hoewel omringd door familie of vrienden. Een taboe dat deMens.nu wil doorbreken. Directeur van de Oost-Vlaamse huizen van de Mens, Freia DeBuck, wijdt een artikel aan dit actueel probleem. Zo blijken niet alleen ouderen, maar ook jongeren eenzaamheid te ervaren.

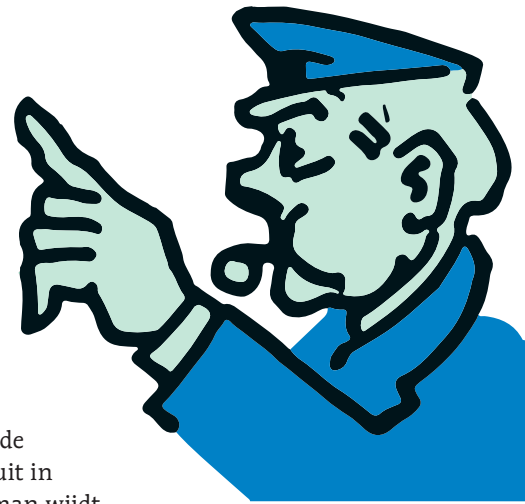
De verschillende comités Feest Vrijzinnige Jeugd dragen alvast hun steentje bij door alle Oost-Vlaamse vrijzinnige jongeren samen te brengen op een feest waar ontmoeting, plezier, maar ook zingeving centraal staan. In Gent is men ondertussen aan de 50e jaargang van het Feest Vrijzinnige Jeugd toe. Dit wordt gevierd met een tentoonstelling en officiële ontvangst op het Gentse Stadhuis. Linda Lampo getuigt in dit nummer over haar deelname aan het eerste feest in Gent.

Solidariteit is een waarde waar veel belang aan gehecht wordt op het Feest. Maar zijn vrijzinnigen wel voldoende solidair als we over de landsgrenzen heen kijken? Er is duidelijk nog werk aan de winkel, maar UCOS, het Universitair Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking, geeft alvast het goede voorbeeld.

Sonja Eggerickx, voorzitter van de International Humanist and Ethical Union, gaat ook de internationale toer op en vraagt zich af of de rechten van de mens ook gelden voor atheïsten. Nog steeds worden mensen over de hele wereld onderdrukt omwille van hun kritische geest of hun ongelooft. Daarvoor moeten we zelfs niet ver lopen, zo zijn er al voorbeelden te vinden in Griekenland en Polen.

Ook verworven rechten worden soms opnieuw ter discussie gesteld, zelfs bij ons. We genieten bijvoorbeeld op het werk van de vastgelegde acht uren dag. Maar Frank Moreels, Federaal Secretaris bij BTB - ABVV, laat zien dat 1 mei nodig blijft om aandacht te schenken aan het lot van veel werknemers, die onder druk van de drang naar flexibiliteit, steeds meer moeten inboeten.

Griet Engelrelst

Meer dan ooit ... 1 mei

Vandaag is 1 mei voor veel mensen een gewone vakantiedag. Bij mooi weer naar zee, en bij regen lekker gezellig thuis. Ze weten niet meer dat 1 mei eigenlijk een herdenkingsdag is, die verwijst naar de bloedige afloop van de staking van mei 1886 in de McCormick-fabrieken in Chicago (VSA). Deze actie werd gevoerd voor het afdwingen van de achturedag. Een protestmeeting op Haymarket, die overigens vreedzaam verliep, werd net voor afsluiten aangevallen door de politie. Er volgden schermutselingen waarbij een bom gegooid werd. Niemand weet door wie. Hoeveel doden en gewonden er vielen, is ook nooit volledig uitgeklaard.

Wel werden acht stakingsleiders opgepakt tijdens razzia's nadien, en vier onder hen werden na een schijnproces terechtgesteld. 1 mei werd later symbool voor de arbeidersstrijd in de hele wereld. Het ligt aan de basis van de wetten rond weekendrust en de achturedag. Diezelfde achturedag die in het Westen door de drang naar flexibiliteit onder druk komt, en die voor veel mensen in de wereld niet meer dan een droom is.

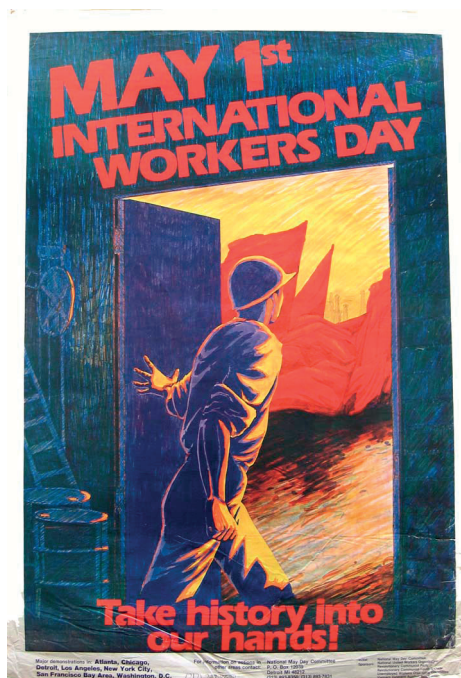
1 mei werd pas na de tweede wereldoorlog een doorbetaalde vrije dag. *Pour la petite histoire*: de vervolgers van Haymarket waren anarchistische vakbondsleiders. Grappig eigenlijk dat ook (en vooral) de sociaaldemocraten dat vandaag als feestdag 'vieren'.

Zelf miste ik geen enkele 1 meiviering sinds ik 18 ben, ik stap dit jaar voor de 25ste keer trouw mee in de 1 meistoet. En ik hoop dat mijn bijna 18-jarige dochter deze traditie zal voortzetten. Natuurlijk herdenk ik de dode anarchisten niet op die dag. Voor mij is het vooral een dag om vrienden en gelijkgezinden te ontmoeten, een pint te pakken, de wereld in onze gesprekken tien keer te verbeteren,

en in de late uurtjes, net voor het veel te late slapengaan ook nog eens te doen alsof dat nog gelukt is ook ... Inclusief de kater daags nadien bij het ontwaken.

Voor mij als vakbondsmilitant is 1 mei vandaag nog superactueel. Niet enkel in ons land, waar sociale onrechtvaardigheid nog altijd de wereld niet uit is. In de sector waar ik actief ben, de transportsector, zijn de lonen laag, de werkuren lang, de stress groot en het respect dat je als werknemer krijgt gering. Komt daarbij de georganiseerde sociale dumping in de transportsector, maar ook in de vleesindustrie, de bouwsector en de schoonmaak. Hierbij worden arbeiders uit Oost-Europa als goedkope werkkracht in West-Europese landen ingezet, met de daarbij horende uitbuiting en fraude.

Is het normaal dat de doorsnee werknemer moet opdraaien voor een crisis veroorzaakt door banken en speculanten? Steeds meer markt, steeds minder sociale bescherming, is dat wat we willen?

Bovendien: is het normaal dat de doorsnee werknemer moet opdraaien voor een crisis veroorzaakt door banken en speculanten? Steeds meer markt, steeds minder sociale bescherming, is dat wat we willen? Ook dat zijn vragen die we op 1 mei in de verf zetten.

Als we over de landsgrenzen kijken naar onze geglobaliseerde wereld dan zien we dat mensen in Zuidoost Azië in *sweatshops* werken en stellen we vast dat er nog steeds slavenarbeid bestaat. Wist u trouwens dat er in 2009 wereldwijd 101 vakbondsmensen vermoord werden omdat ze syndicalist waren?

Een verslag van het IVV (de Internationale vakbondskoepel) toont aan dat de fundamentele werknemersrechten, mondiaal gezien, sterk onder druk staan ten gevolge van de globale economische crisis. Maar liefst de helft van het globaal aantal arbeidskrachten werkt nu in een precare job.

Het verslag stelt dat ook Europa een betekenisvolle opstoot kent van repressie tegen de vakbondswerking. In 2009 werden meer dan 60 werknemers gearresteerd omdat ze deelnamen aan vakbondsactiviteiten, voornamelijk in Turkije en Wit-Rusland. En eind vorig jaar zette DHL in Turkije 123 personeelsleden op straat ... omdat ze vakbondslid zijn. Een jaar voordien deed UPS hetzelfde in dat land. Internationale vakbondssolidariteit kon dat toen echter terugschroeven.

Tot besluit, een citaat van Geert Van Istendael in De Morgen van 9 maart: 'zonder de macht van de vakbond kun je de pletwals van hebzucht en uitbuiting niet stuiten. De vakbond verdedigt het recht van de zwakste. Hij is onmisbaar, vandaag meer dan ooit.'

Frank Moreels

Vier moeilijke stellingen

1. Het is tegenwoordig *bon ton* om justitie langs alle kanten aan te vallen. De pers, de burgers, wij allemaal ... Het is nooit goed.

Het begon enkele jaren geleden toen allerlei vreselijke strafzaken (Dutroux ...) de aandacht van de mensen vatte rond het gerecht.

Men is daarbij echter, in de kritiek die men maakt, niet altijd gehinderd door een grote kennis van het terrein: heeft men, de criticus, de journalist, de burger, ooit een dader van dichtbij gezien? Heeft men ooit een slachtoffer, de ouders van een dood kind, van dichtbij gezien? Heeft men ooit de rechtbank, het assisenhof, van dichtbij meegemaakt?

Dit is geen opeisen door een advocaat van een soort alwetendheid, maar we weten er meer van dan anderen ... Wat 'weten' dan ook betekent. Ook na ongeveer honderd assisenzaken is het mij soms een raadsel ...

2. We leven in een rechtstaat: leven in een rechtstaat is zoals de gezondheid, we weten maar hoe goed het is als we het kwijt zijn. Men kan bij ons niet iemand zomaar aanhouden, niet iemand zomaar beschuldigen, geen afstand doen van het debat, met woord en wederwoord, de vrije verdediging niet fnuiken. Er zijn veel sterke waarborgen en procedures, ook bij de rechten van de verdediging.
3. Daarbij heeft het slachtoffer ook woord en wederwoord. Dat is gelukkig veel verbeterd: de rechters, de advocaten, de politiemensen, alle betrokkenen hebben meer inzicht in wat het slachtoffer beweegt, in wat de moeilijke problematiek is voor een slachtoffer om zich te uiten. Dat is een verbetering. Er zijn ook door de wetgever bijstellingen aangebracht in dat verband. Het is niet meer zoals vroeger: toen was de beschuldigde een soort vedette en het slachtoffer verdween werkelijk letterlijk in de schaduw.
4. We moeten gematigd blijven.

De slachtoffers verder betrekken bij de besluitvorming van de strafuitvoeringsrechtbanken aangaande de voorwaardelijke invrijheidstelling is een weg die men kan gaan. Men moet daarbij voorzichtig zijn, zoals steeds: recht, strafrecht in het bijzonder, is geen wraakrecht.

Het is begrijpelijk dat slachtoffers nooit tevreden kunnen zijn. Zij blijven altijd slachtoffers. Ze blijven de ouders van de dode, ze blijven degenen die tot in hun ziel geraakt zijn. Maar zij moeten zich realiseren dat de rechtstaat sereen en rustig moet kunnen oordelen over de strafuitvoering, na zoveel jaren gevangenis soms.

Hoezeer men ook medelijden heeft met de slachtoffers, men moet sereen blijven over de gedachte dat de bepaling van schuld of onschuld, verzachtende omstandigheden of niet, strafmaat, en eigenlijk ook daarna strafuitvoering, buiten het gebied van de slachtoffers valt

In de echte strafrechtelijke procedure, bv. in het bepalen van de strafmaat, zoals recent werd geëist, hebben de slachtoffers geen stem. Terecht. Het is niet goed dat daar elementen van wraak en vergelding het zouden halen boven elementen van wet, recht en billijkheid, ja soms van mildheid, hoe vreselijk het ook klinkt ... (Wie wil nog mild zijn vandaag?)

Ik ben dus een absolute tegenstander van een grotere inspraak van de slachtoffers op die gebieden.

In de Nederlandse criminologie heb ik ooit het woord 'slachtofferisme' ontmoet. Hoezeer men ook medelijden heeft met de slachtoffers, hoezeer men zich ook aan hun zijde voelt, men moet sereen blijven over de gedachte dat de bepaling van schuld of onschuld, verzachtende omstandigheden of niet, strafmaat, en eigenlijk ook daarna strafuitvoering, buiten het gebied van de slachtoffers valt.

Een bijkomende treurige gedachte: in wezen is het onoplosbaar, soms. Iemand die zichzelf buiten de maatschappij stelt door de gruwelijke daden die hij pleegt (zie de recente zaak in Gent), wat moet men er mee doen? In een geordende, beschaafde maatschappij waar recht en wet gelden? En waar iedereen tegen de doodstraf is? Of zou moeten zijn? Men vraagt zich af hoe men dit onoplosbare vraagstuk, de beteugeling van de zwaarste misdaden, zou kunnen oplossen. Het is *niet* op te lossen.

Piet Van Eeckhaut

© Christophe Ketels (i.o. afdeling Communicatie (DAR), Vlaamse overheid, Brussel).

Kwaad om beter van te worden

Een belerend Holocaustmuseum

Gie van den Berghe, ethicus en historicus, tevens gastprofessor aan de UGent, onderwerpt het Memoriaal, Museum en Documentatiecentrum over Holocaust en Mensenrechten – beter bekend als de Dossinkazerne – aan een kritisch onderzoek. Hij formuleert een genuanceerde en onderbouwde kritiek op de simplificerende aanpak van het museum, lanceert daarbij enkele interessante bedenkingen en stelt pertinente vragen als: ‘waarom het kwade voorhouden om het goede te doen?’ of ‘waarom de toekomst van jongeren overlaten aan mensen die vooral in het verleden gespecialiseerd zijn?’.

De Holocaust is van recente datum. Decennialang keken Europese politici en (niet-Joodse) historici halsstarrig en onverschillig weg van de *Endlösung der europäischen Judenfrage*. Trauma, herinnering en herdenking werden aan de slachtoffers overgelaten.

De Holocaust is een Amerikaans importproduct. In 1978 besloten politici in de VS, een land waaruit niet één Jood was gedeporteerd, dat er een nationaal museum moest komen. De Holocaust bruikbaar maken voor de hele natie, onderdeel van het nationale bewustzijn. Door tegenstelling aan de gruwelen van de Jodenuitroeiing

het verhaal van pluralisme, tolerantie, democratie en mensenrechten dat de VS graag over zichzelf vertellen kracht bijzetten. Hierop volgde zoveel touwtrekken en gelobby dat het *American Holocaust Memorial and Museum* nog vijftien jaar op zich liet wachten.

In datzelfde jaar 1978 veroverde de Amerikaanse televisiereeks *Holocaust*, een soap, de Europese huiskamers. Van officiële zijde bleef ook in België de aandacht voor de Joodse tragedie bedroevend klein. De Dossinkazerne in Mechelen, van waaruit meer dan 25.500 Joden en 352 Roma en Sinti richting Auschwitz waren gedeporteerd, werd in de jaren 1970 bijna afgebroken. Toen daar protest tegen rees, werd de gevel geklasseerd. Later kocht de stad de kazerne aan en in 1984 werd besloten ze om te bouwen tot appartementen voor particulieren. Vijf jaar later betrokken de bewoners het vernieuwde Hof van Habsburg. Onder Joodse druk werd toch een appartement in ruwbouw gereserveerd voor een herdenkingsoord of museum. Toen begin jaren 1990 het idee van het *Joods Museum van Deportatie en Verzet* (JMDV) concrete vorm aannam, was er even commotie bij de bewoners, bevreesd als ze waren dat hun rust door antisemitisch vandalisme zou worden verstoord.

In 1995 kwam er ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van de Bevrijding even een stroomversnelling en stemde ook België een wet tegen Holocaustontkenning goed. Stukje bij beetje begonnen ook Europese politieke de politieke bruikbaarheid van de Holocaust naar waarde te schatten, vooral als wapen tegen opkomend extreemrechts.

Rond 2000 kwamen enkele ontwikkelingen samen die elkaar versterkten. Een groep Belgische professoren, leerkrachten en ambtenaren die in Israël een Holocaustsymposium had bijgewoond, besloot dat er in het onderwijs meer aandacht moest komen voor de Holocaust. Op een Europese Holocaustconferentie in Stockholm beloofden ook België en zijn deelregeringen Holocaustopvoeding en

–onderzoek te promoten om een dam op te werpen tegen extreemrechts.

De Holocaust groeide uit tot de collectieve herinnering over WO-II. Alle andere aspecten van het naziregime en de bezetting werden verdrongen. De Holocaust stelde alle volkenmoorden in de schaduw en niet-Joodse slachtoffers krijgen maar aandacht in de mate dat ze erin slagen hun leed in die Holocaust in te kaderen.

De voorgeschiedenis van dit museum illustreert op pijnlijke en kleinmenselijke wijze wat het verondersteld wordt te voorkomen

EEN VLAAMS MUSEUM

Begin 2001 lanceerde Vlaams minister-president Patrick Dewael het idee om een *Vlaams Holocaustmuseum* én een *Museum over de Vlaamse Ontvoogding* op te richten tegen het Vlaams Blok, ter beklemtoning van het democratisch en pluralistisch karakter van Vlaanderen en om de herinnering levend te houden aan ... de Vlaamse ontvoogdingsstrijd.

Bemerk hoe de vroegere collectieve herinnering – verzet, collaboratie, repressie, amnestie – werd ingeruild voor een Holocaustverhaal dienstbaar gemaakt voor de strijd tegen extreemrechts. Tolerantie, antiracisme en mensenrechten, met de Jodenuitroeiing als stichtende kern.

Minder dan een half jaar later keurde de Vlaamse Regering het basisconcept voor de oprichting van het Holocaustmuseum goed. Niet één in de materie gespecialiseerd historicus werd geraadpleegd. Een inderhaast opgerichte werkgroep zou samen met het JMDV de klus wel klaren.

Voor het museum over de Vlaamse ontvoogding wou Dewael wél een wetenschappelijk comité. Maar toen het Vlaams Parlement weinig zin bleek te hebben in dit tweelingmuseum stierf het een zeer stille dood.

De amateuristische aanpak van het Vlaams Holocaustmuseum was niet naar de zin van enkele historici en na een opiniestuk van ondergetekende en een onderhoud met Vlaams minister-president Dewael werd dan toch een wetenschappelijk comité opgericht. Na goed een jaar denkwerk legde dit comité een innovatieve conceptnota voor. Naast het lot van de Joden van België zouden ook de lange voorgeschiedenis van de *Endlösung* en andere volkenmoorden worden belicht.

Dat viel in verkeerde aarde bij bepaalde Joodse belangengroepen en het werk van het comité verdween zonder plichtpleging in de ministeriele prullenmand. Hierna bleef het een tijdje stil, ook al omdat Yves Leterme, de nieuwe minister-president van Vlaanderen, aanvankelijk weinig zin had in het dure project. Wat er toen achter de schermen bekookstond werd, blijft koffiedik kijken, maar uit alle mist doemde uiteindelijk een compromisfiguur als curator op: Herman Van Goethem, een verdienstelijk historicus maar allesbehalve een specialist in deze materie.

Na herhaald uitstel werd eind 2012 het met Vlaams geld bekostigde Vlaams Holocaustmuseum boven de doopvont gehouden als *Kazerne Dossin. Memoriaal, Museum en Documentatiecentrum over Holocaust en Mensenrechten*. Door alle gelobby en touwtrekken werden gaandeweg allerhande verenigingen en belangengroepen (Stichting Auschwitz, politieke gevangenen, Breendonk), visies, verklaringen, historische feiten en specialisten uitgesloten. De voorgeschiedenis van dit museum illustreert op pijnlijke en kleinmenselijke wijze wat het verondersteld wordt te voorkomen.

BELGISCH LIJK

Het voormalige *Joods Museum van Deportatie en Verzet* werd omgetoverd in een sereen en indrukwekkend memoriaal. Gemis en herdenking worden er zo voelbaar dat je er heel stil van wordt, ook al omdat er verder geen levende ziel te bespeuren viel.

Veel volk daarentegen in *Kazerne Dossin*. Een modern ogend concept als verplicht nummertje voor de vijfdes of zesdes van het middelbaar. Veel multimediegeweld, met niet voor iedereen even vanzelfsprekende touchscreens, die door de grote toeloop ook niet optimaal benut kunnen worden.

Het Joodse leven in België en het verhaal over uitschakeling, vervolging en deportatie van de Joden loont de moeite. België wordt niet gespaard. De Jodenvervolging werd 'door de Duitsers beraamd maar uitgevoerd met massale medewerking van de Belgische overheid', van secretaris-generaal tot burgemeester, en ook Joodse machtbekleders lieten zich niet onbetuigd.

MASSAGEWELD

Ook al zegt de curator in persmap en catalogus dat hij zich tot het Belgische luik mocht beperken, hij waagde zich toch maar aan het herschrijven van de Jodenuitroeiing.

De toon wordt gezet door een korte documentaire bij het binnenkomen van het museum. Veel jongeren zullen onder de indruk komen van het razendsnelle vertoon, maar de vele simplificaties, onjuistheden, misvattingen en lacunes in deze documentaire zullen vooral vooroordelen sterken en tot nog meer misverstanden leiden.

De rol van nationale en internationale politici blijft sterk onderbelicht en die van het grootkapitaal, zware industrie, wapenindustrie, wetenschappers en intellectuelen wordt verzwegen. De escalatie waardoor Hitler aan de macht kon komen wordt schools geschetst, maar dat is een andere dan die welke tot de *Endlösung* leidde.

Het onderscheid tussen anti-judaïsme en antisemitisme komt nergens aan bod. Antisemitisme zou gewoon van alle tijden zijn en verklaard worden door 'de behoefte van de wereld' aan zondebokken. De katholieke kerk wordt even terecht als simplistisch met de vinger gewezen. Onvermeld blijft bijvoorbeeld dat het christendom zich in de eerste plaats tegen het jo-

dendom keerde omdat het daaruit was voortgekomen, het jodendom was een concurrerende godsdienst die bovendien weigerde Christus als de messias te erkennen. Ketters dus. Antijudaïsme is van religieuze oorsprong. Antisemitisme, de afkeer en haat voor Joden als ras, kwam pas in de 19de eeuw als politieke ideologie op, samen met min of meer wetenschappelijke rastheorieën.

Kerngedachte van documentaire en museum is dat alle groepsgeweld, massageweld en genocide begint met pesterijen op school en de werkvloer. Door deze 'analyse' van massageweld beweert de curator dat hij de Holocaust, die 'over 50 jaar ... een geïsoleerd feit in de geschiedenis' zal zijn (mijn cursivering), actualiseert en inbedt in 'zijn ruimere context', met name de mensenrechten.

Mensenrechten, daar kan een mens inkomen, maar hoe die geactualiseerd kunnen worden door een analyse van massageweld is niet meteen duidelijk. Behalve als je er zoals de curator van uitgaat dat mensenrechten maar volledig gerealiseerd kunnen worden als je, door op school niet meer te pesten en te discrimineren, alle massageweld en genocide voorgoed uit de wereld helpt.

Oorlog en volkenmoord hebben tal van oorzaken en dat zijn niet altijd en overal dezelfde, maar pesten, discriminatie en uitsluiting tot de belangrijkste of zelfs enige oorzaak verheffen is een vergezochte en gevaarlijke simplificatie. Het is niet omdat massa's betrokken zijn bij oorlog en genocide dat ze die ook veroorzaken. Zeker, het zijn mensen die mensen beschieten, bombarderen en vergassen, maar anderen hebben daarover beslist, hen daarvan overtuigd, ertoe aangezet of verplicht.

MACHTHEBBERS

De machtigen der aarde blijven in *Kazerne Dossin* buiten schot. Het militair-industrieel complex dat Hitler steunde blijft onbesproken, zoals ook de vele wetenschappelijke instellingen, wetenschappers, artsen en intel-

lectuelen die de *Führer* enthousiast hebben gevolgd. Niet omdat ze deel uitmaakten van de massa maar omdat ze in de man, zijn ideeën en doelstellingen geloofden, of er baat bij hadden dat voor te wenden.

Pesten, discriminatie en uitsluiting tot de belangrijkste of zelfs enige oorzaak verheffen is een vergezochte en gevaarlijke simplificatie

Kazerne Dossin legt alle verantwoordelijkheid bij het individu als groeps- of massamens en wil alleen het verantwoordelijkheidsgevoel van jongeren aanscherpen. Tekenend hiervoor is de reusachtige foto op het gelijkvloers (met als thema 'Massa') van jongeren die zich amuseren op *Tomorrowland*. Met bovenop dat mooie beeld de belerende boodschap dat dictaturen, anders dan democratieën, de mensen-massa sturen en gebruiken. Waarom geen foto van de meute die Filip De Winter lang op handen droeg of nu Bart De Wever volgt? Of van massale vredesoptochten, de Witte Mars, het defilé op de nationale feestdag, of de elkaar verdringende jongeren in *Kazerne Dossin*?

Enkele tendentieuze bijschriften bij foto's van de Kristalnacht (de pogrom van 9-10 november 1938) moeten de stelling dat de massa genocide in de hand werkt, kracht bij zetten. Op die foto's zouden mensen te zien zijn die zich vrolijk maken over alle ellende en puin. Maar op de ene foto lacht niemand en op de andere lacht een vrouw alleen de fotograaf toe, terwijl naast haar een vijftal mensen ontsteld – hand voor de mond – naar alle vernieling kijken.

De klemtoon op de zogenaamde kracht van het individu komt ook tot uiting op het tweede verdiep met als thema 'Angst' en als duidende foto het uitvergroete beeld van de jongeman die in 1989 op het Tiananmenplein een colonne Chinese tanks tegen-

hield. Geen angst dus maar euvele moed. Ook hier dezelfde belerende boodschap: 'overwin je angst en je kunt het grootste onheil tot staan brengen'. Onvermeld blijft dat de jongeman direct nadien spoorloos verdween en naar alle waarschijnlijkheid werd gefusilleerd.

WEGKIJKEN

De stelling dat het Duitse volk hongerde naar een oorlog tegen de Joden werd al in de jaren 1980 door Ian Kershaw weerlegd. De meeste Duitsers hadden weinig of geen contact met Joden. Voor, tijdens en lang na de naziperiode stonden Duitsers eerder onverschillig tegenover de 'Joodse kwestie'.

De *Reichskristallnacht* was 'de enige gelegenheid waarbij het Duitse publiek direct geconfronteerd werd, op nationale schaal, met de totale barbarij van de aanval op de Joden.' De bewering van propagandaminister Joseph Goebbels dat de pogrom

het 'spontane antwoord' was van het Duitse volk op de moord op vom Rath, een Duits diplomaat in Parijs, werd wereldwijd en ook in Duitsland als belachelijk afgedaan. Het was meer dan duidelijk dat alles van bovenaf werd georkestreerd en gedirigeerd.

Een deel van de bevolking participeerde aan het geweld maar dat was eerder uitzondering dan regel. Veel kenmerkender was verstomming en afkeuring voor alle barbaarsheid en verspilling. De vele afkeurende reacties maakten duidelijk dat dit soort gewelddaden in Duitsland niet kon. Tegen de wens van radicale nazi's in kondigde Hitler aan dat er geen kenteken voor Joden kwam en hij zag ook af van gettoïsering in Duitsland. De gele ster werd in Duitsland pas in september 1941 ingevoerd.

De meeste Duitsers lagen ook niet wakker van de deportatie en het uiteindelijke lot van de Joden. Ze dachten er zo weinig mogelijk over na. De strikte geheimhouding van de

Endlösung toont volgens Kershaw duidelijker dan wat dan ook aan dat de nazileiding aanvoelde dat ze met hun uitroeijingpolitiek niet op publieke bijval konden rekenen.

MASSA ALS HOOFDSCHULDIGE?

Dat mensen zich anders gedragen in een massa, minder bewust en instinctiever, is algemeen bekend. In 1895 al noemde de Franse socioloog Gustave Le Bon dit de bron van alle moderne kwaad (*Psychologie des foules*). Wie opgaat in de massa verliest zichzelf. Groepskenmerken en groepsgedrag krijgen de overhand. De eigen normen zwakken af en voor je het weet gedragen gecultiveerde mensen zich als barbaren. Wie de massa 'illusioneert is makkelijk hun meester, wie ze desillusioneert altijd hun slachtoffer'.

Van Goethem hamert er op 'dat iedereen altijd een keuze heeft'. Daders, omstanders en slachtoffers kunnen altijd neen zeggen. Dit herinnert aan de arrogante stelling van Bruno Bet-

telheim (een Oostenrijks psychoanalyticus die na de Kristalnacht als Jood een jaar in concentratiekampen zat) dat Otto Frank, vader van Anne, beter een revolver had gekocht om de man die hem en zijn gezin kwam arresteren neer te kogelen. Hadden alle Joden dat gedaan, dan waren er geen miljoenen kapotgemaakt. Bettelheim vergeet niet alleen dat hij dat zelf niet gedaan

hoofdschuldige blijven machthebbers vanzelf buiten schot. Van Goethem, als historicus gespecialiseerd in het koningshuis, verzwijgt en vergoelijkt als curator van *Kazerne Dossin* ernstige misstappen van Leopold II en III.

Niet de massa besliste om de Joden uit te roeien, maar politici en die hielden dat ook zoveel mogelijk verborgen

bers, anderen om hogerop te geraken, postjes of bezit van de slachtoffers in te palmen, sommigen uit machtswellust en toegelaten barbaarsheid.

MARGINALE MENSENRECHTEN

Kazerne Dossin beroept er zich op het 'eerste Holocaustmuseum te zijn dat de mensenrechten expliciet in zijn benaming opneemt' en zou ook 'grove schendingen van de mensenrechten vroeger en nu analyseren'. De benaming klopt maar van een analyse valt weinig te merken.

De aandacht voor mensenrechten en andere genociden is ronduit marginaal. Alleen in de uithoeken van het museum enkele foto's en zeer beperkte informatie. Weinig meer dan een schaamlapje. Er worden wel enkele interessante vragen gesteld, zoals 'vanwaar onze voorkeur voor politieke vluchtelingen', maar de antwoorden worden nadrukkelijk overgelaten aan de bezoekers.

GEEN 'GEÏSOLEERD FEIT'

De Jodenuitroeiing was geen breuk in de beschaving, maar een ontsporing ervan. Niet zomaar het directe gevolg van Hitlers obsessie en zijn 'gewillige beulen', hoe geruststellend die beperking tot één dictator en één volk ook moge zijn.

Zygmunt Bauman maakte in 1989 in *Modernity and the Holocaust* waarschijnlijk dat de *Endlösung* geen terugval in de barbarij was maar een gruwelijk product, ja een culminatiepunt van een potentie van de moderniteit. De *Holocaust* of *Shoah* is een Joodse tragedie, maar de *Endlösung* was een genocide van Europese makelij, geconcipieerd en uitgevoerd door een natie die op tal van vlakken (wetenschap, geneeskunde, kunst) aan de top van de moderniteit stond.

De eindoplossing van wat in heel Europa werd ervaren als het 'joodse probleem', was een zaak van rationaliteit, bureaucratie, technologie en experts. Een genocide van deze omvang had maar kans op slagen als de meute plaatsmaakte voor de bureaucratie.

'15 augustus 1942, Lange Kievitstraat Antwerpen'. Philip Aguirre y Otegui, Antwerpen 2012. foto © Koen de Waal 2012.

heeft, maar ook dat alle discriminatie en vervolging zeer geleidelijk in zijn werk ging, mensen zich telkens weer aanpasten, bleven hopen, de afloop niet kenden of niet onder ogen wilden zien. En zo werd een altijd moeilijke keuze telkens weer uitgesteld en bleek het uiteindelijk veel te laat te zijn. Mutatis mutandis geldt dit ook voor daders en omstanders.

De curator heeft aan dit alles geen boodschap. De gewone mens, hij of zij die lacht bij andermans leed, krijgt alle schuld. Met de massa als

voor de bevolking. De uitroeiingskampen lagen niet voor niets in het verre Polen. De genocide werd niet door de massa gedragen, die keek liever weg. Zoals ook nu.

Als machthebbers discriminatie, uitsluiting en vervolging van minderheden niet langer verbieden, ja het licht op groen zetten voor geweld tegen als volksvijanden afgeschilderde 'anderen', dan zullen veel mensen daaraan deelnemen, al dan niet op bevel. Sommigen omdat ze overtuigd zijn van het gelijk van de machtheb-

Grenzeloze overtuiging en volgzzaamheid in plaats van tomeloze woede. Geen bezetenheid maar discipline en routine. Moorden was OK, verkrachten en plunderen uit den boze.

De infrastructuur en de uitvoerders van de Jodenmoord waren door de bank genomen normaal. De meeste bureaucraten hadden ook geen moreel beladen taken. Plannen, vergaderen, memoranda opstellen, telefoneren. Vanachter hun bureau roeiden ze even achteloos als plichtbewust bijna een heel volk uit. De dehumanisering die elke bureaucratie met zich meebrengt werd ten top gedreven en de slachtoffers werden psychologisch en moreel onzichtbaar. Als *Nummermenschen* werden ze zo onmenselijk behandeld dat ze er steeds onmenselijker gingen uitzien, niet langer deel leken uit te maken van het universum van morele verplichting.

In *De mens voorbij* (2008) maakte ik waarschijnlijk dat de vooruitgangsen maakbaarheidsideologie, mogelijk gemaakt door de Verlichting, ook de kiemen in zich droeg (en draagt) voor mens- en wereldverbetering. Eind 19de en begin 20ste eeuw, lang voor er van nazi's sprake was, liepen veel geleerden, filosofen, artsen, politici en andere machthebbers warm voor verregaande eugenetische maatregelen. Mens- en wereldverbeteraars deelden de mensheid op in waardevolle en waardeloze exemplaren. Democratische landen als de VS en Weimar Duitsland liepen hierbij voorop. De mensheid definitief zuiveren ('eindoplossing') van alle mentale, lichamelijke en raciale gebreken. Zoals een tuinier onkruid wiedt en een chirurg kankerweefsel verwijdert.

Toen de nazi's aan de macht kwamen namen ze vrijwel onmiddellijk een Amerikaanse modelsterilisatielwet over. Talloze artsen – als beroepsgroep oververtegenwoordigd in de nazi-partij – psychiaters en eugenetici werkten enthousiast mee. Velen deden ook mee aan de in oktober 1939 opgestarte 'euthanasie'-campagne, *Aktion T4*.

Personeel, materiaal en knowhow van *Aktion T4* werden later ingezet voor

het doden van zieke en uitgeputte concentratiekampgevangenen, alsook bij *Operatie Reinhard*, de vergassing van meer dan anderhalf miljoen Joden uit de getto's in Polen. In de uitroeiingskampen Chelmino, Belzec, Sobibor en Treblinka waren negentig T4-mensen bedrijvig en alle eerste kampcommandanten kwamen uit *Aktion T4*. Het verband tussen de uitroeiing van mentaal en raciaal gehandicapten is meteen duidelijk.

Maar niet in *Kazerne Dossin*. Sterilisatie en uitroeiing van mensen met een handicap komen pas op het derde verdiep aan bod, zonder verder reikend inzicht, zonder kennis van zaken en met enkele domme fouten.

Het kwade voorhouden om het goede te doen – het is een christelijk thema

DE HOLOCAUST ALS OPVOEDINGSMIDDEL

Kazerne Dossin is 'cool' genoeg om bij de doelgroep aan te slaan. Maar veel jongeren zullen bij het buitenkomen nog steeds niet kunnen bevatten hoe het tot deze en andere genociden is kunnen komen. Twee weken na de opening van *Kazerne Dossin* noteerden ze in het gastenboek niet te begrijpen hoe zo iets verschrikkelijks 'is kunnen gebeuren'. Daar zal ook 'nooit een duidelijke verklaring voor zijn'. Anderen hopen 'dat dit nooit meer gebeurt'. 'Wat goed', schreef nog iemand, 'dat dit in het verleden gebeurd is'. Weinigen geraken verder dan zelfbehoud: 'hopelijk overkomt het ons nooit'; 'we moeten blij zijn dat we niet in die tijd leven'; 'dat wij dit nooit hoeven mee te maken', 'alsje-blijft, nooit meer!'.

Pesten en genocide zijn inderdaad van een totaal andere orde. Er zit een machtswereld van verschil tussen.

De lange voorgeschiedenis van deze modernste aller genociden komt niet aan bod en de geleidelijkheid, de langzame escalatie van discriminerende maatregelen en telkens weer aangepast gedrag, is uit het hele verhaal

verdwenen. Veel wordt ook te intentionalistisch voorgesteld.

Is de Jodenmoord, of om het even welke genocide, eigenlijk wel een geschikt middel om jongeren verdraagzaamheid en verantwoordelijkheid bij te brengen? Heeft de niet aflatende aandacht voor de Holocaust de wereld aantoonbaar verbeterd? Gaat het er in Israël, hét slachtofferland, zoveel beter aan toe? Joden zijn inderdaad geen apart volk maar mensen zoals alle anderen, ook de Palestijnen. *Kazerne Dossin* zwijgt als vermoord over de prijs die Palestijnen hebben betaald en nog steeds betalen voor Israël, een land dat uit de as van de Holocaust heet verrezet te zijn.

Het kwade voorhouden om het goede te doen – het is een christelijk thema. Kruisiging en vagevuur om verlossing en hemel te verdienen. Maar werkt het ook? We springen er in elk geval niet consequent mee om: geen verkrachtingsmusea om mannen vrouwvriendelijker te maken; geen misbruikte-kinderen-musea om kindermisbruikers op betere ideeën te brengen; geen porno op school om goed te leren vrijen; geen musea voor lelijke kunsten om de schone beter te waarderen.

Holocaustmusea zijn een schot in het duister. Er bestaat bij mijn weten geen vergelijkend onderzoek naar het educatieve effect van verschillend ingevulde Holocaustmusea. Net zo min als onderzoek waarin nagegaan wordt of de schoolgaande jeugd en de burgers van een stad of land mét Holocaustmuseum, toleranter, democratischer en menslieverder geworden zijn dan die in steden en landen zonder.

Vraag is ook waarom de invulling van dit museum werd overgelaten aan vertegenwoordigers van slachtoffers, politici en een historicus. Want zelfs al had men een beroep gedaan op gespecialiseerde historici, dan nog is het de vraag of de toekomst van jongeren niet te belangrijk is om over te laten aan mensen die vooral in verleden gespecialiseerd zijn.

Gie van den Berghe

50 jaar Feest Vrijzinnige Jeugd Gent

LINDA LAMPO VIERDE HET ALLEREERSTE FEEST

Het levensbeschouwelijke landschap in het Vlaanderen uit de eerste helft van de jaren zestig stond dermate ver af van het huidige dat de 180 twaalfjarigen die op 4 mei hun Feest Vrijzinnige Jeugd zullen vieren, mochten ze worden teruggeworpen in de tijd, die totaal verzuilde samenleving niet eens meer zouden kunnen begrijpen. Het was een tijd van kerkgang, bedevaarten, processies, aflaten en vasten, een tijd ook waarin uit de echt gescheiden personen geen sacramenten meer mochten ontvangen en zelfmoordenaars niet in gewijde grond begraven mochten worden. Nagenoeg alle kinderen, zelfs in linkse milieus, werden gedoopt en 90% van de huwelijken waren kerkelijk. Over hoe het was om in die tijd je Feest Vrijzinnige Jeugd te vieren en een vrijzinnige opvoeding te krijgen, spraken we met Linda Lampo. Zij was erbij toen 50 jaar geleden het eerste Gentse Feest van de Vrijzinnige Jeugd plaatsvond.

Een van onze Gentse Grijsse Geuzen vertelde me onlangs nog hoe, 50 jaar geleden, de pastoor van op de kansel schande sprak over gezinnen die het durfden om hun kinderen naar het officieel onderwijs, 'de school van de goddelozen', te sturen. Hoe was het om in die tijd uit een vrijzinnig gezin te komen?

Wel, ik heb eigenlijk nooit gemerkt dat daar moeilijk over werd gedaan, en heb er ook nooit problemen door ondervonden. Natuurlijk is het wel zo dat de meeste mensen waarmee mijn ouders contact hadden hoofdzakelijk uit vrijzinnige kringen kwamen. In die zin ben ik echt in een vrijzinnig milieu opgegroeid, daarom heb ik me nooit een 'vreemde eend in de bijt' gevoeld. Dat zal ook wel te maken hebben gehad met het feit dat de verzuiling toen nog zo totaal was dat je weinig in contact kwam met andere milieus.

Ik zat op het lyceum aan de Kortrijksesteenweg, de 'oefenschool' zoals men zegt, waar ik natuurlijk zedenleer volgde. Ik moet zeggen dat we ons zeker geen uitzonderingen voelden, want ongeveer één derde van de klas volgde moraal. Maar ook de kinderen die in de godsdienstles zaten, kwamen zonder problemen bij ons thuis spelen, en ik ook bij hen. Wat natuurlijk meespeelt is dat ouders die hun kinderen naar het officieel onderwijs stuurden, op zich al minder bevreesd waren voor contacten met andersdenkenden. Bovendien moet Gent, waar ik nooit heb ervaren dat we als vrijzinnigen met de nek werden aangekeken, echt een beetje een uitzondering zijn geweest in vergelijking met andere streken in Vlaanderen.

U werd vrijzinnig opgevoed, maar hoe pakten uw ouders dat aan in een tijd waarin de ideeën over opvoeding toch sterk verschilden van die van nu?

Als kind sta je eigenlijk niet echt stil bij die levensbeschouwelijke achtergrond, het is pas op latere leeftijd dat je daar bewust mee bezig bent. Wat me wel is bijgebleven, en wat in die tijd toch vrij uitzonderlijk moet zijn geweest, was dat ik mocht lezen en vragen wat ik maar wou. Bovendien was de opvoeding die ik heb gehad helemaal gebaseerd op een vertrouwensrelatie. Mijn ouders vertrouwden mij, en daardoor probeerde ik te vermijden om dat vertrouwen te beschadigen. Achteraf bekeken toch vrij modern.

Hoe ging het eraan toe op het eerste Gentse Feest?

Het was op een zonnige namiddag in mei, dat herinner ik me, maar het zit wat ver in mijn geheugen. Ik heb het Feest van mijn eigen kinderen ook meegemaakt, en ik moet zeggen: de eerste keer ging het er lang niet zo kindgericht aan toe. Eerst de verwelkoming door de voorzitter, gevolgd door een heleboel speeches van notabelen en een bezinningsgedeelte met dia's ter illustratie van enkele vrijzinnige waarden. Kortom: eerder aan de saaie kant. Daarna was er een soort van poppenkastvoorstelling, waarvoor ik te jong was om het echt te appreciëren en te oud om er helemaal in op te gaan. We sloten de dag af met boterkoekeken en chocolademelk. Dat was wel fijn, we zaten allemaal gezellig te babbelen, verspreid aan lange tafels. We kregen als aandenken nog een 'diploma' en een leren etui waarin je een boek kon steken.

Met hoeveel waren jullie toen?

Ik herinner me de officiële foto, die ik helaas ben kwijtgeraakt, en daarop zaten we op de trappen van het casino in het citadelpark (nu het S.M.A.K., nvdr). Die trappen waren aardig gevuld, ik denk dat we toch al met een honderd tot honderdvijftig Feestelingen waren. Redelijk veel, maar alle Gentse officiële scholen deden mee. Evenwel schreven niet alle vrijzinnigen hun kinderen in, ik herinner me dat er in die tijd ook kritiek was op het Feest. Uit bepaalde vrijzinnige middens klonk het verwijt dat het een surrogaatcom-

Feest van de vrijzinnige Jeugd Gent, 1965. De oudst bewaarde groepsfoto van het Feest in Gent.

munie was, waar ze niets mee te maken wilden hebben.

Die kritiek hoor je vandaag de dag soms nog. Criticasters verwijten het Feest dat het nooit meer is geweest dan een anti-communie, dat met het afnemen van het belang van het negatieve referentiepunt zelf ook aan belangrijkheid heeft ingeboet. Ik heb het Feest Vrijzinnige Jeugd toen, en later bij mijn kinderen, op geen enkel moment ervaren als een anti-communie of surrogaatritueel. Het Feest werd vijftig jaar geleden ook al positief ingevuld. Als mens heb je toch behoefte aan een houvast, aan beelden of andere dingen die een positieve bevestiging van je levensbeschouwelijke identiteit mogelijk maken. Het mooiste vond, en vind ik nog altijd, dat er niets werd opgedrongen. Het draait niet om een codex of een afgebakend geheel van levensbeschouwelijke opvattingen die moeten worden overgebracht, en dat is toch het grote verschil met bijvoorbeeld een communie. Want als vrijzinnig humanist kies je zeker niet de makkelijkste weg. Het afwijzen van absolute zekerheden brengt natuurlijk onzekerheid met zich mee, wat soms moeilijk is. Daarom denk ik dat zo'n plechtigheden ook voor vrijzinnigen zinvol zijn. Het is goed dat de vrijzinnige

gemeenschap op dat vlak zoveel vorderingen heeft geboekt. Ik herinner me de crematie van mijn vader in 1985, en dat was toch maar een triestige bedoeling. Geen aankleding, geen plechtigheid, niets. Volgens mij hebben mensen daar toch nood aan.

Die levensbeschouwelijke meerwaarde, ervoer u die ook toen u 50 jaar geleden het feest meemaakte, of was het voor u als kind gewoon een feestelijke dag?

Toch in de eerste plaats een feestdag. Als 11-jarige sta je daar allemaal niet bij stil, hoewel het Feest toen ook al werd voorbereid en geduid, thuis en in de lessen zedenleer. Het Feest wordt gezien als een overgangsrитуel, maar daar heb ik me nooit druk om gemaakt. Hoewel de overgang van lagere school naar middelbaar, ook toen al, een erg grote stap was, zijn er andere momenten die ik sterker als overgangsmoment heb ervaren. Het krijgen van je eerste maandstonden bijvoorbeeld.

Het Feest krijgt vandaag de dag meer en meer aanvragen van ouders met kinderen in een katholieke school. Ook binnen deMens.nu is er daarover gediscussieerd en men laat de beslissing uiteindelijk aan de plaatselijke comité's zelf. Wat is uw kijk op deze zaak? Moeten we het Feest openstellen voor kin-

deren die nooit een les zedenleer hebben gevolgd?

Ik vind dat een erg moeilijke vraag, ik weet het niet. Ik snap eigenlijk niet goed dat je als ouder je kind godsdienst laat volgen en naar een katholieke school stuurt, maar toch vraagt of je kind zijn lentefeest of FVJ mag meevieren. Dat is niet logisch, en ook niet erg consequent. Ik zou zelfs een sterker woord durven gebruiken: het is belachelijk. Vaak zijn dat ouders die zeggen dat ze hun kinderen thuis een vrijzinnige opvoeding geven, maar ze naar een katholieke school sturen omdat dat een 'betere school' zou zijn. Dat is toch onzin? Het niveau in het Gemeenschaps-onderwijs moet in niets onderdoen voor dat van het vrij onderwijs. Maar afgezien van het feit dat ik zo'n vraag niet begrijp, weet ik niet wat de beste aanpak is: moeten we open zijn, of consequent?

Bedankt voor dit gesprek.

Thomas Lemmens

Voor alle informatie over het 50ste Feest Vrijzinnige Jeugd Gent op 4 mei en de viering van het 50-jarige bestaan: zie de nieuwsbrief van deze Geus op pp. 51-52 of bezoek onze website op www.geuzenhuis.be.

De Rechten van de Mens: ook voor atheïsten?

Is de strijd al gestreden voor ons, vrijdenkers? In België hebben we weliswaar niet veel te klagen, onze kinderen genieten vrijheid van schoolkeuze, we kunnen ons laten behandelen in ziekenhuizen die onafhankelijk zijn van een of ander geloof, waardoor bijvoorbeeld abortus, euthanasie maar ook genderoperaties mogelijk gemaakt worden. Zo zijn er nog heel wat voorbeelden op te sommen. Maar dit geldt niet voor vele andere landen. Het rapport van de International Humanist and Ethical Union (IHEU) over de vrijheid van levensbeschouwing, doet menige lezer huiveren. Nog steeds riskeren mensen hun leven omdat ze kritisch zijn, omdat ze durven uitkomen voor hun ongelooft. Voorzitter van IHEU, Sonja Eggerickx, schetst een korte weergave van dit rapport en voegt er enkele bedenkingen aan toe.

Op 10 december 2012, dag van de mensenrechten dus, stelde IHEU een rapport voor met de mooie titel *Freedom of Thought 2012*. Het telt 72 pagina's en is helaas enkel in het Engels beschikbaar. Maar toch de moeite waard om eens op te zoeken en te lezen (<http://iheu.org/new-global-report-discrimination-against-non-religious>).

Het dient gezegd dat dit lijvige rapport erg veel informatie bevat, waarover dringend moet worden nagedacht. We weten immers dat in een aantal landen ter wereld slechts één godsdienst erkend wordt en dat minderheden van andere religies tweederangsburgers zijn, soms niet dezelfde rechten hebben, vervolgd worden of zelfs ter dood veroordeeld worden omwille van hun

'afwijkende' opvattingen. En dat niet door al dan niet opgeruid volk, maar door het wettelijke systeem gangbaar in dat bepaald land. Men weet dit, het is ook gekend binnen de Verenigde Naties, en toch ... Het rapport toonde aan dat atheïsten slachtoffer zijn van discriminatie (en erger!). En dat het niet evident is dat er bij 'godsdienst-vrijheid' ook aan atheïsten/humanisten gedacht wordt, bewijst de opdracht waarmee het rapport ingeleid wordt door Professor Heiner Bielefeldt, de speciale VN-verslaggever over vrijheid van religie en overtuiging:

As a universal human right, freedom of religion or belief has a broad application. However, there seems to be little awareness that this right also provides a normative frame of reference for

atheists, humanists and freethinkers and their convictions, practices and organizations. I am therefore delighted that for the first time the Humanist community has produced a global report on discrimination against atheists. I hope it will be given careful consideration by everyone concerned with freedom of religion or belief.

Sommige regeringen stellen atheïsten buiten de wet, andere vervolgen mensen die hun twijfel uiten over religies, zelfs zonder acht te slaan op het feit of het om atheïsten gaat of gewoon om gelovigen met een kritische ingesteldheid

('Vrijheid van religie en belief/overtuiging als universeel mensenrecht, bestrijkt een breed gebied. Nochtans lijkt het erop dat men zich er maar weinig van bewust is dat dit recht ook een normatief kader schept voor atheïsten, humanisten en vrijdenkers en hun overtuigingen, hun praktijken en organisaties. Daarom ben ik verheugd dat de humanistische gemeenschap voor het eerst een globaal rapport heeft opgesteld over de discriminatie tegen atheïsten. Ik hoop dat er voldoende aandacht aan besteed zal worden door iedereen die begaan is met vrijheid van religie en overtuiging')

En gelukkig: er werd internationaal aandacht besteed aan dit rapport, het

haalde wereldwijd de pers, ook bij ons.

Maar ook al is IHEU als ngo (niet-gouvernementele organisatie) vertegenwoordigd door een delegatie in de VN in Genève (de Mensenrechtenraad) en in New York, het is en blijft een kleine speler in een midden van ngo's die bijvoorbeeld zwaar financieel gesteund worden door het land waarin ze gevestigd zijn. Hierdoor beschikken zij over betaalde krachten wiens werk er precies in bestaat de opvattingen van die staten ook via het ngo-circuit te verdedigen en ingang te doen vinden. Bovendien is het helaas niet zo dat de Westerse wereld die zo prat gaat op democratische staatstructuren, onze rechten altijd consequent verdedigt of er zelfs maar aandacht voor heeft.

Het valt nu echter te hopen dat IHEU een verandering zal teweegbrengen. Het rapport komt meer dan op tijd nu we zien dat enerzijds haat en discriminatie blijven groeien maar dat er anderzijds ook officiële maatregelen genomen worden die de vrijheid en zelfs het leven van miljoenen atheïsten, humanisten, sceptici en vrijdenkers in vele delen van de wereld bedreigen.

Om een paar voorbeelden te geven 'dicht bij huis': Phillipos Loizos werd gearresteerd in Griekenland omdat hij een facebookpagina maakte waarin hij de (overleden) monnik Paisios vergeleek met *pastitsio*, een pastaschotel; in Polen werd popzanger Doda vervolgd en beboet wegens kritiek op de Bijbel. Griekenland en Polen zijn beide EU-leden!

Het is natuurlijk zo dat dit artikel 18 ook het recht inhoudt om niets te zeggen over de eigen overtuiging, noch over al of niet deelnemen aan godsdienstige plechtigheden. Maar het houdt ook het recht in om 'niet alleen publiekelijk te getuigen over zijn (afwijkende) opvattingen maar ook om door debat en kritiek te proberen anderen te overtuigen van de verdiensten ervan of de zwaktes van die van de anderen aan te tonen'.

De discriminatie is enerzijds gebaseerd op een grondwet en/of een wet-

telijk systeem: sommige regeringen stellen atheïsten buiten de wet, andere vervolgen mensen die hun twijfel uiten over religies, zelfs zonder acht te slaan op het feit of het om atheïsten gaat of gewoon om gelovigen met een kritische ingesteldheid. Anderzijds is er de meer voorkomende vorm van discrimineren wanneer mensen niet handelen volgens de gebruikelijke religieuze gewoontes van hun familie, hun leefgemeenschap of land.

Het rapport is niet af in die zin dat het nu allemaal beter zou worden. Eerder integendeel: we merken een achteruitgang

In een aantal landen wordt atheïsme op zich al gecriminaliseerd en de straffen zijn erg streng. In Afghanistan, Iran, de Maldiven, Mauretanië, Pakistan, Saoedi-Arabië en Soedan riskeren atheïsten de doodstraf omwille van hun opvattingen. In verschillende landen bestaan er wetten die ofwel effectief atheïsme, of het verkondigen en uitdragen ervan bestraffen. Dit wordt bijvoorbeeld vertaald door het verbod op veranderen van godsdienst in Bahrein, de Komoren, de Maldiven, Mauretanië, Saoedi-Arabië en Soedan.

Daarnaast is het verplicht de religie te vermelden (er is een lijst van door de regering toegelaten godsdiensten) in Indonesië en Jordanië. In Iran moeten de burgers hun geloof belijden in een van de vier religies die toegelaten zijn om een aantal wettelijke rechten te hebben zoals bijvoorbeeld het recht om toelatingsexamens te doen aan de universiteit. In Maleisië, Indonesië en Pakistan moet de religie vermeld worden op het ID-bewijs.

Religieuze controle op openbaar onderwijs is een andere bron van discriminatie. Terwijl in vele landen godsdienstonderricht verplicht en gesubsidieerd wordt, worden in Canada, Ierland, Malta en het Verenigd Koninkrijk een aanzienlijk aantal openbare scholen door religieuze instanties georganiseerd.

Islamitische jurisdicties verbieden bijvoorbeeld atheïstische mannen te trouwen met moslima's. In christelijke landen is het vaak zo dat het hoederecht over kinderen gebaseerd is op discriminaties tegen atheïsten. En in vele landen is het niet enkel zo dat familierecht volledig gebaseerd is op godsdienstregels, maar bovendien dat het naleven ervan een zaak is van de godsdienstige overheden en niet van de burgeroverheid.

De nieuwe sociale media hebben het mogelijk gemaakt om makkelijker ideeën te verspreiden of zelfs nog maar mee te delen. Maar wettelijke maatregelen tegen blasfemie worden dan ingeroepen om de schrijvers van blogs bijvoorbeeld op te sporen en zwaar te straffen.

De lijst van voorbeelden is helaas erg lang. En – opnieuw helaas – het rapport is niet af in die zin dat het nu allemaal beter zou worden. Eerder integendeel: we merken een achteruitgang. Het is dus van het allergrootste belang dat IHEU verder kan werken rond dit thema.

Het is uiteraard maar één aspect van schendingen van mensenrechten maar zeker geen onbelangrijk. Het is trouwens ook niet het enige waar IHEU zich voor inspant. Wie geregeld de IHEU-website raadpleegt ziet hoe actief onze vrijwilligers in de Mensenrechtenraad zijn.

Misschien hechten wij er te weinig belang aan, tenslotte hebben wij bij ons al een en ander gerealiseerd wanneer het aankomt op vrij en kritisch onderzoek, op vrije meningsuiting.

Het kan nog steeds beter natuurlijk, maar we riskeren geen boete – en al zeker geen doodstraf – omdat we atheïst zijn. Onze steun is meer dan nodig, niet alleen moreel maar zeker ook financieel. Het moet toch mogelijk zijn dat een van onze verenigingen het verzamelen van fondsen op zich kan nemen ...

Sonja Eggerickx

Vrijzinnig humanisme en ontwikkelings-samenwerking

UCOS over structurele oplossingen en warme solidariteit

Stellen wij ons als vrijzinnigen voldoende internationaal solidair op? In ons land komen de meeste solidariteitscampagnes voort uit de welgekende caritashoek. Hebben wij als vrijzinnigen dan geen hart? Natuurlijk wel. Maar we kunnen niet ontkennen dat we als vrijzinnige gemeenschap beter kunnen presteren op dit gebied. UCOS, het Universitair Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking, toont ons alvast het goede voorbeeld.

© UCOS

Een bezoek van een UCOS-groep aan een basisschool in Katanga, DR Congo. Onderwijs is geen evidentie in Congo: nog veel te veel Congolezen moeten knokken om in de meest basale behoeften van zichzelf en hun familie te voorzien. © UCOS

'Naar een link tussen vrijzinnig humanisme en internationale solidariteit hoeven we niet lang te zoeken. Wie als kritisch vrijzinnig humanist naar de mondiale uitdagingen kijkt die op ons afkomen, kan niet anders dan twee zaken vaststellen.

Ten eerste: we botsen op de grenzen van onze planeet. Het wordt steeds duidelijker dat we onze mondiale samenleving drastisch anders moeten organiseren om uitdagingen als klimaatverandering, grondstoffengebrek, voedselschaarste ... structureel te kunnen aanpakken. We willen niet aan de zijlijn staan toekijken en hopen dat anderen met oplossingen komen, of dat de komende generaties ons boeltje wel zullen opkuisen. We moeten ook niet wachten tot een mirakel uit de lucht komt vallen. Wij, de 7 miljard bewoners van deze wereld, zullen nú samen moeten handelen.

Ten tweede: in een wereld met dergelijke prangende uitdagingen wordt het al snel elk voor zich. In tijden van crisis heeft men al eens de neiging om zich te richten tot de eigen kring. Zo toont een recent onderzoek (Draagvlak-enquête uit 2012 van het PULSE onderzoeksplatform) bijvoorbeeld dat het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking bij de Belgische bevolking de laatste jaren afneemt. Wars van deze tendens willen we onverminderd pleiten voor wereldwijde solidariteit en ijveren voor het waarborgen van fundamentele rechten en vrijheden van elk mens, waar ook op deze planeet. Humanisme is immers per definitie kosmopolitisch.'

Aan het woord is Frank Verstraeten, coördinator van UCOS, voluit het Universitair Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking. UCOS werd in 1980 opgericht door enkele prominente academici en vrijdenkers, met als doel om vanuit een vrijzinnig-humanistische inspiratie te streven naar een rechtvaardige en vreedzame wereld. Vandaag werkt UCOS als erkende ngo voor ontwikkelingssamenwerking in de schoot van de Vrije Universiteit Brussel, en specialiseert het zich in het stimuleren van mondiaal bewust-

'We moeten onze verantwoordelijkheid nemen om verandering in beweging te zetten.' © UCOS

zijn en betrokkenheid bij studenten. Er liggen echter plannen op tafel voor het uitbreiden van de werking met een concreet solidariteitsinitiatief in de regio van Lubumbashi, DR Congo.

Willen we structureel iets veranderen aan armoede en ongelijkheid, dan moeten we op een kritische manier durven kijken naar de complexe mechanismen die deze onrechtvaardigheden produceren en in stand houden

KRITISCH ENGAGEMENT VOOR EEN RECHTVAARDIGE WERELD

UCOS houdt zich bezig met bewustmaking over de ontwikkelingsproblematiek in België. Vanwaar die keuze?

Armoede en onrecht treffen vandaag nog steeds miljoenen mensen. Dit geldt in het bijzonder voor vrouwen en voor mensen in het Zuiden (hoewel de Noord-Zuidtegenstellingen minder eenduidig worden). Willen we structureel iets veranderen aan die

armoede en ongelijkheid, dan moeten we op een kritische manier durven kijken naar de complexe mechanismen die deze onrechtvaardigheden produceren en in stand houden. En we moeten onze verantwoordelijkheid nemen om verandering in beweging te zetten. Een voorbeeld: klimaatverandering heeft vandaag een desastreuze impact die nu al miljoenen mensen in het Zuiden treft. Indien we hier geen ingrijpende maatregelen voor nemen kan dit positieve effecten van duizenden ontwikkelingsprojecten meteen teniet doen. Als lidorganisatie van 11.11.11 voerde UCOS hier mee campagne rond.

Is een mondiaal bewustzijn voldoende om iets te veranderen?

Nee, uiteraard niet. Maar het is wel een noodzakelijke voorwaarde om een kritisch engagement voor een duurzame en rechtvaardige wereld te kunnen opnemen. Als kritische burger kan je echt een verschil maken. Daarom proberen we in onze acties steeds de link te leggen tussen dagelijkse keuzes en concrete problematieken in het Zuiden. Een voorbeeld: op Valentijnsdag deelde UCOS 1500 fairtraderozen uit om de aandacht te vestigen op de problematiek rond arbeidsrechten en

het gebruik van schadelijke stoffen in de bloemenindustrie. Het grootste deel van onze traditionele Valentijnsrozen komt immers uit het Zuiden. Door fairtraderozen te kopen strijd je voor het respecteren van de rechten van duizenden (vooral) vrouwelijke arbeidsters.

SOLIDARITEIT VAN MENS TOT MENS

Engageert de vrijzinnige gemeenschap zich ook voor concrete projecten in het Zuiden?

Dat is een terechte vraag. In tegenstelling tot bijvoorbeeld Nederland, waar het humanistisch geïnspireerde HIVOS een van de grootste spelers is in het ngo-landschap, is internationale solidariteit in Vlaanderen voornamelijk het terrein van christelijk geïnspireerde of pluralistische organisaties. UCOS zelf heeft zich de laatste decenia voornamelijk gericht op (wat men in ngo-termen noemt) een educatieve Noord-werking. Als kleine organisatie konden we immers niet op alle terreinen actief zijn. Vandaag zijn er echter plannen om de stap te zetten naar een nieuw project. Momenteel worden de mogelijkheden afgetast voor een solidariteitsinitiatief in de regio van Lubumbashi, DR Congo. De bedoeling zou zijn om samen met de vrijzinnige gemeenschap enkele kleine initiatieven te nemen om Congolezen te ondersteunen om aan concrete noden

UCOS-coördinator Frank Verstraeten tijdens het begeleiden van een ervaringsreis in de DR Congo. © UCOS

in hun regio tegemoet te komen. Dit project zit op dit moment nog in de fase van aftasten en overleggen, dus we kunnen er nog niet zo heel veel over zeggen.

Wat motiveert UCOS om een solidariteitsinitiatief in Congo te willen opzetten?

Enkele overwegingen lagen aan de basis van dit plan. Sinds 2008 bouwt UCOS aan partnerschappen in Lubumbashi, DR Congo, voor de realisatie van uitwisselingen tussen studenten en ervaringsreizen met docenten van de VUB en de Erasmushogeschool Brussel. Een beklijvende ervaring voor

vele deelnemers, die na terugkomst vaak met meer bagage en een vernieuwd engagement kijken naar mondiale uitdagingen. In de contacten met onze Congolese partners worden we echter ook steeds geconfronteerd met het feit dat er in Congo huizenhoge uitdagingen zijn. Nog veel te veel Congolezen moeten knokken om in de meest basale behoeften van zichzelf en hun familie te voorzien. We ontmoeten in Lubumbashi vele Congolezen die sterke initiatieven nemen, maar ze moeten het vaak stellen met veel te weinig middelen. Dit motiveert ons om een concrete bijdrage te leveren aan het lenigen van prangende noden in de regio.

Daarnaast merkten we dat niet alleen binnen onze eigen organisatie, maar ook binnen de bredere vrijzinnig-humanistische beweging in Vlaanderen en Brussel de wil bestaat om iets concreet te betekenen voor mensen in het Zuiden, en dat hier op dit moment een zekere leemte is. Tegelijk kan een project in het Zuiden een aanknopingspunt zijn voor bewustmaking en het leggen van een link naar bredere problematieken.

Zal dit initiatief geen druppel op een hete plaat zijn?

Een klein solidariteitsproject kan de structurele scheve verhoudingen en complexe problematieken van armoede, uitbuiting en fundamenteel gemis aan vrijheid niet oplossen. We willen echter het structureel werken aan een rechtvaardige en duurzame wereld combineren met een solidariteit van mens tot mens. We houden jullie op de hoogte!

Tine Patroons

Op Valentijn deelde UCOS 1500 fairtraderozen uit. Een campagne om de aandacht te vestigen op de vaak slechte arbeidsomstandigheden in de rozenbouw in het Zuiden. Door fairtraderozen te kopen strijd je voor het respecteren van de rechten van duizenden (vooral) vrouwelijke arbeidsters. © UCOS

MEER INFO:

- Huidige werking van UCOS: www.ucos.be en www.facebook.com/ucosfanpage
- Humanistisch geïnspireerde solidariteit bij onze noorderburen: www.hivos.nl
- Interesse om op de hoogte te blijven van het toekomstig solidariteitsproject in Lubumbashi, DR Congo? Stuur een mailtje naar tine.patroons@ucos.be

Tao (de weg om niet te volgen)

Tien minuten voor het sluitingsuur op een regenachtige avond gelaten aanschuiven bij de enige nog geopende kassa van Carrefour. Achter mij plots het getingeltangel van een mobieltje. Volgend gesprek speelt zich op assertieve toon af:

- Ha, Tom, goed dat ge mij belt. Zeg, luister eens, ik heb vandaag die Denolf gezien hè. We kunnen een formidabele deal doen. Echt waar, als we die slag slaan, zijn we binnen. Al die grond kunnen we gerust opdelen in tien percelen en binnen één jaar zijn die bouwrijp.

- (commentaar van Tom, niet verstaanbaar, wordt hier weergegeven met puntjes

- Neeneen, geen enkel probleem. Hij is tenslotte schepen van ruimtelijke ordening hè. Dat is voor die mannen geen enkel probleem. Dat wordt gega-randeerd bouwgrond jong.

-

- Honderd procent zeker; we lopen geen enkel risico. Ze gaan dat ruimtelijk uitvoeringsplan nog deze week aanpassen. Denolf zegt dat we binnen pakweg twee jaar kunnen beginnen bouwen.

-

(Luid)

- Maar neen Tom, we moeten zeker niet gewoon als een verkaveling verkopen. We moeten zelf de huizen zetten hè. Sleutel op de deur jong. Ze gaan verkopen gelijk broodjes. Echt waar, t systeem zit ongeloofelijk in mekaar. Dat is puur binnenpakken jong. Daarvoor moet ne simpele werkmens

gans zijn leven werken. Dat hebben wij binnen op één jaar.

-

(Nog luid)

- Luister Tom, ik kom morgen bij u langs hè. Ik sta hier nu in de Carrefour aan de kassa. Als we dat niet meepakken pakt een ander het wel. Ge gaat dat zien. Allé jong, denk er al maar eens over na. Maar we gaan geen tijd mogen verliezen.

-

(Enthousiast)

- Goed jong, doe dat. Die gasten zijn gewoon om te kopen met een goed ententje. We pakken die Denolf mee naar het Hof van Cleve. (Lachend) Als hij dat wil doen we er nog iets bovenop, ge weet wel hè ... OK, see you tomorrow!

Nu kan ik me niet langer beheersen. Wie is deze gozer? Weer een of ander managertypetje in een mooi pak. Ik draai me om en kijk in een brutale blik. Modieus zwart montuurtje, compleet geschoren schedeltje, leren jasje, jeans, sneakers. De minachting die van mijn gezicht druipt brengt hem even in de war.

Op de parking komt hij me plots achterna gelopen. Excuseer, ik heb de indruk dat u mij afgeluisterd hebt, maar ik ben niet het type dat u denkt. Ik probeer met mijn zaken goeie dingen te doen. De mensen worden er ook beter van hè. Hoeveel jonge mensen kunnen zich vandaag nog een bouwgrond permitteren? En dan moeten ze er nog een huis op zetten.

Bent u de Gele Keizer?, vraag ik. Ik zie doorheen zijn brilglazen zijn pupillen groeien. De Gele Keizer had op het moment dat hij te rade ging bij een Meester van de Tao ook al twintig jaar op de meest onbaatzuchtige en menslievende manier zijn rijk bestuurd. Pardon? De Gele Keizer wou yin en yang kunnen besturen om de groei te verzekeren voor al wat leeft. U weet wel, de economische groei. Maar enfin, wat heeft dat allemaal te maken met de zaak? Omdat de Meester oordeelde dat de legendarische Gele Keizer onwaardig was om onderricht te worden. Er valt een ongemakkelijke stilte. De man (die ik maar Philippe zal heten) kijkt wat vertwijfeld om zich heen. Ik geniet van het moment en vervolg: Je bent zwak en oppervlakkig, je hebt het hart van een praatzieke onbenul. Man, u bent gestoord, zegt hij en ik zie hoe opgelucht hij plots wordt. Het lucht inderdaad op als je in een Meester een gewone gek ontwaart.

Fluitend open ik het portier van mijn Fiat en terwijl Philippe zich met grote stappen naar een blinkende zilveren BMW begeeft (die hij – flip floep! – met de afstandsbediening opent) roep ik hem nog na: De Gele Keizer trok zich nadien verslagen terug, stopte met regeren en sloot zich vijf jaar lang op in een kleine hut. De BMW raast met veel te veel gas over het parkeerterrein en snijdt bij het oprijden van de weg nog net de pas van een bedaarde fietser af.

Heerlijke tijden!

Willem de Zwijger

Vereenzamen achter de sanseveria's of het computerscherm

Het kan iedereen overkomen

'Eenzaam en verlaten' is een veel gebruikte uitdrukking, maar in hoeverre is ze correct? Voelt iemand die eenzaam is zich wel verlaten en omgekeerd? Niet altijd denk ik, hoewel er vaak een link zal zijn. Laat me dit artikel beginnen met te zeggen dat eenzaamheid een complex gegeven is waar vaak op een verkeerde manier naar wordt gekeken. Nochtans is het een gevoel dat iedereen kent en vereenzamen kan ons allemaal overkomen. Om eenzaamheid te begrijpen is het dan ook belangrijk om eens dieper in te gaan op betekenissen en oorzaken, gezondheidsrisico's, symptomen en mogelijke behandelingen.

WHAT'S IN A NAME ...

De meeste mensen gebruiken het woord eenzaamheid niet. Ik herinner me huisbezoeken waarbij ik als vrijzinnig humanistisch consulent te horen kreeg van de cliënte dat ze lange tijd niemand gezien had, ook al had ze gezinshulp of sprong een buurvrouw regelmatig binnen. Die cliënte had nood aan een echte babbel én een luisterend oor, en praatte over problemen waarmee ze haar kinderen en kleinkinderen niet wilde lastigvallen.

Cliënten die een huisbezoek vragen hebben sowieso al veel verloren in hun leven: hun mobiliteit, hun partner en sociaal contact. Als consulent diende ik toe te geven dat ik

me soms erg machteloos kon voelen, ik kon namelijk niet écht helpen en er alleen maar zijn voor mijn cliënten. Mensen die zich al lange tijd eenzaam voelen, vind ik ook heel sterke personen, want anders kunnen ze het onmogelijk redden. Uiteindelijk is er maar één persoon die eenzaamheid kan aanpakken: hij of zij die er last van heeft.

BETEKENISSEN

Volgens algemene definities is eenzaamheid een universeel menselijke emotie die ervoor zorgt dat mensen zich leeg, alleen en ongewild voelen. Het betreft een gevoel van niet-verbonden zijn met de anderen, noch met de wereld. Eenzaamheid is een biologisch gegeven. Het is een

signaal dat we iets doen dat ingaat tegen wat gezond voor ons is. Wat dat is, daar kun je alleen een antwoord op geven als je alle omstandigheden kent.

We krijgen allemaal te maken met gevoelens van eenzaamheid en wie niet de juiste actie kan ondernemen, door welke oorzaak ook, loopt kans op chronische eenzaamheid

Waar het dus altijd om gaat is het vinden van een individuele aanpak. Datgene doen wat zorgt dat je die eenzaamheid niet meer voelt, daarin ligt de oplossing van het lijden aan eenzaamheid. Soms zijn er dingen uit je jeugd die ervoor zorgen dat je als volwassene niet lekker in je vel zit en je verbinding met anderen maar niet wil lukken. En ja, uiteindelijk kunnen we alleen in banden met anderen die eenzaamheid kwijt raken. Maar wel met mensen die in onze behoeften kunnen voorzien en aan wie we zelf ook iets te bieden hebben.

Iemand die eenzaam is, is een persoon die zich eenzaam voelt. Hier leggen we direct de vinger op de wonde. Een gevoel is namelijk moeilijk wetenschappelijk te definiëren. De perceptie en het gevoel van alleen en geïsoleerd zijn, staan centraal.

Een student kan zich heel eenzaam voelen hoewel hij wordt omringd door medestudenten, en een militair die aan het begin van zijn carrière op missie wordt gestuurd naar een ver land kan zich heel alleen voelen, ook al zijn er voortdurend anderen in de buurt.

EENZAAM EN/OF ALLEEN

Alleen zijn mag dus niet verward worden met eenzaam. 'Alleen' is een puur fysieke toestand, terwijl eenzaam zijn alles te maken heeft met de perceptie van dat alleen zijn. Eenzaamheid is niet noodzakelijk het gevolg van alleen zijn, iemand kan zich in een groep ook ontzettend eenzaam voelen als hij of zij geen connectie voelt met de anderen. Eenzaamheid wordt daarnaast al te vaak verward met sociaal isolement.

Een kluizenaar kan zielsgelukkig zijn en de drukbezette vrouw met een uitgebreid sociaal netwerk kan zich heel eenzaam voelen. Alleen zijn betekent niet dat je je eenzaam voelt en gezelschap is geen universeel recept tegen eenzaamheid. Het gevoel eenzaamheid staat in principe los van de feitelijke situatie, terwijl sociaal isolement een situatie is, namelijk een feitelijke tekortkoming aan mensen in je persoonlijke netwerk. In een sociaal isolement belanden is voor veel mensen een diepe put, waar moeilijk uit te komen is. De combinatie van beide is evenwel de meest zorgwekkende vorm van isolement.

MOGELIJKE OORZAKEN VAN EENZAAMHEID

Het eenzame gevoel kan door verschillende oorzaken ontstaan. Sommige mensen zijn verlegen, waardoor ze moeilijk contact kunnen leggen met anderen. Ook kan een gebeurtenis ervoor zorgen dat je je opeens alleen voelt. Je kan een naaste verloren hebben door een overlijden en door je verdriet meer geneigd zijn je af te zonderen. Mensen om je heen haken af omdat ze niet kunnen omgaan met je verdriet.

Het gevoel van eenzaamheid is het gevolg van verstoring in de patronen

in iemands leven. Niet alleen een partner verliezen kan leiden tot eenzaamheid, ook verandering van werk of een plotse en/of langdurige ziekte zijn allemaal verstoringen van levenspatronen. Zo'n verstoring kan angst, onzekerheid en een gevoel van leegte geven. Verstoring van bestaande patronen vraagt om aanpassing aan de nieuwe situatie. Tijdens zo'n transitie kan eenzaamheid optreden. Ook mensen waarvan de relatie is verbroken kunnen eenzaamheid ervaren. Bijvoorbeeld wanneer hun drukke gezinsleven of sociale netwerk plots wegvalt. Zelfs een simpele

verhuizing naar een andere straat of een carrièreverandering kan ervoor zorgen dat iemand eenzaam wordt. Wat bij ouders veel voorkomt, is de ervaring van eenzaamheid wanneer de kinderen getrouwd zijn en hun eigen leven zijn gaan leiden.

WIE?

Denk je bij eenzaamheid enkel aan oudere en zieke mensen? Dan zit je eraan. Ja, natuurlijk, als je minder mogelijkheden hebt (lichamelijk of financieel) is het leven lastiger. Eenzaamheid kan echter in elke

IK
HEB VEEL SOCIALE CONTACTEN EN
BEN
ZO SUCCESVOL DAT JIJ
NIET
KAN ZIEN WAT IK EIGENLIJK BEN:
EENZAAM

levensfase voorkomen en is dus niet voorbehouden aan één groep in onze samenleving. Iedereen, ongeacht leeftijd, achtergrond, gender of opleiding, weet wat eenzaamheid betekent. We hebben het namelijk in verschillende stadia ervaren, bij diverse gelegenheden en situaties in de loop van ons leven. Een kind kan zich eenzaam voelen wanneer zijn moeder uit werken gaat, of als het geen leeftijdsgenoten heeft om mee te spelen. Evenzo kan een moeder zich eenzaam voelen wanneer haar kind voor het eerst naar school gaat. Eenzaamheid kan ook ontstaan wanneer men er niet in slaagt een langdurige levenspartner te vinden, of wanneer men zijn levensgezel of een dierbare vriend verliest. We krijgen allemaal te maken met gevoelens van eenzaamheid en wie niet de juiste actie kan ondernemen, door welke oorzaak ook, loopt kans op chronische eenzaamheid. De meeste mensen ervaren dat ze zich minder eenzaam voelen naarmate ze ouder worden. Dit betekent vaak ook: minder gespannen, meer jezelf

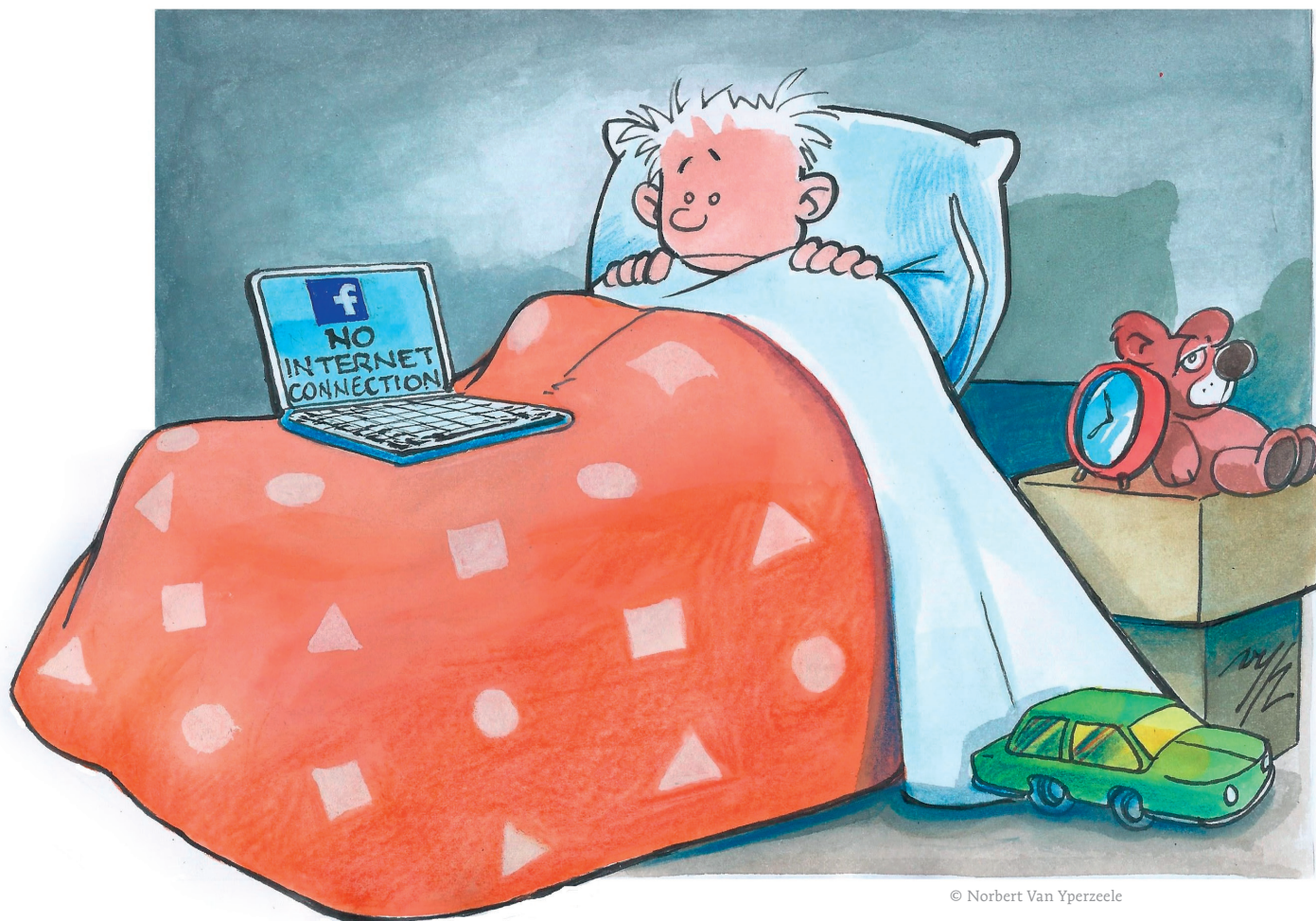
durven zijn, betere relaties hebben. Veel mensen kunnen ook terugkijken op mooie ervaringen in het leven. Wel is het zo dat 85-plussers zich dan weer vaker eenzaam voelen. Als contacten, (financiële) mogelijkheden en gezondheid wegvallen is de kans op eenzaamheid uiteraard het grootst.

Eenzaamheid oplossen kunnen we niet, want het is een gevoel dat bij het leven hoort. Wel kunnen we zorgen dat het iemands leven niet beheerst

Robert S. Weiss publiceerde als één van de eersten over eenzaamheid. Zijn werk, *Loneliness: The experience of emotional and social isolation* (Boston, MA: The MIT Press, 1975), bracht een stroom van interesse op gang, vaak vanuit de hoek van de gerontologie. De laatste tijd is er een nuancering te merken en wordt ook eenzaamheid bij jongeren wat meer onderzocht.

Prof. dr. Hugo Van den Enden schreef in zijn artikel *Existentiële eenzaamheid: de pijn van de alleenheid* in het tijdschrift *Antenne* (2006): '... jongeren zijn er niet immuun voor. In onze samenleving is zelfdoding de tweede doodsoorzaak bij jongeren. Ook bij jongeren manifesteert zich dat gevoel van burn-out, dat gevoel van uit die carroussel te vallen. Ze kunnen ervaren dat ze eigenlijk niet goed meer weten waarom ze persé een diploma willen halen, om nadien werkloos te worden of een job te krijgen die ze niet zien zitten; ze kunnen geconfronteerd worden met het verlies van een geliefde of geconfronteerd worden met traumatiserende tegenslagen. Sommigen ervaren dan die gemoedsgesteldheid van alleenheid en dat kan er toe leiden dat ze geen uitweg meer zien.'

Momenteel is duidelijk dat eenzaamheid op elke leeftijd voorkomt. Aangezien de meeste mensen in ons land tussen de 30 en 60 zijn, tref je daar de meeste eenzaamheid aan.

GEZONDHEIDSRISICO'S

De invloed van eenzaamheid op een persoon kan heel groot en langdurig zijn. Het kan ervoor zorgen dat je depressief wordt en dat je geen doel meer hebt in het leven. Zoals daarnet werd gesteld, is voor sommige mensen eenzaam zijn geen enkel probleem.

Zij hebben voldoende aan zichzelf en geen behoefte aan veel sociale contacten. Toch zijn de meeste mensen het gelukkigst met anderen om hen heen, waarmee ze gedachten en gevoelens kunnen delen. Mensen die voldoende sociale contacten hebben, hebben in de regel meer zelfvertrouwen. Doordat zij iemand hebben om mee te praten die hun gevoelens begrijpt, voelen ze zich meer in balans. Om eenzaamheid op te lossen, is er een werkelijke relatie nodig waarbij het gaat om geven en nemen. Zo'n verhouding haal je echter niet even gauw uit een la.

Eenzaamheid heeft voor ieder mens een andere betekenis en is een individueel probleem. Dit betekent dat zowel de preventie als behandeling voor deze belastende gemoedstoestand enorm verschillend zijn, want er bestaan geen standaardoplossingen. Neem een eenzaam kind dat het moeilijk heeft om vrienden te maken op school. Dat kind heeft andere noden dan een oudere man wiens partner overleden is. Men kan trouwens ook gedurende de ganse dag mensen rondom zich hebben of zelfs levenslang gehuwd zijn en niettemin een doordringende eenzaamheid ervaren. Ook dit kan zwaar op iemand wegen. Niet verrassend dus dat isolatie de mentale en fysieke gezondheid grote schade kan berokkenen.

Het is goed mogelijk dat er rondom jou genoeg mensen zijn die om je geven en graag naar je zouden luisteren, maar dat jij het gevoel hebt dat je er alleen voor staat, dat niemand je begrijpt of hoort. Je kan dus eenzaam zijn, ook al ben je in de letterlijke zin van het woord niet alleen.

BEHANDELINGEN

Eenzaamheid oplossen, dat willen we allemaal wel. Is het niet voor onszelf, dan wel voor een ander. Echt oplossen kunnen we het ook niet, want het is een gevoel dat bij het leven hoort. Wel kunnen we zorgen dat het iemands leven niet beheerst. We kunnen troosten, afleiden, af en toe verzachten ... maar oplossen gaat niet. Wat je voor een ander kunt doen? Maak het bespreekbaar en denk niet dat gewoon onder de mensen komen de oplossing is. Dat is net zoals tegen een anorexiapatiënt zeggen dat hij moet gaan eten.

Eenzaamheid kan je ook niet zien aan de buitenkant. Wat wel zichtbaar is, zijn de langetermijneffecten van chronische eenzaamheid en die los je niet op door af en toe een bezoekje te brengen, hoe hartelijk dat ook is. Kun je dan eigenlijk wel iets doen? Natuurlijk wel. Elke mens vindt het heerlijk om aandacht, acceptatie en aanraking te ontvangen. Maar verwacht als hulpverlener niet te veel, te snel! En denk ook niet te snel dat iemand zich eenzaam voelt. Praat erover, in openheid. Soms lijkt het alsof mensen niet willen geholpen worden, wat je ook probeert, en soms is het ook nodig iemand te wijzen op de eigen verantwoordelijkheid voor het leven. Let hierbij wel heel goed op dat je niet té veel je eigen ideeën volgt. Het vraagt wijsheid om te kunnen omgaan met eenzaamheid bij de ander.

Een goed begin is zeker te vragen wat hij of zij nodig heeft en werkelijk te luisteren. Voor een luisterend oor kun je ook stevast terecht in een huisvandeMens. In de praktijk ontmoeten de vrijzinnig humanistische consulenten daar vaak mensen die geconfronteerd worden met vragen over zin en onzin van hun eigen bestaan en zich daar alleen tegenover voelen staan. Samen kunnen de cliënt en consulent nieuwe patronen ontwikkelen die recht doen aan de individuele behoeften. Net daar ligt de uitdaging voor het omgaan met eenzaamheid. Er werd me al gevraagd of iemand die eenzaam is niet beter

kan gaan daten, maar dat kan er evengoed voor zorgen dat die persoon zich nog beroerder voelt. Ontdekken en weten wie je bent en wat je wil, kan al een heel stuk helpen om als persoon steviger in je schoenen te staan.

De ene is al sneller geneigd om gezelschap op te zoeken dan de andere en het gaat erom een persoonlijk evenwicht te vinden. Iedereen probeert een balans te zoeken tussen de tijd die hij met anderen spendeert en momenten die hij voor zichzelf heeft. Iemand die bijvoorbeeld een hele voormiddag samen met een grote groep mensen doorgebracht heeft, kan het verkiezen om alleen te gaan lunchen.

Na te veel sociaal contact hebben sommigen al eens nood aan een periode waarin ze alleen zijn. Maar zelfs al plant men wat tijd voor zichzelf, wanneer men naar een publieke plaats trekt zit men nog steeds in gezelschap. Mensen kunnen het ook een beetje vreemd vinden als iemand ergens helemaal alleen zit. Hoe anderen van buitenaf toekijken op die persoon, kan echter heel erg verschillen van hoe die persoon er zelf over denkt. Mensen die naar het park gaan als een sociale bezigheid beschouwen, gaan op die manier ook naar anderen kijken en hun gedrag vergelijken met hun eigen verwachtingen.

TABOEDOORBREKEND

De laatste jaren staat eenzaamheid hoog op de sociale agenda. Het is in onze prestatiegerichte maatschappij helaas nog al te vaak onbespreekbaar. Vandaar dat deMens.nu mee stapt in de campagne rond eenzaamheid, gelanceerd door de Bond zonder Naam. De leuze is 'Iedereen kan vereenzamen! Help een ander. Bescherm jezelf'. Op de campagnesite www.erbij.be vind je een zelftest, concrete tips om eenzaamheid te herkennen en te verhelpen, alsook getuigenissen. De campagne wil het taboe doorbreken en tools aanreiken om eenzaamheid te herkennen. Onderschat eenzaamheid dus zeker niet, maar pak het aan!

Freia DeBuck

HANS CLAUS

- ° Kortrijk 2.12.1962, criminoloog
 - Gevangenisdirecteur sinds 1986, mensenrechtenactivist en kunstenaar.
 - Publiceerde verschillende artikels in wetenschappelijke tijdschriften over de verhouding tussen detentie en samenleving
 - Beeldhouwer, dichter, schilder, fotograaf
 - Publiceerde 7 dichtbundels bij Uitgeverij P
 - Bezieler van vzw De Huizen die een nieuw detentieconcept nastreeft
- www.hansclaus.be
www.dehuizen.be

Hans Claus

Tien vragen aan een gevangenisdirecteur

Een gevangenisdirecteur die de pers haalt met een pleidooi om de gevangenen af te schaffen: men zou door minder geïntigreerd zijn. Als dezelfde man ook nog dichter, beeldhouwer, kunstschilder, fotograaf en performer is, wordt het nog fascinerender.

De cover van Hans Claus' zesde dichtbundel ('Overwicht', Uitgeverij P, 2010) zorgde voor opschudding: hij maakte zelf het tedere, hoogst kwetsbare naaktportret van zijn hoogbejaarde moeder. Toen schreef Knack: 'Hij heeft zijn vaste stek in de periferie van de Vlaamse kunstwereld en daar voelt hij zich knus en comfortabel.' En kan het dat een gevangenisdirecteur uitpakt met een zelfportret in vrouwenkleden? Natuurlijk kan dat, want alles wat het taboe en hokjesdenken rond gevangenen en gevangenis doorbreekt, is welkom. Hans Claus in een interview met Het Nieuwsblad na zijn tentoonstelling in het cultureel centrum van Ronse: 'Een gevangene wordt nu door iedereen gemeden als een melaatse, een pestlijder. Maar mensen die fouten begaan moeten we begeleiden, 'genezen' en als ze beter zijn, terug in de maatschappij laten opnemen.'

Het is bijna lente als we Hans Claus in de Oudenaardse gevangenis gaan opzoeken, maar de winter heeft een laatste offensief ingezet. Grote sneeuwvlokken dwarrelen gejaagd over de binnenkoer. De beminnelijke man die ons hartelijk verwelkomt verschilt wel heel veel van het wat omstreden beeld dat van hem wordt opgehangen.

'Mijn belangrijkste drive was om van de gevangenis een zinvol verblijf te maken voor gedetineerden en mee te timmeren aan een beter regime. Eigenlijk ben ik vandaag nog steeds onverminderd met dezelfde missie bezig'

1. Wat heeft u gemotiveerd om ooit te solliciteren voor de job van gevangenisdirecteur en wat motiveert u nog steeds vandaag?

Solliciteren is een groot woord; je moet eerst en vooral meedoen aan de examens. Maar ik wist al op mijn zeventiende dat ik interesse had voor deze job. Mijn keuze om criminologie te studeren kan je dus voor een stuk als een besluit met voorbedachte rade beschouwen (*lacht*). Ik vroeg me al vrij jong af waarvoor ik me later zinvol kon inzetten. Werken met moreel achtergestelde groepen, dat was wellicht een soort roeping, ja, zo mag het vermeld worden.

Ik was 23 toen ik gevangenisdirecteur werd in Gent en ik had toen al een

uitgesproken visie op criminaliteit en de maatschappelijke reactie daarop. Mijn belangrijkste drive was om van de gevangenis een zinvol verblijf te maken voor gedetineerden en mee te timmeren aan een beter regime. Zo richtte ik onder meer een culturele dienst op in de Nieuwe Wandeling (*populaire benaming voor de Gentse gevangenis, nvdr*) en er werd gezocht naar allerlei samenwerkingsverbanden om de terugkeer naar de samenleving voor te bereiden. Eigenlijk ben ik vandaag nog steeds onverminderd met dezelfde missie bezig. Er is weinig vooruitgang en precies dat stimuleert mij om verder te werken. We beleven repressieve tijden: gedetineerden verblijven langer in de gevangenis, het wordt steeds moeilijker om penitentiair verlof te bekomen, de cellen zijn overbevolkt.

Ondertussen is er de Basiswet van 12/1/2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden. Kan je daar iets meer over toelichten?

De Basiswet van 2005 is een mijlpaal, niet alleen in de Belgische, maar ook in de Europese penitentiaire geschiedenis. Alleen zijn de organisatie en de infrastructuur nog niet voldoende ontwikkeld om die wet onverkort uit te voeren. Hem om die reden terugschroeven zou een zware vergissing zijn. Men moet integendeel de juiste infrastructuur en de juiste organisatie ontwikkelen om tot een werkelijk herstel- en re-integratiegerichte detentie te komen, waarin elke gedetineerde volgens een

'Ik was 23 toen ik gevangenisdirecteur werd in Gent en ik had toen al een uitgesproken visie op criminaliteit en de maatschappelijke reactie daarop. Mijn belangrijkste drive was om van de gevangenis een zinvol verblijf te maken voor gedetineerden en mee te timmeren aan een beter regime.' © Gerbrich Reynaert

individueel oplossingsplan aan zijn toekomst kan werken.

2. Wat is volgens u het ideale profiel voor een dergelijke functie?

Daar heb ik ooit iets over geschreven in *Winket*, het informatieblaadje van de federatie van gevangenisdirecteurs. Mijn uitgangspunt is dat de gevangenisdirecteur én elitair én mild moet zijn. Elitair (*lachje*), daarmee bedoel ik dat een gevangenisdirecteur boven de *common sense*-redenering over misdaad en straf moet staan. Hij moet zich kunnen ontdoen van de klassieke oordelen over goed en kwaad, over misdaad en straf. In die zin is distantiëring elitair in moreel opzicht. Tezelfdertijd moeten we mild kunnen staan tegenover diegene die een straf ondergaat. Er zijn twee kanten: er is de straf, versus de terugkeer naar de samenleving. Een goede directeur moet mild zijn, kunnen luisteren, begrijpen en de juiste middelen zoeken om de gedetineerde weer op het goede spoor te zetten. Dat lijkt me de belangrijkste

eigenschap: volharding en tevreden kunnen zijn met weinig resultaten.

'Een gevangenisdirecteur moet boven de common sense-redenering over misdaad en straf staan. Hij moet zich kunnen ontdoen van de klassieke oordelen over goed en kwaad, over misdaad en straf'

3. U bent naast gevangenisdirecteur ook nog dichter, performer, beeldhouwer, kunstschilder. In hoeverre beïnvloedt de kunstenaar in u uw gevangenisbeleid? En omgekeerd: welke impact heeft uw professionele situatie op uw werk als kunstenaar?

Ik heb lang gedacht dit strikt gescheiden te kunnen houden. Het ene vormt een soort tegengewicht

voor het andere; het laat toe om in balans blijven. Langs de ene kant heb je dus die rigide, strenge gevangeniswereld en langs de andere kant die ongebreidelde creativiteit en vrijheid. Ik heb dit lang in evenwicht gehouden, maar stel meer en meer vast dat beide aspecten in elkaar vloeien. Uit het hardste hout worden de mooiste beelden gemaakt. Mijn werk vormt ook een uitdaging voor mijn kunst. Dat kleinschaliger met gedetineerden willen werken is eigenlijk ook een mooi kunstwerk ... Of zoals iemand het uitdrukte: 'Ge maakt schone dingen maar uw mooiste werk zullen de detentiehuizen zijn.' De thema's in mijn beeldend werk hebben meer en meer te maken met het sociaal geëngageerd zijn, met verontwaardiging, een zweepslag voor verandering. Dat is het positieve aspect van verontwaardiging: geloof in de vooruitgang. In mijn dagelijks werk moet ik veel weerstand overwinnen en ik ontmoet hetzelfde probleem bij kunst: het overwinnen en vormgeven van de materie.

Heb ik het juist voor als ik in uw gedicht 'Opening' die link met uw job als gevangenisdirecteur bespeur?
(Fragment):

*En daar waar elke zorg lijkt opgesloten,
Waar het einde van het lijden lijkt
verzegeld
Door het lot, komt door een spleet
Het licht zo krachtig binnen,*

*Is achter het ijzer van het slot de hoop
Op meer en anders weer zo dorstig bezig.*

(Knikt) Tja, daar zit iets in.

'De laatste decennia werd gezocht naar middelen om straf en re-integratie met elkaar te verzoenen. Maar nu lijkt de evolutie stil gevallen, waardoor zin en onzin van detentie opnieuw aan de orde zijn'

4. Van de strafinrichting wordt verwacht dat ze de gedetineerden in veilige omstandigheden afzonderd van de samenleving (het aspect strafuitvoering, vergelding) en tegelijkertijd de terugkeer naar die samenleving voorbereidt. Hoe gaat u om met het ambigue karakter van uw taak?

(Snel) Vergelding wordt niet van mij verwacht. Straftoemeting en strafuitvoering zijn twee verschillende zaken. Bij de strafuitvoering staan re-integratie en herstel voorop. Vrijheidsberoving moet gezien worden als middel en mag geen doel op zich zijn. Zo staat het ook duidelijk in de wet en daarmee kan ik leven. Dat gaat natuurlijk in tegen de klassieke opinie, maar zoals ik reeds zei moet de gevangenisdirecteur zich op dit vlak elitair gedragen.

5. Wat is volgens u zin en onzin van een gevangenisstraf?

Je verwacht van iemand die schuldig wordt bevonden en gestraft is, dat hij zich herpakt. Dit wil zeggen dat hij leert om op een andere, legale,

sociaal aangepaste manier met problemen om te gaan. Vandaar dat het verwijderen uit de samenleving en het herintegreren in diezelfde samenleving op het eerste zicht tegenstrijdig is. We zijn er nog niet in geslaagd om detentie in normale omstandigheden te doen plaatsvinden; we werken met gevangenisfabrieken, instituten uit de vorige eeuw, toen re-integratie nog niet als een sociale maar een individuele aangelegenheid werd beschouwd. Zo was althans de visie op het probleem. Pas na de tweede wereldoorlog heeft men als het ware ontdekt dat de mens ook een sociaal individu is, dankzij de ontwikkeling van de sociale wetenschappen. Het idee dat de mens kon verbeteren (en verbetering is eigenlijk een containerbegrip) kreeg een geheel andere klank dan voordien. Toen lag het accent nog op bezinning, inzicht en bekering. Het drama is dat de infrastructuur van de gevangenis niet met de nieuwe doelstellingen mee is geëvolueerd.

De laatste decennia werd gezocht naar middelen om straf en re-integratie met elkaar te verzoenen, denk maar aan probatie, werkstraffen, elektronisch toezicht ... Maar nu lijkt de evolutie stilgevallen, waardoor zin en onzin van detentie opnieuw aan de orde zijn. Het gevangenisstelsel is zinvol als re-integratie mogelijk wordt; dat betekent een omslag naar kleinschaligheid, een gedifferentieerde aanpak, de detentie laten plaatsvinden in een sociale omgeving.

6. Hoe zit het met de samenstelling van de huidige gevangenispopulatie?

Vindt u de wrevel over het niet uitvoeren van kortere gevangenisstraffen onterecht?

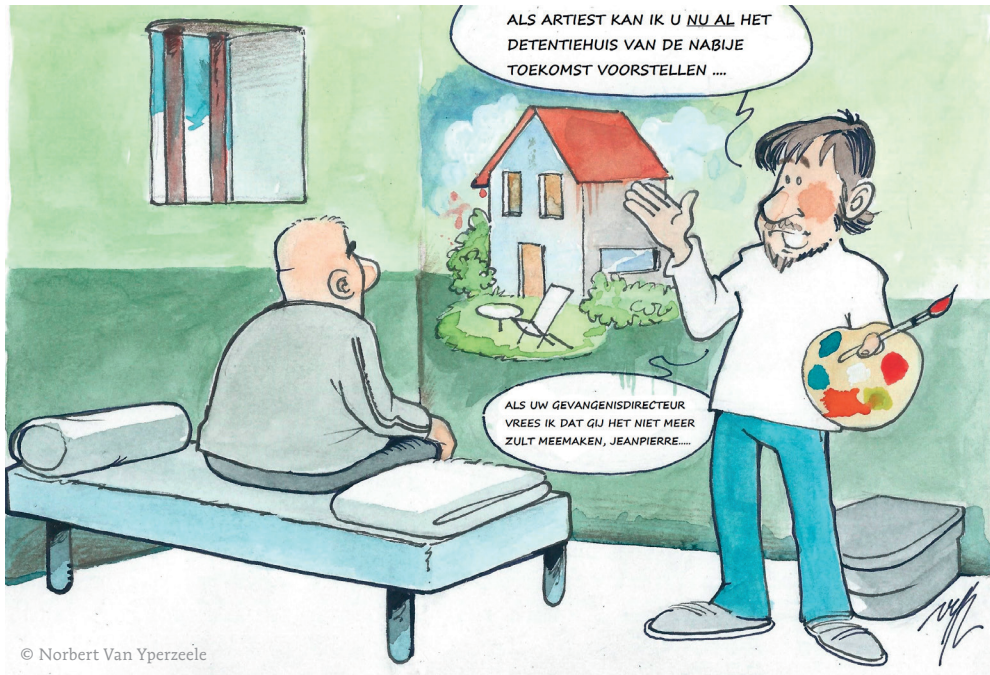
Om u een idee te geven: in 1986 waren er 6.500 gedetineerden in België. Nu is er een gemiddelde van bijna 12.000 gedetineerden. De serieuze toename van vreemdelingen – zij maken 40% uit van de totale populatie – is ook een weerspiegeling van de evolutie in onze samenleving.

40% vreemdelingen onder de gevangenispopulatie: is dat niet bij uitstek een heel moeilijke groep om te re-integreren in de samenleving? Hebben deze mensen voldoende familiale (en andere) opvangmogelijkheden?

De vreemdelingen zijn hoofdzakelijk migranten die nog geen Belg zijn, plus onderdanen van de Europese Unie (vooral Nederlanders). Maar het merendeel ervan leeft in ons land en heeft er (deels althans) familiebanden. Daarom is het ook zo moeilijk om te stellen dat we de gedetineerdenpopulatie kunnen doen zakken door vreemdelingen in hun land de Belgische straf te doen uitzitten. Dat gaat hooguit over een paar honderd mensen.

'Als je de gevangenispopulatie bestudeert zie je dat er een groot pak laaggeschoolden bij zit. Velen behoren niet tot de productieve klasse en dat is een bewijs van de regulatie van de arbeidsmarkt'

In feite is dit de rekruteringsbasis van het gevangeniswezen: je kan crimineel gedrag eigenlijk beschouwen als een middel bij het zoeken naar een beter bestaan, en wie er als laatste bijkomt heeft het het moeilijkst. En wie het moeilijk heeft, doet moeilijk. Als je de gevangenispopulatie bestudeert zie je dat er een groot pak laaggeschoolden bij zit. Velen behoren niet tot de productieve klasse en dat is een bewijs van de regulatie van de arbeidsmarkt. Uiteindelijk zegt het iets over de relatie tussen de *haves* en de *have nots*. Wat de wrevel over het niet uitvoeren van korte straffen betreft: dat komt inderdaad neer op een conflict dat niet wordt aangepakt. Daar zijn echter ook goede redenen voor: er is duidelijk aangetoond dat het bijeenzetten van kort gestraften met lang gestraften de gedroomde leerschool is voor criminaliteit. Daar komt nog eens

© Norbert Van Yperzeele

bovenop dat de gevangenen al overvol zitten. Detentie wordt nog steeds vereenzelvigd met het cellulair panopticon systeem (in de 18e eeuw stelde filosoof Jeremy Bentham het panopticon voor als voorbeeldgevangenis, nl. een gevangenis waar alles ongezien gecontroleerd kan worden. De ruimte werd ingedeeld naar de vorm van een ster met in het midden plaats voor een bewakingsruimte, nvdr); dat gebrek aan een creatieve aanpak verzwaart de hele problematiek. Kleinschaligheid laat een persoonlijke aanpak toe en bevordert de re-integratie, terwijl we nu een ongedifferentieerde aanpak kennen.

7. De aalmoezenier speelde pakweg dertig jaar geleden nog een belangrijke rol in de strafinrichting. Is hij vandaag volledig verdrongen door de moreel consulent? Moreel consulenten zijn met meer en daarom wordt er ook meer beroep op hen gedaan, maar misschien zijn ze allemaal samen nog niet zoveel aanwezig als de enige rooms-katholieke aalmoezenier. Professionele morele consulenten werken meer volgens een standaard uurrooster. Hun katholieke collega's doen gemakkelijker pro deo overuren,

maar dat is een indruk die ik op slechts enkele ervaringen steel. Maar de rol van de traditionele aalmoezenier is ook veranderd; hij blijft de vertegenwoordiger van de rooms-katholieke eredienst, hoewel hij niet langer priester is, maar lekenaalmoezenier. (Relativerend) Dat onderscheid tussen katholiek en vrijzinnig hoort voor mij thuis in 'de oude doos'. Hoe meer mensen zich met gedetineerden bezig houden, hoe beter. Mij maakt het niet uit welke strekking ze daarbij vertegenwoordigen.

Het onderscheid tussen katholiek en vrijzinnig hoort voor mij thuis in 'de oude doos'. Hoe meer mensen zich met gedetineerden bezig houden, hoe beter

8. U haalde onlangs de pers met de blikvanger 'Gevangenisdirecteur wil gevangenis afschaffen. Revolutionair plan wil gedetineerden in woonwijken plaatsen'. Is dit gewoon een statement of zit hier een grondig uitgewerkt plan achter?

Dit is helemaal geen vrijblijvend statement. Het gaat om een reeds grotendeels ontwikkeld plan waar meer dan honderd mensen gedurende twee jaar aan gewerkt hebben. Daar zijn zowel praktijkmensen, als mensen uit de academische en politieke wereld bij betrokken (zie het kaderstuk 'Huizen', nvdr). Eigenlijk is dit geen revolutionair maar een evolutionair project; het haakt immers in op evoluties die we nu doormaken. Uiteraard wil ik niet van de detentie af, wel van de manier waarop we het organiseren. De meeste gevangenen bevinden zich trouwens al in woonwijken, maar dan op grootschalig niveau. Kleinere eenheden zijn veel minder bedreigend voor de omgeving. Er is bij de bevolking meer angst voor verandering dan voor criminaliteit. Het basisidee achter het project is het functioneler maken van de strafinrichting, niet de afschaffing ervan. Dit is echt een gerijpt project, er is over nagedacht, ook wat kostprijs, personeel, enzovoort betreft. Dit is het resultaat van het denkwerk van verschillende werk- en studiegroepen. Het eindconcept is dus omschreven, wat we nu vragen is het lanceren van een aantal proefprojecten. Dit is trouwens de enige manier om de publieke opinie te overtuigen. Het boek is gepubliceerd en we organiseren ook lezingen om al wie bij het gevangenisbeleid betrokken is te informeren en sensibiliseren.

9. Hans Meurisse, topman bij het Bestuur Strafinrichtingen, noemt uw plan alvast onbetaalbaar en maatschappelijk niet te verantwoorden. Is er geen dringende nood aan een maatschappelijk debat rond het gevangeniswezen? (Bedaard) Kent hij het project voldoende? Hij refereert aan Noorwegen, waar het niet om een experiment gaat, maar om een jarenlange geschiedenis met kleinschalige detentie. 'Men' zegt dat het onbetaalbaar is; ik heb dat niet gezegd. Maar kleinschalige gevangenen in Noorwegen

richten minder detentieschade aan en zijn veiliger dan de grote. Dat is wetenschappelijk aangetoond. De situatie is in België totaal anders en ook ons maatschappelijk patroon valt niet te vergelijken. Onze studie bewijst dat alternatieve oplossingen zeker niet duurder zijn, integendeel. Er is trouwens ook geen maatschappelijk draagvlak voor het huidige beleid. Binnen de penitentiaire praxis kunnen we op heel wat pro-stemmen rekenen. Een absolute voorwaarde is natuurlijk dat ons voorstel zeker moet getoetst worden aan proefprojecten.

Uiteraard wil ik niet van de detentie af, wel van de manier waarop we het organiseren

Hoe dan ook, vandaag kennen we alleen een heilloze manier van werken in twee eeuwenoude structuren. Vergeet niet dat ook de nieuwste strafinrichtingen nog steeds een 19de-eeuws patroon vertonen. Er moet gewerkt worden aan een verbetering ten gronde, nu verkeren we in een blijvende stagnatie. En voor mij hoeft er zeker geen breed maatschappelijk debat gevoerd worden, we moeten kunnen aantonen dat het alternatief beter werkt, dat is veel belangrijker dan het voeren van een debat. We kunnen mensen enkel overtuigen door te tonen hoe het anders kan. We zouden dan ook willen opstarten met vijf detentiehuisen waar telkens tien personen zijn opgenomen. Ik ben ervan overtuigd dat we een belangrijk nieuw spoor kunnen trekken en dat dit de weg is om een maatschappelijk draagvlak te creëren. De gevangenisstop zal nog ingelicht worden over de details van het nieuwe concept. Die discussie is nog maar net aangevat.

10. Wat was uw mooiste moment in uw directeurscarrière? En wat was het lastigste?

(Zonder aarzelen) Het mooiste moment was vorig jaar, toen de studenten ingenieurwetenschappen en architectuur hun uitgetekende

HUIZEN, NAAR EEN DUURZAME PENITENTIAIRE AANPAK

'Nu zit iedereen bij anderen opeengepakt zonder begeleiding, zonder leerstof om in de maatschappij te aarden. Je komt buiten vol frustraties omdat je niets hebt geleerd buiten dat je een stuk van je leven of heel je leven hebt binnen gezeten zonder nog maar te leren hoe je niet hervalt' – Fragment uit de brief van een gedetineerde in verband met het project Huizen.

In deze publicatie wordt het hele verhaal uiteengezet over het innovatief voorstel om het gevangenisbeleid grondig te veranderen. Zoals ook al uit het interview met Hans Claus blijkt bevindt het Belgische gevangeniswezen zich in een staat van bijna permanente crisis en laten het huidige systeem en beleid niet toe om de kerntaak te realiseren: het individueel en veilig voorbereiden van veroordeelden op een geslaagde terugkeer in de samenleving.

Concreet wordt in Huizen gepleit voor een kleinschalige en geïndividualiseerde aanpak. De huidige (ook nieuwe) strafinrichtingen zijn totaalinstutten waar iedere gedetineerde – van kruimeldief tot zware gangster – gelijk wordt behandeld. Dat leidt bijna onvermijdelijk tot het opbouwen van een criminele carrière.

De werkgroep wil de overvolle gevangenis geleidelijk vervangen door 900 detentiehuisen waar een groep van 10 tot 15 gedetineerden verblijft. Van bij de aanvang wordt een individueel oplossingsplan opgesteld. Om de terugkeer naar de samenleving te bevorderen worden deze huizen in bestaande woonwijken geïntegreerd. Normalisering veronderstelt ook interactie met de samenleving: gedetineerden kunnen overdag 'iets

terugdoen' voor de samenleving en zich inzetten voor allerlei taken.

Er wordt een onderscheid gemaakt naar verschillende types van huizen: crisishuis, arresthuis, gesloten goed beveiligde detentiehuisen, open detentiehuisen. Er wordt ook al naargelang de categorie van bewoners voorzien in een basisregime, een beroepsopleiding of het doorlopen van bijzondere programma's.

De werkgroep tekende reeds de plannen uit voor een arresthuis omgeven door straten, een strafuitboetingshuis in het interieur van een 19de-eeuwse industriële site en drie huizen in een groot stedelijk bouwblok. Uiteraard werd ook het kostenplaatje zorgvuldig in beeld gebracht. De nadruk wordt gelegd op het kunnen toetsen van het gehele concept aan een gefaseerd proefproject. Hans Claus wijst erop dat uit alle studies blijkt dat het veel veiliger is om kleinschalig te werken. Als de screening en de opvolging zorgvuldig gebeuren, hoeft dat niet voor gevaarlijke situaties te zorgen.

Het hele project en het boek kwamen tot stand in samenwerking met de Liga voor Mensenrechten en de vzw De Huizen. Het is het resultaat van twee jaar intensief brainstormen met wetenschappers, politici, studenten, architecten en gedetineerden.

De fraai uitgegeven publicatie (119 pag.) kan besteld worden via gs.dehuizen@gmail.com en wordt toegestuurd na overschrijving van € 24,95 op rekeningnummer BE09 5230 8056 6457 van de vzw De Huizen met vermelding van de titel van het boek.

plannen en maquettes voorstelden. Hoe je dat project kon zien groeien. Het beleven van de emotie om het puur rationeel en intelligent denken te verweven met het sociaal aspect. Hoe we kunnen komen tot een verfijning van de detentie, als een vorm van beschaving. Met puur wiskundige knobbels en materiaalkennis zo'n creatieve pistes uittekenen; dat heeft me erg ontroerd.

En het lastigste moment? Enkele jaren geleden werd ik door de vakbond van de penitentiaire beampten (*de vroegere 'cipiers', nvdr*) gedwongen om een

gedetineerde in de strafcel te plaatsen, terwijl ik er vurig van overtuigd was dat dit niet gerechtvaardigd was. Ik vond dit een onnodige, wrede maatregel die ik onder druk van die vakbond toch heb genomen. Ik voel dit tot vandaag nog steeds als een nederlaag aan.

Uitsmijter:

Welke vraag had u nog graag willen beantwoorden?

(*Glimlachend*) Geen enkele.

Pierre Martin Neirinckx

Spinoza

Benedictus Spinoza (1632-1677) is zonder twijfel de filosoof aan wie ik het meest heb in het dagelijks leven. Voor ik Spinoza begon te bestuderen, heb ik me met veel plezier in ander werk verdiept, zoals dat van Schopenhauer, Nietzsche, Darwin, Heidegger, Deleuze, Machiavelli, Lucretius ... Hoewel bijvoorbeeld Nietzsche zeker ook een verdienstelijke 'praktische' filosoof is, staat Spinoza toch met stip bovenaan mijn lijstje.

Spinoza's filosofie lijkt abstract en complex. Hij schrijft zijn hoofdwerk, de *Ethica*, volgens de 'geometrische methode', met veel termen uit de klassieke metafysica, zoals attributen of substantie. Maar dat belet een praktische toepassing van zijn denken allerm minst: precies omdat Spinoza over de wetten van de natuur schrijft, kan je als lezer een concrete aanpassing bedenken. Spinoza schrijft ook in de zeventiende eeuw in de Nederlanden. Dat lijkt een andere belemmering: de tijdsgeest. Die is zeker erg verschillend. Maar toch heeft Spinoza een sterke filosofische intuïtie, waardoor hij meer een tijdgenoot lijkt van ons, dan van zijn toenmalige medeburgers.

GEEN NORM OF GODDELIJKE RECHTVAARDIGHEID

Over welke praktische en nog steeds actuele thema's heb ik het dan? Enkele heb ik uitgewerkt in *Door Spinoza's lens*, met hoofdstukken over seksualiteit, meditatie, politieke revoltes, moraal en zelfs Darwin. Om met deze laatste te beginnen: zoals Darwin is Spinoza een naturalist. De mens maakt deel uit van de natuur en kan volgens de wetten van de natuur worden begrepen. Hoewel Spinoza's wetenschappelijke model erg van dat van Darwin verschilt (wat ik uitwerk in het boek), schrijft Spinoza al het belangrijkste Darwinistische schandaal neer: de mens is evenmin het hoogtepunt als het centrum van de creatie. De natuur heeft geen doel, maar alleen oorzaken.

Zo heeft een vogel geen vleugels om te vliegen, alsof dat deel uitmaakt van een goddelijk plan. Spinoza geeft op die manier kritiek op de fundamentele vooronderstellingen van monotheïstische godsdiensten. In dat goddelijke plan, aldus de meer transcendente, monotheïstische interpretaties, neemt de mens een aparte plaats in. De mens is het doel van de schepping. Hij heeft een morele opdracht, en zal beloond of gestraft worden voor zijn handelingen en zelfs voor zijn gedachten. God heeft de mens dan ook naar zijn evenbeeld geschapen. Spinoza analyseert

echter nauwkeurig de werking van de verbeelding wanneer we menselijke kenmerken toeschrijven aan God, alsof hij een rechter, generaal, koning zou zijn. Dat klopt niet volgens Spinoza. God is 'zijn eigen oorzaak', en produceert voortdurend effecten. De wereld of de natuur valt dus samen met God.

Spinoza analyseert nauwkeurig de werking van de verbeelding wanneer we menselijke kenmerken toeschrijven aan God. Dat klopt niet volgens Spinoza. God is 'zijn eigen oorzaak', en produceert voortdurend effecten. De wereld of de natuur valt dus samen met God

Alles wat verschijnt, en alles wat bestaat, kan vanuit die logica van de oorzaken worden begrepen. Een vogel heeft dus geen vleugels om te vliegen. Neen, als een vogel vleugels heeft, kan hij vliegen. Er is geen plan of model van 'de vogel', waarvan de levende exemplaren een afschaduwning zijn. Er is dan ook geen goddelijke rechtvaardigheid, of geen norm. Integendeel: hoe meer

Benedictus Spinoza (1632 - 1677)

de mens inzicht heeft in Gods substantie, hoe verder hij verwijderd raakt van de hedendaagse normen voor goed en kwaad. Rustig en systematisch gooit Spinoza het denken van de joods-christelijke traditie omver. Niet omdat hij zozeer een denker tegen een bestaand systeem is, wel omdat hij zijn eigen weg heeft naar vrijheid en geluk.

STREVEN NAAR VROOMHEID

Op politiek vlak streeft hij naar democratisch bestuur, naar vrede, welvaart en wat hij 'vroomheid' noemt: dat ieder handelt ter goeder trouw, anderen tot nut is, en zonder haat, geweld of bedrog leeft. Spinoza viseert in zijn geschriften vaak de georganiseerde godsdienst, de fanatici, die hun geloof aan anderen willen opdringen. Zij interpreteren de goddelijke boodschap als een strijdmiddel voor politieke macht. Hun eerzucht en onverdraagzaamheid verdelen de samenleving, en beknotten de burgerlijke vrijheid. Spinoza maakt een onderscheid tussen een juist inzicht in de aard van God, en het bijgeloof: het toekennen van verkeerde oorzaken. Wie bijvoorbeeld gelooft dat ziekte een straf is van God, heeft geen inzicht in de oorzaken van lichamelijke veranderingen. Spinoza tracht dus het wetenschappelijke denken consistent door te voeren in de filosofie.

Zelfs over seksualiteit en passies heeft Spinoza interessante ideeën neergepend. Zijn stijl geeft de indruk dat hij vooral een 'rationele' denker is, en dat was hij ook. Althans, als rationeel betekent dat Spinoza de wiskunde als model van de kennis nam, en niet de empirische waarneming. Spinoza is dus schatplichtig aan die andere rationalist, René Descartes. Maar Spinoza heeft een buitengewone mensenkennis. Zijn werk wordt dan ook door psychologen en psychiaters geapprecieerd, bijvoorbeeld door Irvin Yalom, die *Het Raadsel Spinoza* schreef. Nauwgezet analyseert de filosoof de affecten: liefde, haat, verbazing, bewondering, verachting, wraakzucht, verontwaardiging, hoop, vrees ... en hij verbindt het aan een subtiële, immanente visie op mens, natuur en God. Zo komt Spinoza tot een originele, werkzame visie op ethiek. In deze ethiek speelt de rede een grote rol: inzicht hebben in de oorzakelijke verbanden, de eigen affecten en de menselijke natuur dragen bij tot een gelukkige gemoedstoestand.

Spinoza viseert in zijn geschriften vaak de georganiseerde godsdienst, de fanatici, die hun geloof aan anderen willen opdringen

Hoe actueel Spinoza's ideeën zijn, heb ik zelf ondervonden toen ik een cursus vipassana-meditatie volgde, vergelijkbaar met oefeningen in 'mindfulness'. Er gaat dus geen metafysica mee gepaard, althans niet in mijn beleving. Urenlang zat ik stil in een zaal, en ik concentreerde me op lichamelijke gewaarwordingen. Spinoza's filosofie van het lichaam werd me zo duidelijker,

alsook hoe sterk de verbeelding ons zelfbeeld bepaald. Spinoza's ultieme wijsheid heeft weinig met meditatie of contemplatie te maken, maar met het reeds genoemde inzicht van de rede. Toch is lichamelijkheid en sensualiteit erg belangrijk voor Spinoza, en neemt hij ook op dat vlak een originele en hedendaagse positie in. Vanuit zijn naturalisme veroordeelt Spinoza seksualiteit ook niet als zondig of verkeerd. Alleen wie obsessieel met seksualiteit bezig is, of wie verachting voelt voor seksualiteit, geeft blijk van een gebrek aan een vrije geest. Als het over conflicten in de passionele liefde en over jaloezie gaat, geeft Spinoza zelfs zo'n interessante inzichten, dat hij in alle opzichten een man van de wereld lijkt. Over zijn privéleven is echter weinig overgeleverd. Hij verlaat de Joodse gemeenschap waarin hij geboren is op 24-jarige leeftijd na een banvloek. Dan trekt hij de meer seculiere wereld in: hij volgt les bij een voormalige Jezuiet, Franciscus Van den Enden, en bouwt vriendschappen op met filosofisch geïnteresseerde koopmannen en met geleerden. Na zijn dood vernietigen vrienden de privé-correspondentie en laten alleen de filosofische brieven intact. Spinoza blijft een mysterie.

Spinoza komt tot een originele, werkzame visie op ethiek, waarin de rede een grote rol speelt: inzicht hebben in de oorzakelijke verbanden, in de eigen affecten en in de menselijke natuur dragen bij tot een gelukkige gemoedstoestand

DE INSPIRATIE BLIJFT

Ik sloot mijn boek *Door Spinoza's lens* af met de gedachte dat ik mijn visies op zijn denken toch voor het belangrijkste deel had neergepend. Maar nu merk ik dat Spinoza's inspiratie niet wegebt. Ik schrijf over andere thema's nu, en Spinoza blijft me begeleiden. Nu zit Europa in een diepe schulden crisis, bijvoorbeeld. En weer duikt hij op in mijn gedachten, al leefde hij voor de tijd van de grote industriële revoluties, en voor de hertekening van de relatie tussen arbeider en werkgever, die het kapitalisme kenmerkt. Maar Spinoza wil zowel over menselijke als politieke relaties denken zonder schuld of verschuldiging. Vanuit zijn naturalisme verwerpt hij de idee van een zonde, van een oorspronkelijke schuld. Maar ook zijn concept van de politiek, en van sociale herverdeling binnen de politiek, staan haaks op de bevordering van schuldenkwesities. Als ik over Europa vandaag schrijf, heb ik oog voor alle complexiteit en vernieuwingen die er zijn (zoals het fenomeen van globalisering, wat Spinoza zich uiteraard niet zou kunnen voorstellen). Maar toch grijp ik even naar de *Ethica*, het *Theologisch-Politiek Traktaat* of het *Politiek Traktaat* om de fundamenteën van een immanente politieke theorie te gebruiken.

Tinneke Beeckman

Ethiek van het erfgoedexhibitionisme

Dr. Roger Marijnissen 90 jaar

Op twaalf april, negentig jaar geleden, werd Roger Henri Marijnissen geboren op de Kouter te Gent, naast de Handelsbeurs. Het zag er oorspronkelijk naar uit dat hij kunstenaar zou worden, maar hij koos voor het bestuderen van kunst. Aan de Gentse universiteit werd hij eerst licentiaat en nadien doctor in de kunstgeschiedenis met een proefschrift over de beschadiging, de bewaring en de restauratie van kunstwerken. Nadien schreef hij ook basiswerken over Bruegel en Bosch. Het lijkt me interessant om zijn eerbiedwaardige leeftijd als aanleiding te nemen om even stil te staan bij de ethiek van het omgaan met erfgoed, te meer daar hij een paar jaar geleden een standaardwerk publiceerde over de geheimen van meesters en vervalsers op basis van de mogelijkheden van x-stralen.

Roger Marijnissen was een gevreesd kunstkriticus voor hedendaagse kunst en schreef een aantal boeken over moderne kunst. Hij was professioneel verbonden aan het KIK, het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium. Ook na zijn pensioen bleef hij begaan met de studie van de beschadigingen die kunstvoorwerpen oplopen. Niet enkel wanneer ze verwaarloosd worden, zoals een tijd geleden een honderdtal oude meesters in het KMSK te Brussel door het niet regelmatig controleren van de klimaatomstandigheden. Maar vooral ook wanneer ze bewonderd worden via reizende tentoonstellingen voor een groot publiek, de zogenaamde blockbusters.

Roger Marijnissen deed dit niet alleen als wetenschapper. Hij nam, precies op basis van dergelijk onderzoek, ook maatschappelijk stelling over het onverantwoord omgaan met het culturele erfgoed. Steeds met een scherpe pen en niet verlegen om zijn woorden. Een 'geus' in zijn vakgebied, zou men kunnen zeggen.

Vorig jaar publiceerde hij nog een plaquette: *Museumverzamelingen sinds 1945: Beheer tussen verantwoord gebruik en destructieve exploitatie*, waarin hij zijn documenten bijeenbracht over gekende verwaarlozingen en de op niets gebaseerde, vaak hilarische uitleg van verantwoordelijken die hun beschermende taak niet ter harte nemen.

Roger Marijnissen gaat ervan uit dat de kunst het mooiste is wat de mens doorheen de eeuwen tot op vandaag

geproduceerd heeft. Het is dan ook belangrijk dat we zorg dragen voor dit erfgoed, zodat niet alleen de hedendaagse mens ervan kan genieten, maar ook de komende generaties. Continu heeft de mens de verantwoordelijkheid voor dit erfgoed van het schone. Deze is niet te ontlopen. Wat dat betreft behoort hij tot een generatie die van Sartre te horen kreeg dat vrijheid verantwoordelijkheid is. Tot op heden poogt Marijnissen daar zijn bijdrage aan te leveren.

DIALECTIEK VAN DE VERLICHTING

Voor de vrijdenkers onder ons: toch even in herinnering brengen dat de instelling die men vandaag 'museum' heet, een 18de-eeuws westers concept is. Het komt voort uit het Verlichtingsdenken en vond pas echt een spectaculaire uitbreiding na de Franse revolutie. Aanvankelijk is bewaring buiten de oorspronkelijke context het hoofddoel. De kunstgeschiedenis, als systematische studie van kunstwerken binnen een tijdsperiode en een plaatsafbakening, dateert overigens uit dezelfde eeuw. Dat maakt dat het museum ook al snel de plaats werd waar kunsthistorisch onderzoek kon worden gedaan. De democratische idee dat alle leden van de bevolking er baat bij kunnen hebben, dateert uit de twintigste eeuw. Tevens de eeuw waarin een beperkt aantal intellectuelen wijzen op de schaduwzijde van de democratisering van de kunst.

Vóór de tweede wereldoorlog is de schade beperkt. De beschadigingen die WO II zelf veroorzaakt heeft, daarover

willen we het niet hebben. In die tijd heeft niet alleen de kunst te lijden gehad. Men mag er niet aan denken wat er nog meer vernietigd had kunnen worden. Zo rapporteert Marijnissen dat pal in de Achttiendaagse Veldtocht, met bombarderende eskadrilles Stuka's in het luchtruim boven Picardië, het beroemde veelluik van de gebroeders Van Eyck, het Lam Gods, met een kleine vrachtwagen en zonder enige begeleiding van Gent naar Pau gebracht werd.

Het risico verdwijnt echter niet na de oorlog. Het stijgt zelfs sinds men een goede dertig jaar geleden begonnen is het management-denken op het museum toe te passen. Marketing is weinig bezorgd over het product. Dat weten we ondertussen. Hiervoor hebben we de kunst niet nodig. Belangrijkheid wordt gemeten aan de tam-tam-geluiden. Reclame heeft meer effect dan de kwaliteit van de waren. Of men op dezelfde wijze musea moet verkopen is een andere zaak.

De eerste filosofen die aan de alarmbel trokken op dit gebied waren die van de School van Frankfurt. Adorno had het over 'cultuurindustrie' en vond dat hij met dit woord een vloek uitgesproken had, overtuigd als hij was dat beiden niet samen pasten. Hij behandelde dit in een boek dat de naam *Dialectiek van de Verlichting* droeg. Hiermee bedoelde hij dat de rationaliteit, die oorspronkelijk emancipatorisch was met de Franse Revolutie als symbool, ondertussen instrumenteel geworden is, op nut en winst belust.

Teveel tentoonstellingsmakers van oude kunst laten zich meeslepen met dit utilistische marketingsdenken en nemen hun verantwoordelijkheid voor de bewaringstaak niet. Kunstwerken die best hun klimatologische omgeving niet verlaten, worden uitgeruild tussen musea alsof het om prentjes gingen en niet om zeer kwetsbare objecten.

Het zijn niet alleen de tentoonstellingsmakers die teveel risico's nemen. Ook de politici, die de kunstinstelling onder hun bevoegdheid hebben, misbruiken vaak hun macht om de kunst in te zetten voor hun politieke loopbaan en delen graag in de belangstelling die er voor het kunstgebeuren is. De eerste bekende politicus die zich bezondigde aan een dergelijk misbruik was André Malraux, ooit Frans minister van cultuur. Hij liet de Mona Lisa naar Amerika reizen in 1963, om Marilyn Monroe te behagen.

Kunst wordt ook beschadigd of tekortgedaan als gevolg van activiteiten die nochtans de bedoeling hebben de liefde ervoor te bevorderen. Het erfgoedbeleid beschermt veel erfgoed, maar laat vooral ook veel kunst aan haar lot over. De bewaring laat vaak te wensen over. Het verhandelen van kunst gebeurt dikwijls in slechte omstandigheden. Mooie verzamelingen vallen uiteen na boedelverdelingen waarbij de nieuwe eigenaars het geërfde niet naar waarde schatten. De vraag van verzamelaars is soms zo passioneel dat ze diefstal aanmoedigt. Het cultuurtoerisme doet veel kwaad door het beloop, maar vooral ook door het uitgedamde vocht.

Roger Marijnissen, een 'geus' in zijn vakgebied. © Piet Janssens

KUNSTWETENSCHAP EN VRIJ ONDERZOEK

Roger Marijnissen gaat in zijn boek *The Masters and the Forgers secrets* (2009) verder dan het zichtbare kunstwerk en de cultuurgeschiedenis waarin het gemaakt is en die in grote mate de stijl bepaalt. Zijn 'doorlichting' van de werken valt letterlijk te nemen. Marijnissen is geïnteresseerd in de bedoeling van de kunstenaar, aan wie hij een uitgesproken intellectuele en ethische functie in de maatschappij toeschrijft. Precies daarom hecht hij er belang aan om na te gaan welke andere bedoelingen, naast deze van de kunstenaar zelf, ervoor zorgen dat een werk andere betekenissen krijgt dan oorspronkelijk geïntendeerd. Aan 'andere bedoelingen' mag men hier gerust de negatieve connotatie verbinden die deze uitdrukking met zich meedraagt, namelijk oneerlijkheid. Vervalsingen voor geldgewin en ideologische verdraaiingen zijn hier twee belangrijke voorbeelden van. Men mag dit ook aanvullen met de afwezigheid van bedoelingen, te vinden in de klungelarij van de onvakkundige restauratie en vooral in de menselijke dwaasheid die zich uit in het gebrek aan zorg voor het mooiste dat de cultuur voortgebracht heeft.

'Doorlichting' betekent dan ook, voor Marijnissen, niet het verhaal van wat men weet over wat anderen menen gezien te hebben of wat men kent uit andere bronnen. Wel het onderzoek naar de materiële geschiedenis van het werk. Niet enkel met de vermeende maar o zo wankel blik van de gissende expert, maar met de onderzoeksmiddelen

Marijnissen, doctor in de kunstgeschiedenis, schreef basiswerken over Bruegel en Bosch. Hij was tevens een gevreesde kunstkriticus voor hedendaagse kunst en schreef een aantal boeken over moderne kunst. Hij was professioneel verbonden aan het KIK, het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium. Maar ook na zijn pensioen bleef hij begaan met de studie van de beschadigingen die kunstvoorwerpen oplopen. © KIK-IRPA, Brussel

van de huidige wetenschap. Niet met de lantaarn van Diogenes in de hand, maar via x-ray foto's laat Marijnissen ons zien hoe men terug naar de oorspronkelijke bedoeling van de kunstenaar kan gaan.

Het boek is een pleidooi voor het gebruik van deze en nog verder te ontwikkelen onderzoekstechnologie als basis voor kunstwetenschappelijke studies. Toch is het geen boek over techniek in de enge betekenis van dit woord, en zelfs niet over expertise. Er wordt een lans gebroken voor het dialogeren tussen kunstwerk en onderzoeker, via wat de x-ray zichtbaar maakt.

Zonder het belang van de niet-verbale communicatie te onderschatten, gebeurt dialogeren door middel van woorden. En hier gaat het hem juist over. De x-ray vraagt om een lectuur die eerder vergelijkbaar is met de ontcijfering van spijkerschrift dan met het lezen van een stationsromannetje. Maar ook spijkerschrift is leesbaar. Marijnissen roept de deskundigen op om zich vertrouwd te maken met het lezen van de x-ray, wat spijtig genoeg in de praktijk geen evidentie is. In theorie zou dat wel moeten, is de stelling van Marijnissen.

In dit boek, dat een proeve is van een dergelijke lectuur, doorloopt hij in zijn commentaar drie stadia. Ten eerste informeert hij zich over wat men al weet over het werk op basis van historische gegevens. Daarna observeert hij

en gaat hij na wat er te zien is. Dan begint de riskante fase van de interpretatie. Het is zijn overtuiging dat dit onderzoeksproces nooit finaal is. Nieuwe informatie en herhaalde observatie kan andere interpretaties met zich meebrengen die elkaar uitsluiten of vredig naast elkaar kunnen bestaan. Belangrijk is ook dat deze methode niet alleen zekerheden verschaft, maar vooral ook onzekerheden aan het licht brengt waardoor vroegere uitspraken over het werk te licht bevonden worden. Naast boeiende commentaren op kunstwerken is dit werk dus ook een oproep tot vrij onderzoek in de kunstwetenschap. Er zijn de vervalsingen, maar er is ook veel geknoei met teksten vol verkeerde beweringen over werken, die niet nader onderzocht worden.

Marijnissen gaat hier een stap verder dan de uitspraak van Maurice Denis die veel kunstbeschouwers met hun twee voeten terug op de grond bracht, wanneer deze stelde dat – vooraleer een schilderij een strijdros, een naakte vrouw of een of andere anekdote voorstelt – het in essentie een plat oppervlak is, bedekt met kleuren die in een bepaalde orde zijn bijeengebracht. Marijnissen toont aan dat dit oppervlak dieper bestudeerd moet worden om te weten wat er zich onder bevindt. En die kleuren zijn het gevolg van lagen die vaak een ander opzet verbergen. Daarenboven is schilderkunst scheikunde. Dit boek is dus, naast een verzameling interessante commentaren

op een deel van het universeel kunstpatrimonium, een verdedigingsrede van het wetenschappelijk onderzoek in de kunstwetenschap, die zich te vaak verscholen heeft achter ongefundeerde woordenkramen. Zijn werkzaamheid noemt hij *authentication*, het bewijs leveren dat iets ontstaan is door toedoen van diegenen die vermeld staan als de auteur, een vaste waarde in de westerse cultuur waarover men niet genoeg kan waken.

BESLUIT: DE EDUCATIEVE FUNCTIE VAN HET MUSEUM HERBEKIJKEN?

Toch is Marijnissen er geen voorstander van om een kunstwerk in een kluis te bewaren. Al was het maar omdat een kluis geen goede omgeving is. Hij gaat tekeer tegen misbruiken en te grote risico's en wil precies dat de kunstliefhebber kan genieten van objecten. Hij hecht een groot belang aan een nieuwe functie van de musea, zoals men in het hierbij gepubliceerde excerpt kan lezen.

Hier liggen veel mogelijkheden voor de nieuwe media. Naast een collectie zou een museum ook een audiovisueel laboratorium moeten kunnen aanbieden waarin men die collectie kan leren kennen en kaderen binnen de

De tentoonstelling over de restauratie van het Lam Gods in het Caermersklooster loopt tot eind 2017.

Het tijdelijke gedeelte, dat een antwoord biedt op de vraag wat er met het Lam Gods gebeurt na de restauratie, is te bezichtigen tot eind juni 2013.

Van juli 2013 tot december 2013 kunt u in het Caermersklooster de nieuwe tijdelijke tentoonstelling over de theologie van het Lam Gods bekijken.

geschiedenis en de theorie van de kunst. Een museum zou ook een degelijk uitgerust educatief centrum moeten aanbieden. Niet meteen een ruimte waar men verplicht door moet, zoals door het desinfecterend voetbad om naar het zwembad te gaan, maar toch een plek die zeer aantrekkelijk is om zich voor te bereiden op wat er te zien is. Het Lam Gods bekijken nadat men de website *Closer to Van Eyck* gezien heeft, is een andere ervaring dan in de Sint-Baafs tussen een autobus Chinezen naar een cultureel wereldwonder te staan staren. Men ziet meer wanneer men meer weet. (<http://closertovaneyck.kikirpa.be>)

Willem Elias

Marijnissen aan het woord

'Alle grote culturen hebben een godsdienst als basis – godsdienst in de brede betekenis van het woord, namelijk een wijsgerig betoog over de oorsprong, het leven en de ultieme bestemming van de mens. Het wereldbeeld dat ze aanreiken is (of was) maatschappelijk; dus niet individueel. Een religie staat weigerig tot vijandig tegenover andere religies. Beknopt maar degelijk onderricht over de verschillende godsdiensten, hun geschiedenis en hun eeuwenoude conflicten verschaft inzichten die bruikbaar zijn voor het beoordelen van de eigen, moderne tijd. Onverdraagzaamheid, fanatisme en racisme toetsen aan wat ze vroeger aan menselijk leed en rampen hebben veroorzaakt, zet de gedragingen van onze eigen maatschappij in het onverbiddelijk licht van de schijnwerper.

De sociologische vergelijking van heden en verleden leert meteen veel over de kunst en haar functie, vroeger en nu. Die geestelijke ontdekkingstocht, die toegankelijk is voor al wie leergierig is, reveleert de betekenis en de sociale betekenis van een gemeenschappelijk wereldbeeld en men gaat uiteindelijk begrijpen waarom onze hedendaagse kunst is wat ze is.

Beseft men dan niet dat het museumbezoek, voor elkeen die dat wenst, een perfect nuttig en bovendien goedkoop tot kosteloos middel kan zijn om te onthaasten, om aan de stresserende, waanzinnige *ratrace* te ontsnappen en zichzelf terug te vinden?

Een begeleid toeristisch bezoek aan een groot museum is meestal zeer bedenkelijk. Het Louvre, het Prado, de Alte Pinakothek, het British Museum 'doen' op een voormiddag is te vergelijken met televisiezappen.

Een museumbezoek met een gids die moegeslenterde toeristen door de zalen sleept, om niet te spreken van het verplicht geachte blockbusterbezoek, zijn voor de deelnemers beslist geen aansporing om op eigen initiatief meer naar kunst te gaan kijken. Een museumbezoek dat nuttig en aangenaam is, impliceert enige voorbereiding. En het is noodzakelijk ook selectief. Men gaat een welbepaalde groep werken of een gegeven meester bekijken. In een later stadium zelfs één enkel meesterwerk. Met de thans beschikbare digitale documentatie kan het bezoek perfect worden voorbereid. Waarom geen seminaries organiseren voor beperkte groepen belangstellenden die zich lieten inschrijven voor een samenkomst rond een welbepaald werk of thema, waarbij men aan één of meerdere professionele kenners vragen kan stellen – of bezwaren en kritiek kan formuleren. Dat lijkt een werkzame methode om de weg naar de verzamelingen te verkennen. Budgettaire problemen worden daarmee weliswaar niet opgelost, maar de hoofdzaak heeft voorrang.'

Uit: R.H. Marijnissen, *Museumverzamelingen sinds 1945. Beheer tussen verantwoord gebruik en destructieve exploitatie*, KVAB, 2012, p. 86.

Het Belgisch modernisme

Een minder gekend stuk Belgische kunstgeschiedenis

In het Museum voor Schone Kunsten te Gent loopt dezer dagen de tentoonstelling *Modernisme. Belgische abstracte kunst en Europa (1912-1930)*, de eerste grote overzichtstentoonstelling sinds meer dan twintig jaar over de abstracte kunst in België rond 1920. Om de verscheidenheid van de Belgische historische avant-garde te illustreren komen in de tentoonstelling naast beeldende kunst ook architectuur, toegepaste kunst, fotografie, film, muziek, literatuur en theater aan bod.

De term 'modernisme' verwijst naar een culturele beweging die in de eerste decennia van de 20e eeuw in verzet komt tegen de traditionele opvattingen en vormen van kunst, architectuur, muziek, literatuur, poëzie ... De modernisten meenden dat cultuur in haar meest brede betekenis vernieuwd moest worden en zich diende aan te passen aan de moderne, geïndustrialiseerde maatschappij van die tijd. Zij liepen voorop in de ontwikkeling van nieuwe kunstvormen en zochten die vernieuwing zowel in het industriële als in het primitieve. Zo kozen de modernisten voor een niet-figuratieve aanpak, gebruikten sommigen geometrische figuren zoals rechthoeken, vierkanten, lijnen en cirkels in hun werk, terwijl anderen hun inspiratie haalden uit machines. Hét modernisme in Europa is niet onder één noemer te vatten maar is eigenlijk een verzamelnaam geworden voor tal van internationale stromingen, zoals het expressionisme, dadaïsme, surrealisme, kubisme, futurisme, constructivisme en de nieuwe zakelijkheid.

NATIONALE EN INTERNATIONALE AVANT-GARDISTEN

Net voor W.O. I waren er in ons land al enkele tentoonstellingen geweest waarin werk van de voorvechters van het futurisme, kubisme en de abstractie te zien was, maar de Belgische kunstwereld miste toch de trein van de internationale avant-garde omdat er toen bij ons nog geen breed forum voor te vinden was. En daarop focust het eerste deel van de tentoonstelling. Georges Vantongerloo, Marthe Donas en Jules Schmalzigaug

kozen wel resoluut voor de internationale avant-gardisten, trokken naar het buitenland en hun werk krijgt dan ook bijzondere aandacht.

Tijdens en kort na W.O. I kwam er in Antwerpen en Brussel een sterke dynamiek en drang naar vernieuwing op gang, terwijl Gent meer voor de traditionalistische kunst koos. Gelijkgestemde kunstenaars verenigden zich in kunstkringen, organiseerden lezingen en hielden collectieve tentoonstellingen (ook in het buitenland), zodat hun visie op abstracte kunst een grotere verspreiding kreeg.

Een belangrijk deel van de tentoonstelling gaat over de periode 1920-1925, het hoogtepunt van de historische avant-garde in België. Het oeuvre van kunstenaars als Karel Maes, René Magritte en Victor Servranckx wordt gevolgd en afgetoetst aan internationale invloeden en overeenkomsten. Onder meer het Russisch constructivisme, het Franse postkubisme, De Stijl en Bauhaus worden daarbij als referentiepunten gebruikt.

Werk van internationale tijdgenoten als Moholy-Nagy, Kandinsky, Léger, Mondriaan, Van Doesburg wordt in de expositie geplaatst naast dat van onze eigen protagonisten.

De tentoonstelling wijdt tenslotte ook nog een heel hoofdstuk aan het belang van de Belgische modernistische toegepaste grafiek en typografie, aan de rol van modernistische architecten, de eigentijdse film- en fotografiescene en aan de wisselwerking tussen beeldende kunst en literatuur, muziek en theater.

NEVENACTIVITEITEN

Naast de tentoonstelling vinden er nog tal van nevenactiviteiten plaats die verband houden met het modernisme, zoals lezingen, filmvertoningen, een Lindy Hop dansnamiddag met bigband op zondag 9 juni (voor wie houdt van swingende muziek!), en nog veel meer. Alle info vind je op www.mskgent.be/nl/agenda.

DE CATALOGUS

Naar aanleiding van de tentoonstelling werd een mooi ogend boek uitgegeven dat een twaalfstal essays bevat van onder meer Johan De Smet (curator van de tentoonstelling), Liesbeth Decan, prof. dr. Steven Jacobs, Laura Kollwelter en prof. dr. Marek Wieczorek. Samen met de vele foto's maken die het boek tot hét standaardwerk over het Modernisme in België en Europa. Een uitgave van het Mercatorfonds en het MSK die de prijs van 50 euro meer dan waard is. Om te koesteren én in te kijken natuurlijk.

'Modernisme. Belgische abstracte kunst en Europa (1912-1930)' is nog tot 30 juni 2013 te bekijken in het Museum voor Schone Kunsten (MSK), F. Scribedreef 1 te Gent.

Open: di t/m zo: van 10:00-18:00

Toegang: € 9 / € 6,5 (reductiehouders) / gratis voor inwoners van Gent op zondag van 10:00-13:00.

De catalogus 'Modernisme. Belgische abstracte kunst en Europa' is uitgegeven bij het Mercatorfonds, telt 344 p. en kost € 49,95.

Info: www.mskgent.be - 09 240 07 00.

Kunst in het Geuzenhuis vzw brengt een geleid bezoek aan deze tentoonstelling op zondag 2 juni 2013. Meer info in de nieuwsbrief achteraan.

Een bezoek aan deze belangwekkende tentoonstelling zal je versteld doen staan van de vele, ongekende maar schitterende facetten binnen deze allesomvattende kunststroming en je wellicht overtuigen van haar – spijtig genoeg – niet voldoende gekende plaats in de Belgische en Europese kunstgeschiedenis. Niet te missen!

Fred Braeckman

Edmond
Van Dooren
(1896-1965),
Compositie, 1920,
Privéverzameling.

© Jimmy Kets

Niet Miss

(H)eerlijke foto's van Jimmy Kets

Momenteel kan je in het Gentse Museum Dr. Guislain een fototentoonstelling bekijken met niet-alledaagse beelden van missverkiezingen in Vlaanderen. De jonge fotograaf Jimmy Kets neemt de bezoeker mee achter de coulissen van dit wonderlijke wereldje en toont de vaak harde realiteit, ontdaan van alle glamour en glitter.

De tentoonstelling *Niet Miss* kadert in het tentoonstellingsproject *Nerveuze vrouwen* dat sinds enige tijd loopt in het Dr. Guislainmuseum en is eigenlijk een expositie omtrent een fotoboek. Een beetje de omgekeerde wereld zou je denken, want meestal wordt er bij een tentoonstelling een catalogus uitgegeven. Nu dus niet. Eerst was er het idee voor het fotoboek en daar ging het museum een tentoonstelling rond opbouwen. Maar alles op een rijtje.

WIE IS JIMMY KETS?

Kets begon zijn carrière als freelance-fotograaf, werd daarna huisfotograaf voor *De Morgen*, en stapte in 2009 over naar *De Standaard*. Hij ontving verschillende prijzen voor zijn werk, waaronder in 2006 en 2008 de *Nikon Promising Young Photographer Award*. In januari sierde één van zijn foto's - herdershond met blikje Cara pils - de cover van dit eigenste blad.

In 2009 verschenen twee fotoboeken van Jimmy Kets, *Brightside* en *Volkscafés, vrouwen tongen & mannenpraat*. Het sociale en menselijke aspect van onze samenleving - vaak met een raar kantje - blijft hem boeien, want zonet heeft hij nu ook zijn derde boek uit, *Niet Miss*.

HET FOTOBOEK EN DE TENTOONSTELLING

Van Miss Coast Belgium, Miss Tractorpulling, de Aardbeienprinses, de Eikoningin, Miss Global tot Miss België ... het zijn maar enkele van de titels die je in België kan winnen. Missverkiezingen zijn topevenementen -

DOE NIET WAT ONKUISHEID IS

Drie medewerkers van SENSOA hebben in De Geus hun visie op de seksuele moraal voor de jeugd uiteengezet ('Spelen we doktertje?', door Thierry Franck, Erika Frans en Els Van Decraen, maart 2013).

Terecht zeggen de auteurs meteen dat het over moraal gaat; dus niet over wetenschap of gezondheid. Moraal handelt over: dit mag wel, dat mag niet. 'Het is wel of niet oké', het gedrag verdient een groene vlag, een gele, een rode, of een zwarte vlag. 'Kinderen kunnen uit je reactie afleiden welk seksueel gedrag al dan niet gepast is'.

De auteurs hanteren de toetsing aan zes criteria, zoals leeftijd (ontwikkeling), en context. Ofschoon dit objectieve grootheden zijn die we kunnen meten, blijft de morele regel een subjectieve keuze met een willekeurig karakter. Per leeftijd bijvoorbeeld, beoordelen de auteurs wat inzake seks toelaatbaar is of verboden moet worden; terwijl geen enkele leeftijd een criterium is voor het lessen van dorst, stillen van honger, het recht op kleding en dak boven het hoofd.

De andere criteria die gehanteerd worden zijn: toestemming, vrijwilligheid, gelijkwaardigheid en zelfrespect. Deze zijn op zichzelf positieve waarden waar niemand bezwaar kan tegen maken. Echter, elk vertoont een brede waaier van interpretaties die heel persoonlijk zijn (wat is zelfrespect precies?), en hun toepassing op kinderen roept meteen veel vragen op: hoever moeten toestemming van

kinderen reiken, hun vrijwilligheid en hun gelijkwaardigheid, in de opvoeding door ouders en andere volwassenen? Waarom vinden we die eisen plots heel redelijk als het over seks gaat, terwijl weinigen vrijwilligheid zullen bepleiten wanneer we kinderen naar school sturen? Waar is er toestemming en vrijwilligheid wanneer jongeren *niet* opgevoed worden tot vreugdevol beleven van seks, en wanneer condoemen en de pil voor hen verborgen worden tot ze de 'gepaste leeftijd' hebben?

De moraal van Franck, Frans en Van Decraen vraagt aan ouders te 'glimlachen', te 'begrenzen', te 'verbieden', of te 'straffen'. Ze volgt dezelfde lijn als de drie godsdiensten van het boek, die in de knoop liggen met lichamelijkheid en seks. De visie van de auteurs is niet verwonderlijk als we bedenken dat zowat 90% van de Vlaamse volwassenen sedert de peuterleeftijd katholieke godsdienst hebben gevolgd op school, zodat velen onbewust doordrenkt blijven van het heilige zesde gebod 'doe niet wat onkuisheid is'. Er zijn zelfs universiteiten waar vandaag nog de proclamatie begint en eindigt met een gebed, en het diploma uitgereikt wordt 'in de naam van Ons Heer'. Maar dezelfde godsdiensten worden tot vandaag als rechtvaardiging gebruikt voor moordende oorlogen en bezettingen. Ik ben daarentegen voor het principe 'make love, not war'.

Frank Roels

internationaal, nationaal maar ook plaatselijk – en de drang om de mooiste te zijn is universeel en overal te vinden.

Jimmy reisde met zijn camera Vlaanderen af, bezocht parochiezalen, turnzalen en tenten maar ook het mondaine casino van Knokke en selecteerde toen tien typisch Vlaamse missverkiezingen voor zijn fotoboek. Hij focust zich daarbij niet op de mooie vrouwen die aan deze schoonheidswedstrijden deelnemen, maar het gebeuren op zich boeit hem, de wereld achter de schermen, tussen de gordijnen of achter de make-up tafel. En die wereld verschilt vaak op ontvullende wijze met de droomwereld die op de bühne gepresenteerd wordt.

Jimmy Kets brengt in zijn boek de missverkiezingen onthullend en eerlijk in beeld, wars van elke sensatiezucht, ontdaan van de glitter en glamour, maar steeds met respect voor de mens. Want achter de coulissen bevindt zich een gans andere wereld waar, volgens Jimmy, mensen opnieuw 'mens' worden.

Het voorwoord bij dit prachtige fotoboek is van de hand van de Vlaamse schrijver en performer Christophe Vekeman (*Lege jurken, 49 manieren om de dag door te*

De tentoonstelling *Niet Miss* loopt nog tot 26 mei 2013 in het Museum Dr. Guislain, Jozef Guislainstraat 43 te Gent. Tegelijk en voor dezelfde prijs kan je ook de tentoonstelling *Nerveuze vrouwen. Twee eeuwen vrouwen en hun psychiaters* bezoeken. Open: di- vr: van 9-17:00 / za-zo: 13-17:00. Toegang: € 6 / € 4 (reductiehouders). Het fotoboek *Niet Miss* is uitgegeven bij het Davidsfonds, telt 192 p. en kost € 29,95. Info: info@museumdrguislain.be – www.museumdrguislain.be – 09 216 35 95. Breng misschien ook eens een bezoekje aan de website van Jimmy Kets: www.jimmykets.be en u ontdekt een wondere wereld met prachtige beelden.

komen en Een uitzonderlijke vrouw), die in zijn geijkte humoristische stijl zowel Jimmy Kets voorstelt als het thema van dit boek.

Uit het boek werden een aantal foto's geselecteerd die nu – op groot formaat – nog tot 26 mei pronken in het Museum Dr. Guislain. Heerlijke beelden, eerlijke fotografie. Een echte aanrader!

Fred Braeckman

Philip Catherine

viert verjaardag in Muziekcentrum Bijloke

Na het hoofdstuk met John Zorn in de vorige aflevering, blijven we ook deze keer in de jazzsfeer hangen. In dit nummer schenk ik aandacht aan een Belgische jazzmusicus, jonger dan Toots Thielemans, maar ook Brusselaar en een internationale jazzberoemdheid. Philip Catherine, ongetwijfeld één van de belangrijkste Belgische jazzmusici, doet Gent aan.

Philip Catherine zal misschien voor sommigen onder jullie op het eerste gezicht een onbekende zijn, voor de jazzkenners daarentegen is hij een zeer grote naam. De kans is echter groot dat er tijdens het lezen van deze bijdrage toch een belletje gaat rinkelen, want de man deed af en toe wel eens zijstap naar de eerder populaire muziek. Zo heeft hij onder meer nog met de rockgroep Focus gemusiceerd.

Hij werd in 1942 in Londen geboren uit een Engelse moeder en een Belgische vader. Na de oorlog vestigde de familie zich in Brussel. Hij stamt uit een muzikale familie, zo speelde zijn grootvader de eerste viool van de London Symphony Orchestra. Zijn vader, zoon van een mijnwerker uit de Borinage, was een verzetsstrijder tijdens de Tweede Wereldoorlog.

INVLOEDEN EN SAMENWERKING

Toen hij zeven of acht jaar oud was, had Catherine het vooral voor klassieken als Chopin, Tsjaikovsky en Rachmaninov, waaraan hij – zo zegt hij zelf – zijn liefde voor melodie heeft overgehouden. Hij maakte op zijn 14de kennis met Brassens (1920-1981) en Django Reinhardt (1910-

1953) via de radio. Het was de eerste keer dat hij een gitaar hoorde en sindsdien zou dit instrument hem nooit meer loslaten. Hij beluisterde later alle grote jazzmusici van die tijd. Django Reinhardt was een Belgische muzikant, een *manouche* of Sintigitarist. Hij wordt algemeen, met zijn heel eigen en herkenbare stijl, beschouwd als de grondlegger van de Gipsy Jazz. Django Reinhardt was een Sinti geboren in een woonwagenkamp in Henegouwen, maar groeide op in een woonwagenkamp in Parijs. Hij leerde pas op latere leeftijd lezen en schrijven, dankzij Stéphane Grappelli. Reinhardt is een grote naam in de jazzgeschiedenis, de Django Award werd naar hem genoemd en Catherine zou die later in ontvangst mogen nemen. Brassens hoeft ik u niet voor te stellen, er wordt weleens gezegd dat zijn muziek – net zoals zijn teksten – meesterlijk zijn. Jazzmusici gebruiken graag muziek van Brassens.

Sinds het begin van de jaren '60 groeide Catherine uit tot één van de vooraanstaande figuren van de Europese jazzscene. Hij is pas 18 wanneer hij met het Lou Bennet Trio op tournee trekt. De in 1926 in Philadelphia geboren jazzorganist

Bennett nam diverse platen op in de zestiger jaren met Catherine. Hij overleed in 1997 in Parijs.

In 1971 wordt Catherine door leeftijdsgenoot Jean-Luc Ponty gevraagd mee te spelen in diens kwintet. Jean-Luc Ponty is een begrip als violist in de jazzrockwereld, hoewel hij eerder tenorsax speelde. Hij is een groot bewonderaar van Miles Davis en John Coltrane. Hij werkte onder meer samen met Zappa, Elton John en met John McLaughlins Mahavishnu Orchestra, waar ook Catherine later een tournee mee zou maken. Eind jaren zestig richtte Catherine met Marc Moulin (1942-2008) ook een jazzrockgroep op. Het is in die tijd dat Catherine niet alleen als uitvoerder wordt geapprecieerd, maar ook als een interessant en vernieuwend componist in de jazz.

Catherine treedt op met Charles Mingus, Chet Baker, Stéphane Grappelli, Toots Thielemans en vele anderen grootheden. Op de hoestekst van het album *Three or Four Shades of Blues* uit 1977 van Mingus (1922-1979) wordt Catherine zelfs *Young Django* genoemd. Philip Catherine zelf noemt zich nu liever *Old Django*, want Django Reinhardt overleed op 43-jarige leeftijd. Mingus was een virtuoze bassist met een gerenommeerd opvliegend karakter. Hij was een van de eerste muzikanten die zijn instrumenten vernietigde op

© Jacky Lepage

het podium, wat veel rockgroepen later inspireerde om hetzelfde te doen.

EERSTE OPNAMES

De eerste opname van Catherine, *Stream*, verschijnt in 1971 en later volgen in '74-'75 *September Man* en *Guitars*. Het album *Stream* werd geproduceerd door Sacha Distel en verscheen bij Warner Brothers. Ook Sacha Distel is een muziklegende: hij werkte in het begin als jazzgitarist, maar werd bij het grote publiek vooral bekend als zanger. Samen met Henri Salvador is hij een van de weinige Franse muzikanten die in de *Dictionnaire du Jazz* is vermeld. Marc Moulin produceerde het album *Guitars*.

Deze albums maakten van Catherine een vast begrip in de jazzscene. Op het in 1965 opgerichte Jazz Bilzen speelde Catherine halverwege de jaren zeventig met Larry Coryell en McLaughlin (1942), ook leeftijdsgenoten. Dit was mijn eerste kennismaking met Philip Catherine. Later ontmoette ik hem verschillende keren in de backstage van Gent Jazz. Hij bleek een bescheiden en vriendelijke man zonder sterallures, die overigens ook zijn muziek brengt zonder te vervallen in een demonstratie van zijn kunnen op de gitaar.

In 1976 vervangt hij in de Nederlandse formatie Focus de

al even legendarische gitarist Jan Akkerman en toert hij met Thijs Van Leer. Deze fusionband heeft een aantal niet onaardige hits gehad, waarvan ongetwijfeld *Hocus Pocus* en *Sylvia* het bekendst zijn.

Catherine scoort met zijn plaat *Transparence* uit 1986 een bestseller en brengt begin de jaren '90 nog twee schitterende cd's uit met trompettist Tom Harrell, *Moods Vol 1* en *2*.

In 1997 tekent Catherine een nieuw platencontract bij Dreyfus Records. De eerste cd die hij voor dit label uitbrengt is *Philip Catherine- Live*, die door de jazzkritiek bijzonder goed wordt ontvangen. Het wordt zelfs de plaat van het jaar van Jazz Nu. Met *Guitar Groove* uit 1998, opgenomen in de States, bereikt hij de top 20 van de Gavin Jazz Chart. Het is één van de weinige Europese jazzalbums die dit klaarspeelt in de Amerikaanse Charts. In de jaren '90 werkt hij verder samen met Bert Joris (trompet en flugelhorn), Philippe Aerts (contrabas) en Joost van Schalk (drums). In 2002 verschijnt de cd *Summer night* van deze groep waarmee hij opnieuw de Amerikaanse Jazz Charts bereikt.

CATHERINE GAAT SOLO

Hij maakt in 2005 de cd *Meeting Colours* met eigen composities in arrangementen van Bert Joris en opgenomen met het Brussels Jazz Orchestra, een van de beste bigbands in het jazzcircuit. Een echte soloplaat verschijnt als het fel bejubelde album *Guitars Two*, met eigen composities en nummers van onder meer Grappelli waarop hij twee of soms meer gitaren bespeelt in een soort conversatie met zichzelf. Hij trekt ook solo op tournee.

Catherine was al vaak te zien op Gent Jazz en Jazz Middelheim. Voor de Radio 1 Sessie nodigde Lady Linn Catherine uit om mee te spelen, wat hij ook deed. In 2012 was hij nog te horen en te zien op *The Night of the Jazz Guitars* (Jazz Middelheim).

Catherine heeft een soepel swingend gitaarspel en zijn lyrische composities weten altijd het publiek te

enthousiasmeren. En ook al is hij een virtuoze, vingervlugge gitaarspeler, hij is niet de man van de gratuite technische demonstraties. Catherine houdt van de puurheid van de klank, de intensiteit van de improvisaties en het uiterst hecht samenspel met zijn muzikanten. Zijn muziek blijft intrigerend, mooi en puur om naar te luisteren. Hij is altijd op zoek naar de perfectie en speelt muziek zoals hij echt is: bescheiden en virtuoos.

ZEVENTIG JAAR

Catherine werd in de loop van zijn carrière diverse malen onderscheiden. Hij kreeg samen met Stan Getz de Bird Prize en in 1998 ontving hij de Django d'Or in Parijs voor beste Europese jazzmuzikant. Hij bekam in 2011 een Lifetime Achievement Zamu Award en een jaar later werd hij Maestro Honoris Causa van het Antwerps conservatorium. Hij kreeg ook de Klara Carrièreprijs, een prijs in samenwerking met Muziekcentrum Vlaanderen.

Naar aanleiding van zijn zeventigste verjaardag in 2012 werkt hij momenteel nog een tournee af. Op 17 mei 2013 staat hij met dit verjaardagsconcert in het Bijloke Muziekcentrum en zorgt hij zelf voor een verrassingsgast. Naar aanleiding van zijn zeventigste verjaardag verscheen de nieuwe cd *Côté Jardin* met Philippe Aerts op bas, Nicola Andreoli op piano, Antoine Pierre op drums en Philippe Decock op keyboards. Op deze nieuwe cd worden de vocalen verzorgd door *special guest* Isabelle Catherine, zijn dochter. Zou zij de verrassingsact kunnen zijn?

Catherine kent de Bijlokesite natuurlijk wel, gezien zijn diverse aanwezigheden op Gent Jazz, maar deze keer speelt hij dus in de historische concertzaal. Niet te missen, zou ik durven stellen. Catherine is één van die musici die de Europese jazz mee bepaalde. Hij heeft een unieke *sound* die elke noot verandert in de mooist gedroomde melodie.

Dany Vandenbossche

Armoede

In literatuur en film zijn armoede en onderdrukking vaak terugkomende thema's. Grote schrijvers zoals Victor Hugo en Charles Dickens hebben er meesterwerken over geschreven, die niet van de bestsellerslijst te verdrijven zijn en die ook in verfilmingen of musicals megasuccessen werden.

Les Misérables

© Cinebel

Les Misérables begon zijn triomftocht als een sociale roman van Victor Hugo uit 1862 waar de auteur maar liefst twintig jaar aan werkte.

Het hoofdpersonage uit *Les Misérables* is Jean Valjean, een man die 19 jaar in een strafdok heeft gezeten wegens het stelen van brood en diverse vluchtpogingen in gevangenschap. Na zijn vrijlating stelt hij zichzelf ten doel een goed mens te worden. *Les Misérables* is een soort epos in

proza, wat ook tot uiting komt in zijn beschrijvingen van de Slag bij Waterloo en de Franse Revolutie. Victor Hugo neemt het in zijn werk op voor de paria's uit de 19de-eeuwse maatschappij en richt een vlammende aanklacht tegen de samenleving en haar meedogenloze wetten. Valjean is de incarnatie van het lijdende proletariaat, die een reeks eindeloze beproevingen moet ondergaan alvorens loutering en dood te vinden.

Het is vooral ook een spannende en melodramatische avonturenroman, die zich laat lezen als een feuilleton. Het boek was al na een paar uur uitverkocht en had een grote invloed op de Franse maatschappij. Er waren zowel enthousiaste voorstanders als intense tegenstanders die het boek veroordeelden. Vandaag de dag wordt *Les Misérables* gezien als een literair meesterwerk en is het meermaals bewerkt voor televisie, film en musical.

In 1980 werd de roman door Claude-Michel Schönberg en Alain Boublil tot een Franse musical bewerkt die door alle mogelijke vertalingen, waaronder ook door Seth Gaaikema in het Nederlands, een wereldhit werd en die nog altijd op West-End in Londen speelt. Diverse nummers zoals *I Dreamed a Dream*, *Do You Hear the People Sing?*, *Master of the House* en *On My Own* werden evergreens. Tom Hooper, die wereldfaam oogstte met *The King's Speech* (2010), pakte deze film wel erg origineel aan door de acteurs en actrices live te filmen terwijl ze acteren en zingen. Op muzikaal vlak verlies je wat, maar op filmisch vlak win je heel veel met deze werkwijze. De keuze voor Hugh Jackman als Jean Valjean is nogal evident, want hij begon zijn toneelcarrière als musicalacteur (*The Boy From Oz*, *Sunset Boulevard*). Hij doet dat voortreffelijk en heeft een enorme cameraprésence. Russell Crowe is duidelijk minder goed bij stem maar zet zeker een sterke rol neer als Javert, een man van de wet. De show (én de

Oscar) wordt echter gestolen door Anne Hathaway als Fantine. Verbijsterend hoe overtuigend zij deze rol neerzet. Ze is heel breekbaar maar ook ijzersterk in geloofwaardigheid en haar *I Dreamed a Dream* gaat door merg en been.

Les Misérables is een heel artistieke film die werkelijk de geur en kleur van ellende en armoede, maar ook het spektakel van de opstand, heel sterk in beeld brengt. Tom Hooper weet als geen ander hoe hij van geschiedenis een

monumentale film kan maken.

Les Misérables, regie: Tom Hooper, met Hugh Jackman, Russell Crowe en Anne Hathaway, e.a. Verenigd Koninkrijk, 2012, 158 min.

Great Expectations

© Cinebel

Great Expectations vertelt het verhaal van de wees Pip, van zijn vroege jeugd tot aan zijn jonge volwassenheid. De handeling speelt zich af van 1812 (Dickens' geboortjaar) tot 1840.

De jonge Pip wordt in armoedige omstandigheden opgevoed door zijn oudere zus en haar man, dorpsmid Joe Gargery. Op het kerkhof loopt hij de ontvluchte gevangene Magwitch tegen het lijf, bevrijdt hem van zijn ketenen en biedt hem hulp.

Pip leert vervolgens de excentrieke mannenhaatster Miss Havisham en haar pleegdochter Estella kennen. Hij wordt verliefd op Estella en droomt ervan een gentleman te worden.

Dankzij een onbekende weldoener kan Pip een 'voornamen' opvoeding genieten in Londen en heeft hij een

groot vermogen in het vooruitzicht.

Pips weldoener keert terug uit deportatie naar Australië: het blijkt Magwitch te zijn, die hij vroeger geholpen heeft op het kerkhof, en intussen rijk geworden is. Vervolgens komen allerlei geheimen uit het verleden aan het licht. Zo blijkt Magwitch ook de vader te zijn van Estella, die inmiddels met een nietsnut is getrouwd. Nadat Magwitch opnieuw wordt beschuldigd probeert Pip hem nogmaals te helpen om naar het buitenland te vluchten, wat mislukt. De 'grote verwachtingen' van Pip zijn ten einde en hij moet zijn eigen brood verdienen als medewerker van een handelsonderneming waarin aanvankelijk zelf geïnvesteerd had ...

Great Expectations wordt algemeen

beschouwd als een van de betere werken van Dickens. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het al vaak werd verfilmd, met als bekendste voorbeelden de versies van David Lean uit 1946 (volgens velen de beste) en de moderne bewerking van Alfonso Cuarón (met Gwyneth Paltrow en Ethan Hawke) uit 1998. Deze keer is het regisseur Mike Newell die een nieuwe verfilming levert. Newell kennen we van *Four Weddings and a Funeral* en *Harry Potter and the Goblet of Fire*.

In deze versie komt het personage van schoonbroer Joe bijzonder goed uit de verf.

De cast van *Great Expectations* is een mooie combinatie van gevestigde acteurs en nieuw talent. Helena Bonham Carter speelt de verbitterde Miss Havisham. Relatieve nieuwkomers Jeremy Irvine en Holliday Grainger spelen Pip en Estella en doen dit prima. Grainger is zeer geloofwaardig als de sensuele Estella die alle mannen om haar vinger windt.

Het Engeland van Dickens wordt niettemin staande de kommer en kwel prachtig in beeld gebracht. Newell is niet vernieuwend of experimenteel, maar hij heeft wel een mooie brok cinema afgeleverd.

Great Expectations (2012), regie: Mike Newell, met: Ralph Fiennes, Helena Bonham Carter, Jason Flemyng, Robbie Coltrane, Holliday Grainger, Jeremy Irvine. Verenigd Koninkrijk / Verenigde Staten, 2012, 128 min.

André Oyen

Over San. Een gevecht met leukemie

Koen Van Hoeylandt

Vier jaar geleden stierf Sandra Van Droogenbroeck, moreel consulente, aan de gevolgen van leukemie. Haar partner Koen Van Hoeylandt schreef een boek uit liefde voor haar. Professor Johan Braeckman was onder de indruk van dit werk en staat in deze bijdrage stil bij de kracht van de liefde en de menselijke moraliteit.

De Ierse priester en theoloog Alister McGrath verwijst in zijn boeken en lezingen graag naar de heldendaad van de Poolse priester Maximiliaan Kolbe, die als gevangene in Auschwitz zijn leven opofferde om dat van een andere gevangene te redden. Kolbe was opgepakt door de Gestapo omdat hij joden en leden van het Poolse verzet steunde. Hij deed dat in het volle besef van het enorme risico dat aan zijn daden verbonden was. Toen hij zich in Auschwitz opgaf om de plaats van een terdoodveroordeelde in te nemen wist hij zeer goed wat de consequenties waren. Hij werd enkele weken uitgehongerd en uiteindelijk vermoord. Volgens McGrath toont het gedrag van Maximiliaan Kolbe de kracht van religieuze overtuigingen aan. Religie laat de mens boven zijn louter dierlijke bestaan uitstijgen, zo niet is hij slechts de speelbal van de eeuwige strijd om het bestaan, van het zogenaamde recht van de sterkste. Religie, stelt McGrath, maakt zelfs in een gruwelijke plek als Auschwitz moreel superieure daden mogelijk.

EEN DIEPMENSELIJKE DAAD

Ik kan Alister McGrath niet volgen in zijn redenering. Sterker nog, omwille van het respect dat ik voel voor Maximiliaan Kolbe, wil ik hem ook niet volgen. Het klinkt misschien contra-intuïtief, maar McGraths verklaring voor Kolbes hoogstaande moraal doet afbreuk aan de waarde van zijn handelen. Stel dat Kolbe zijn geloof verloren had na enkele weken of maanden in Auschwitz, had hij dan niet meer van plaats verwisseld

met de terdoodveroordeelde? Volgens McGrath zou hij dit inderdaad niet meer hebben gedaan. Ik vind dit een merkwaardige opvatting. Als ze waar is, dan moet iedereen, zowel gelovigen als ongelovigen, heel hard hopen dat geen enkele gelovige ooit zijn geloof verliest. Het moreel gehalte van de menselijke samenleving zou immers dalen naarmate mensen minder religieus worden. Niets wijst er evenwel op dat dit het geval is. Religie motiveert mensen zowel tot moreel als tot immoreel gedrag. We bewonderen vader Kolbe omdat hij als mens een buitengewone, beklijvende en ethisch bijzondere daad stelde. Was hij niet religieus geweest, dan was die daad niet meer of minder bijzonder. Meer nog, had Kolbe zichzelf opgeofferd omwille van religieuze redenen, dan zou dat, zoals Immanuel Kant al aangaf, het moreel gehalte van zijn daad uithollen. De waarde van Kolbes handelen schuilt in het puur intermenselijke; hij deed wat hij deed omdat hij vond dat het juist was, onafhankelijk van instrumentele overwegingen. Hij deed het, kortom, uit liefde voor een naaste, voor een medemens in nood. Kolbe stelde geen religieuze, maar essentieel een diepmenselijke daad.

Het moreel gehalte van de menselijke samenleving zou dalen naarmate mensen minder religieus worden. Niets wijst er evenwel op dat dit het geval is. Religie motiveert mensen zowel tot moreel als tot immoreel gedrag

Zijn daad maakt geen onderscheid tussen gelovig zijn of niet gelovig, maar stelt wel waarden en mensvisies tegenover elkaar. Het mens- en wereldbeeld van Hitler en de nazi's was geïnspireerd door de overtuiging dat de zogenaamd zwakkeren, diegenen met een vermogen tot empathie, medelijden en altruïsme, het verdienen te sterven en te vergaan. De sterken, de egoïsten, diegenen die in staat zijn tot nietsontziende wreedheid, aan hen komt op natuurlijke wijze het recht toe te heersen en anderen te domineren. Menselijke liefde past nergens in deze visie. Hitler hield meer van zijn hond dan van mensen, zelfs al gebruikte hij die hond als proefdier om het gif te testen waarmee hij uiteindelijk zelfdoding pleegde. Vader Kolbe daarentegen ging er vanuit, zonder dat hij daar verdere argumentatie voor nodig had, dat de liefde het allerhoogste is in een mensenleven. Dat hij dit tot expressie kon brengen in Auschwitz, een plek die symbool staat voor wat er gebeurt als mensen de liefde radicaal verbannen en vervangen door extreme haat en vernietigingsdrang, geeft aan zijn daad een extra dimensie.

VERBLIJF IN WONDERLAND

Focussen op de zelfopoffering van Maximiliaan Kolbe kan echter misleiden, als we het bijzondere van de menselijke moraliteit willen doorgronden. Vader Kolbe

deed onmiskenbaar iets bijzonders in zeer uitzonderlijke omstandigheden. Maar ontelbare, anonieme mensen vertonen dag in dag uit vergelijkbaar gedrag, alleen maken de omstandigheden waarin ze dat doen minder indruk op ons. Waarschijnlijk bracht de beroepsmisvorming van de moraalwetenschapper me tot deze gedachtegang tijdens de lectuur van *San. Een gevecht met leukemie* van Koen Van Hoeylandt.

Tracht het je in te beelden. Je bent ietwat eenzaam, wat onzeker over je toekomst. Je trekt je terug in je wereld van boeken en muziek, en je hebt je er min of meer mee verzoend dat dit het pad is dat je voor de rest van je leven zal bewandelen. Dan ontmoet je een vrouw. Ze behoort tot jouw generatie, ze is mooi, grappig en slim, en tot je stomme verbazing valt ze voor je. Ze wordt de liefde van je leven, je weet met je geluk geen blijf, je kan het eigenlijk nauwelijks geloven, je vreest dat je zal wakker worden en dat, net zoals dat het geval was voor Alice, je verblijf in Wonderland een droom blijkt te zijn. Het grenst aan het waanzinnige, het gegeven dat je kan samenleven met deze bijzondere vrouw, dat je dat ene leven dat je hebt kan wijden aan het liefhebben van haar, het lijkt ondenkbaar dat er op aarde iemand anders rondloopt waarmee het beter zou klikken, die beter bij je zou passen. En net haar kom je tegen, net zij wordt verliefd op je, net zij wil haar leven delen met je. Prachtige jaren beleef je samen met haar, jullie reizen de wereld rond, zien wonderlijke zaken, gaan naar film en theater, bouwen een vriendenkring op, delen geheimen, boeken en voedsel, wisselen weetjes en roddel uit. Ze is je partner, je maatje, je steun en toeverlaat en je beste vriendin.

LIEFDE IN ZIEKTE EN GEZONDHEID

En dan krijgt ze kanker. Niet de soort kanker die je enkele maanden of jaren schrik aanjaagt maar in onze tijd beheersbaar en behandelbaar is, neen, een kanker waarvan je in je diepste binnenste meteen weet dat het slecht zal aflopen, ook al kan het lang duren. Het gaat over CLL, chronisch lymfatische leukemie. De ene CLL is dan weer de andere niet, sommige vormen ervan zijn ondanks alles min of meer leefbaar, maar die van je partner behoort tot de diep deprimerende soort. Je komt van de hemel in de hel terecht, je voelt paniek, wanhoop, verdriet, angst voor verlies, het komt allemaal als een tsunami op jullie af, de grond is vanonder je voeten geslagen. Niet over jullie liefde ontstaat er twijfel, maar over de mogelijksvoorwaarde van die liefde, namelijk het leven zelf.

Langzaam krijg je een beetje vat op de situatie. Jullie bezoeken meerdere artsen, ze ondergaat de ene test na de andere, jullie beginnen alles te lezen wat er te lezen valt over haar ziekte. Op het internet blijkt er een internationale subcultuur te bestaan van patiënten, van hun partners en hun familie, van onderzoekers, hulpverleners en artsen, van mensen die worstelen met hetzelfde monster. Al snel maken jullie er deel van uit.

Zonder hen ooit te ontmoeten, ontwikkel je banden met mensen die veraf wonen en dezelfde lijdensweg afleggen, dag in dag uit, vaak jarenlang. Er ontstaat een bijzondere relatie met de behandelende arts, die koortsachtig relevante medische congressen bezoekt en wetenschappelijke literatuur in zich opzuigt, die dag en nacht op zoek is naar het middel dat de gestaag voortwoekerende kankercellen een halt kan toeroepen.

Ondertussen worden jullie van leken gaandeweg zelf experts; jullie krijgen langzaam maar zeker grip op het jargon dat voor buitenstaanders, voor zij die leven zonder de slang in het paradijs, ondoorgroendelijk is. Zo nu en dan is er een sprankeltje hoop. Iemand verspreidt het bericht binnen de CLL-internetgemeenschap dat er een nieuw middel is ontdekt, een nieuwe therapie is ontwikkeld, met spectaculaire resultaten. Maar een paar weken later blijkt het om een misverstand te gaan, of om een verkeerde statistische inschatting van een experiment. Geregeld valt er iemand weg uit jullie cybergemeenschap, iemand die moegestreden is en de handdoek in de ring gooit, of van wie het lichaam fout reageert op een experimenteel middel. Vaak lijkt het dan alsof je een dierbare vriend verliest, waarmee je jarenlang bijna dagelijks contact had, iemand die dezelfde strijd vocht, iemand die je door en door kende, ook al wist je niet eens hoe hij of zij eruit zag.

Van onmondige, onwetende patiënt werd je partner in de loop der jaren een experte in hematologie en oncologie, die niet zomaar aanvaardt en ondergaat wat de geneeskunde haar voorstelt. Ze heeft steeds meer inspraak in haar behandeling, ze neemt soms beslissingen die ingaan tegen het advies van haar arts, hoe groot ook het vertrouwen is dat jullie hebben in zijn kennis en welwillendheid. Het is haar leven, haar lichaam en haar ziekte. Zij beslist uiteindelijk hoe ze ermee omgaat, waar het evenwicht ligt tussen minder lang leven maar meer levenskwaliteit, tussen experimentele risico's en medische zekerheid. Uiteindelijk regisseert ze ook zelf, in samenspraak met jou en haar arts, het einde.

Een van de belangrijke inzichten die het boek te bieden heeft, is dat het een zegen is dat dit land een wetgeving heeft die euthanasie mogelijk maakt

EEN ZELFGEKOZEN MILDE DOOD

Over dit alles gaat het boek van Koen Van Hoeylandt. De vrouw die de liefde van zijn leven is, heette Sandra Van Droogenbroeck. Hij noemde haar San, soms ook Magali, haar officiële tweede naam. Ze studeerde moraalwetenschap aan de Universiteit Gent en werkte als moreel consulente. Ze werd geboren in 1963 en stierf aan CLL in 2009. Het is in zekere zin verkeerd uitgedrukt dat ze 'aan' CLL overleed. Ze koos voor euthanasie, maar het was

de kanker die er haar toe dwong. Ze had misschien nog enkele dagen, weken of maanden langer kunnen leven, maar dan liep ze het risico dat een longschimmelinfectie zich doorzette, of dat haar hersenen onherstelbaar beschadigd zouden worden. Een dergelijk scenario was ondenkbaar voor San. Ze leefde ontzettend graag en had duidelijke ethische opvattingen over haar leven, haar sterven en haar dood. Op de dag van haar euthanasie nam ze persoonlijk afscheid van haar beste vrienden en vriendinnen, van de nauwste familieleden en van haar arts en van Koen, de man die haar al die jaren innig liefhad en bijstond en die nu dit prachtige en aangrijpende boek over haar heeft geschreven.

Een van de belangrijke inzichten die het boek te bieden heeft, is dat het een zegen is dat dit land een wetgeving heeft die euthanasie mogelijk maakt. Het is zo belangrijk, dat ik het wil herhalen. Er was geen ontsnappen aan de harde realiteit. San zou doodgaan aan CLL. De kans dat ze ouder werd dan vijftig was zo goed als onbestaande. Het einde van haar stervensproces zou vrijwel gegarandeerd pijnlijk en ondraaglijk zijn, tenzij ze in een coma zou geraken of voortdurend zeer hoge dosissen pijnstillers zou krijgen. Geen van beide opties waren wenselijk voor San. Het zegt niets over wie het voor zichzelf anders wil, maar dat zij in staat was om de dag van haar dood te kiezen en de laatste momenten van haar leven zelf te regisseren en bewust mee te maken, met de mensen rondom zich van wie ze het meest hield, kan elke lezer dankbaar maken dat euthanasie wettelijk mogelijk is.

Over de hele wereld zetten op elk gegeven moment talloze mensen zich in voor een geliefde, voor een hulpbehoevende, voor een zieke partner, een oude moeder of een gehandicapt kind. Dit gedrag is eigen aan de menselijke natuur

Bladzijde na bladzijde, zelfs regel na regel, word je als lezer meegesleurd in het waargebeurde verhaal, in het verloop van de ziekte, in de onophoudelijke medische tests, in de pijn, het verdriet en de aftakeling, maar ook in de onverwoestbare wederzijdse liefde. Je weet dat het slecht zal aflopen, maar de euthanasie van San brengt toch nog een einde dat je niet achterlaat met een bitter gevoel, ondanks het diep tragische van de hele geschiedenis. Als lezer besef je dat euthanasie de juiste keuze was, dat het de best mogelijke oplossing was voor een onoplosbare situatie. Je hebt alles meebeleefd, bijna alsof je er zelf bij was.

Koen Van Hoeylandt schrijft eerlijk en direct. Pijn is pijn, verdriet is verdriet. Als San in haar radeloze momenten onredelijk is, dan staat het beschreven zoals het zich voordeed. Maar ook het geluk, de vreugde, de intense vriendschappen en de humor zijn volkomen authentiek. Ik

ken geen ander boek dat zo aangrijpend, maar tegelijkertijd zo rationeel en helder het ethische waardevolle van euthanasie, van de zelfgekozen milde dood, wanneer de omstandigheden daartoe nopen, duidelijk maakt.

Dit boek biedt een masterclass in stervens-, maar vooral in levenskunst

DE MENSELIJKE MORALITEIT

Koen Van Hoeylandt wou natuurlijk geen boek schrijven dat het belang van een goede wetgeving omtrent euthanasie duidelijk maakt. Op de eerste plaats schreef hij het boek uit liefde voor San. Het brengt me terug bij Maximiliaan Kolbe en bij de menselijke moraliteit. Geen letter in dit boek is geschreven met het oog op erkenning van wat de auteur jarenlang deed ten behoeve van zijn vrouw. Integendeel, Koen Van Hoeylandt doet zijn best om zich weg te cijferen, om zijn liefde en zelfopoffering te minimaliseren, of om die als volkomen normaal te omschrijven. En tot op zekere hoogte heeft hij gelijk. Over de hele wereld zetten op elk gegeven moment talloze mensen zich in voor een geliefde, voor een hulpbehoevende, voor een zieke partner, een oude moeder of een gehandicapt kind. Dit gedrag is eigen aan de menselijke natuur. Het kan onderdrukt of zelfs geridiculiseerd en afgekeurd worden, zoals bij de nazi's, of het kan ontplooid en gecultiveerd worden, zoals dat in de beste religieuze en humanistische tradities gebeurt.

Het boek van Koen Van Hoeylandt is een aangrijpend voorbeeld van hoe de meest bewonderenswaardige menselijke eigenschappen net in de meest pijnlijke situaties tot uiting komen. Als lezer ontdek je de mooiste kant van de menselijke natuur in de passage over de vruchten- en groentesapjes die Koen dagelijks perst, zodat San voldoende vitamines naar binnen krijgt. Het frappeert je in de beschrijving van het urenlange wachten in het ziekenhuis, terwijl San de zoveelste transfusie ondergaat, en je treft het aan tussen de regels die de strikt wetenschappelijke aspecten van Sans type leukemie uiteenzetten voor een breed publiek. Welke germanist leest tientallen, misschien honderden technische artikelen over leukemie? Koen Van Hoeylandt deed het, omdat hij San haar ziekte wou begrijpen. Deels uit rationele overwegingen, omdat kennis meer autonomie oplevert, maar hij deed het vooral uit liefde, dat diepmenselijk gevoel dat in dit boek op onvergetelijke wijze tot expressie komt. In *Voor een dag van morgen* vraagt Hans Andreus zijn geliefde om na zijn dood aan de wind, aan een kind, een dier, zelfs aan de huizen van steen en aan de stad te vertellen hoe lief hij haar had. Maar niet aan een mens, want mensen 'zouden niet willen geloven dat alleen maar een man alleen maar een vrouw, dat een mens een mens zo liefhad als ik jou'. Het klopt niet voor Koen en voor San. Wie zijn boek leest gelooft voor altijd in de kracht en de realiteit van hun liefde.

Tenslotte nog dit. Een ziekte is geen ding op zich. Ze overvalt of overkomt een mens, een individu, die vervolgens op persoonlijke wijze met die ziekte omgaat. Ze kan in meer of mindere mate onderdeel worden van de biografie van iemand. Sommige mensen overlijden aan een ziekte zonder dat hun naasten wisten dat ze die ziekte hadden. In zekere zin 'hadden' ze de ziekte niet; het was niet 'hun' ziekte, ze leefden tot het einde verder alsof de ziekte een vreemd voorwerp was, dat ze toevallig en ongewild met zich meedroegen en waar ze verder geen aandacht aan schonken. Anderen maken 'hun' ziekte tot een persoonlijk bezit, zelfs een aspect van hun persoonlijkheid; ze staan ermee op en gaan ermee slapen, ze praten erover, kunnen zelfs de indruk wekken dat ze liever niet willen genezen, omdat ze hun ziekte zouden missen.

Het boek van Koen Van Hoeylandt is een aangrijpend voorbeeld van hoe de meest bewonderenswaardige menselijke eigenschappen net in de meest pijnlijke situaties tot uiting komen

Een ziekte verandert onvermijdelijk ook de relatie van een patiënt naar de partner en naar de buitenwereld toe. Alles wat San en Koen deden, was misschien voor de laatste keer. Vrienden en vriendinnen die op bezoek kwamen namen telkens afscheid met in het achterhoofd de gedachte dat het definitief kon zijn. Koen en San ontwikkelden in de loop der jaren een evenwicht tussen het vechten tegen de ziekte enerzijds en het aanvaarden van de permanente aanwezigheid ervan anderzijds. In de omgang met collega's, kennissen, familie en intimi was de ziekte nooit volkomen afwezig, maar ook zelden nadrukkelijk aanwezig. De ziekte is een belangrijk personage in het boek, maar niet meer dan dat. Ze wordt geregeld op haar plaats gezet, en die is ondergeschikt aan San en zelfs aan Koen. Ook dat is opvallend aan dit bijzondere boek. Nooit wordt het klef, nergens is het meelijwekkend, noch pathetisch of dramatisch. De toon is altijd wat hij moet zijn; de verhouding tussen emotie en afstandelijke beschouwing is volgehouden harmonisch en evenwichtig. Niemand, zelfs de expert niet, kan dit boek lezen zonder iets bij te leren over geneeskunst, ziekte en gezondheid. Maar veel belangrijker nog: dit boek biedt een masterclass in stervens-, maar vooral in levenskunst.

Johan Braeckman

Koen Van Hoeylandt, San. Een gevecht met leukemie. Houtekiet, Antwerpen: 2013, 256 p. ISBN: 9789089242426.

De kinderjaren van Jezus

J.M. Coetzee

De nieuwe roman van Nobelprijswinnaar J.M. Coetzee heeft een verrassende titel gekregen. Over de kinderjaren van Jezus is immers zo goed als niets geweten – zelfs niet als we het louter bekijken door de gekleurde bril van de Bijbel. Als kind zou Jezus ergens in een tempel in gesprek zijn geraakt met schriftgeleerden. Veel meer informatie is er niet. Maar Coetzee zou Coetzee niet zijn als hij ons niet op het verkeerde been zet, want met *De kinderjaren van Jezus* heeft hij geen boek geschreven over de kinderjaren van Jezus, maar wel een mooie allegorische roman over twee vluchtelingen – weliswaar met talloze knipogen naar de Bijbel.

Twee vluchtelingen hebben elkaar op een boot leren kennen. Een vijfjarig kind ontmoet er een man van middelbare leeftijd. Omdat het kind geen ouders heeft, ontfermt de man zich over hem. Ze komen aan in een nieuw land waar ze eerst in een opvangcentrum terechtkomen. Ze krijgen nieuwe namen: het kind zal David heten en de man Simón. Iedereen die aankomt in dit nieuwe land begint een nieuw leven en is elke herinnering aan een vorig leven kwijt. De man vindt al snel werk in de haven. Samen met vele anderen sjouwt hij met zakken graan. Ze krijgen een sobere kamer toebedeeld. Al gauw maakt de auteur ook duidelijk waar de roman rond zal draaien: David is in het nieuwe land om zijn moeder te zoeken en Simón is er om hem daarbij te helpen. Op een dag meent Simón intuïtief dat hij de moeder van David heeft gevonden. De vrouw, Inés, aanvaardt vreemd genoeg het kind. Maar David blijkt al op vijfjarige leeftijd een heel intelligent, maar ook erg eigenzinnig kind te zijn dat voortdurend vragen stelt en van alles het 'waarom' wil weten. Op school weigert hij elk gezag te aanvaarden en meent hij uitverkoren te zijn. Hij houdt van goochelen en wonderen. Door zijn vreemd gedrag wordt hij afgevoerd naar een soort tuchtschool. Op het eerste gezicht heeft Coetzee dus een relatief eenvoudig verhaal verteld. Maar schijn bedriegt, want *De kinderjaren van Jezus* is een ideëenroman die bol staat van de verwijzingen naar filosofische en Bijbelse thema's. De naam Jezus komt trouwens geen enkele keer voor in de roman. Ik heb zelden zoveel notities genomen tijdens het lezen van een roman. Bijna op elke bladzijde vond ik een interessant idee of een zin die me deed denken aan de Bijbel. Het is dan ook onmogelijk om al die referenties hier op te sommen, maar toch geef ik graag enkele voorbeelden. Zo blijkt bijna elke arbeider 's avonds een cursus filosofie te volgen, waarbij ze echter geen existentiële vragen onderzoeken, maar wel wat een stoel of een tafel precies is. Wanneer is een tafel een tafel? Uiteraard is dit een verwijzing naar de vormenleer van Plato. Het dualisme van Plato, maar ook van de Bijbel,

komen we voortdurend tegen: lichaam tegenover ziel, het particuliere tegenover het universele, intuïtie tegenover verstand. Daarnaast zit het boek ook vol ethische thema's en roept het veel vragen op. Wat is waarheid? Is geloven belangrijker dan zien? Is het volgen van de wet belangrijk? Wat is rechtvaardigheid? Wat is geschiedenis? Simón wordt bovendien 'in verleiding' gebracht door een zekere Sr. Dago die hem kennis laat maken met erotiek en alcohol. Bovendien denkt David dat hij de koning is, de waarheid en de verlosser. Hij meent ook een paard te kunnen laten verrijzen. De link tussen Inés en Maria is ook overduidelijk: allebei zijn ze maagd maar hebben wel een kind. Als je bij dit alles niét aan de Bijbel moet denken ... Het boek baadt ook in een aangename, raadselachtige sfeer. De lezer heeft geen idee over waar en wanneer dit verhaal zich afspeelt. We krijgen slechts met mondjesmaat informatie: er wordt bijvoorbeeld Spaans gesproken en er bestaan al auto's en tv's. Iedereen eet er heel simpel, bijna enkel water met brood. Er hangt ook een vreemde ethische sfeer: iedereen is er heel erg vriendelijk en de norm blijkt 'welwillendheid' te zijn. Seks en begeerte worden beschouwd als iets wat overbodig is. De bussen, de toegang tot het voetbal en de ziekenhuizen zijn gratis. En iedereen vindt dat blijkbaar allemaal heel erg vanzelfsprekend. Coetzee schreef de laatste jaren vooral autobiografisch getinte boeken. Met *De kinderjaren van Jezus* sluit hij opnieuw aan bij vroeger werk, zoals *Wachten op de barbaren*. In een heldere stijl heeft Coetzee een van zijn meest mysterieuze boeken geschreven over een zonderling, een jongetje dat vecht tegen de gevestigde orde en anders dan de anderen denkt – in dit opzicht is de roman dan ook een vriendenroman te noemen.

Kris Velter

J.M. Coetzee, *De kinderjaren van Jezus*. Uitgeverij Cossee: 2013, 240p. ISBN: 9789059364028.

Wanhoop bergop

Paul Rigolle in de ring van de taal

**Wat in ons weegt en wat ons lichter maakt
is wat je zoekt. Wat je verzwijgt als je spreekt.
Wat je zegt als je niets bedoelt.**

**Wat zich aan tijd en taal onttrekt en
wat zichzelf ontvreemdt. Op borg de tocht,
de reis. Het gemorrel aan het slot.**

**Het is wat overblijft als je alles losgelaten hebt.
Het is wat je voor bekeken houdt als het oog
zichzelf ontsloten heeft.**

De 'ik' die in *Tot het bestaat* (Antwerpen/Rotterdam: C. de Vries-Brouwers, 2013) af en toe discreet aan het woord is, spreekt niet uit de biecht en niet uit het bed. Paul Rigolle (°1953) gaat zich in zijn nieuwe bundel die zes afdelingen telt, samen 45 gedichten, niet te buiten aan expliciete confidenties. Hij laat zich inspireren door een (zijn) 'werkelijkheid', door realia die hem nauw aan het hart liggen. Hij heeft het bij uitstek dichtsterk vermogen dingen als nieuw te zien; soms kunnen dingen 'lijken op iets wat niet eerder // door het woord is aangeraakt'.

Hij beschrijft niets. Zijn gedichten zijn de neerslag van mentale reacties op visuele en auditieve ervaringen – en van de manier waarop hij die verwerkt. Zijn werk heeft een sterk poëticaal karakter, ervaren en (ver) dichten zijn één enkele beweging.

De openingscyclus die begint met het geïsoleerde woord 'Alleen' en eindigt met een ultieme metafoer: 'Als aan een wolk verwant / wil ik niets dan hangen in jouw geleverde hemel', is liefdespoëzie van een uitzonderlijk gehalte.

Wat zijn voorkeuren betreft is de dichter niet terughoudend. In *De Galerij* stelt hij zijn preferente

aandeelhouders voor, zorgvuldig alfabetisch geordend, van Borges via Clapton, Coltrane, Dylan, Gezelle, Lucebert en Pessoa tot Vroman. Ook Lozano, kennelijk een voetballer, hoort erbij en wordt opgevoerd als 'tovenaer die van zijn eigen kunsten schrikt'; 'Schoonheid is wat hem kwetsbaar maakt. / Schoonheid is waar zijn naam voor staat. / En lang daarna nog opklinkt. Gegrift in / perkament en graffiti. Zijn naam, een matador.'

Schoonheid is oorzaak en essentie, de schoonheid die aan het sublieme grenst: 'Middenin een hart dat weet dat het enkel / de schoonheid is, de schitterende, / wanhopig makende schoonheid is // waaraan wij schatplichtig zijn.'

De dichter tekent geen portretten. Hij taalt zijn positie; hij leeft zich niet zozeer in zijn personages in, zij, hun woorden, hun klanken, hun gebaren, leven zich in in hem. (Omtrent Vroman: 'Knerpend als sneeuw draag ik zijn stem doorheen / de mooie rommel van mijn leden. Luidkeels hoor ik / hem zingen. Met mijn stem zingt hij.')

Ver weg in Europa is geen suite reisgedichten, al heeft de dichter de

inspirerende plaatsen, van het *Dorp van de Tien*, Aldeia das Dez, tot Vézelay – weer is de volgorde alfabetisch – heus wel gezien. In Vézelay zegt hij: 'Waar de blik / verdwaalt en hapert blijf ik staan en luister.'

Verandering van thema veroorzaakt geen stijlbreuk. De dichter hoeft geen ander register open te trekken om een (zelf)'Portret van de dichter als coureur' te schetsen en laat zich kennen als een ambitieus man: 'Hij ziet zichzelf met strakke vingers / naar de hemel wijzen. Geeft ons op een blaadje: / op een goeie dag en één voor één schrijf ik / jullie allemaal voorgoed naar huis.'

Gedreven weet Rigolle de *grandeur et misère* van coureurs op te roepen: 'Als stervende zwanen, zo mooi gaan wij kapot. / Gemaakt en voorbestemd om niets dan / stukgetrapte schoonheid uit te dragen.'

Dat dichten geen sinecure is, net zo min als het beklimmen van de Mont Ventoux, blijkt ook uit de serene *Noveen*, een cyclus van negen gedichten, telkens drie drieregelige strofen. Het eerste vers van de reeks, hierboven afgedrukt, verwoordt bijna programmatisch de instelling van iemand die zich toespitst op de kern, op wat overblijft al je al het overbodige los gelaten hebt.

Poëzie is, net als politiek, een kunst van het mogelijke. Wat mogelijk is, wordt beheerst en begrensd door de taal. Taal die Rigolle beheerst en bedwingt in een permanente strijd, zoals blijkt uit de laatste regels van de kleine reeks *Tot het bestaat*, een 'naschrift': 'Altijd is en blijft het, altijd zal het / knokken zijn in de ring van de taal. // Tot het bestaat.'

Renaat Ramon

Rechtzetting:

Het waren inderdaad vijf vingers (in mijn reet)

De ultieme cynische grap die ons huidige schoolsysteem uithaalt met haar leerlingen, is ze te verplichten 1984 van George Orwell te lezen. Alsof iemand nog gelooft in het bevrijdende potentieel van Orwells satire in het Vlaanderen van 2013. De enige manier om de impact van het boek te redden is het te verbieden en op een zwarte lijst te zetten in plaats van een leeslijst. En dan nog. Iedereen weet ondertussen dat Huxley gelijk heeft gekregen en niet Orwell: we verzuipen eerder in banaliteit en afleiding dan dat we het slachtoffer zijn van een georkestreerde, gecentraliseerde manipulatie. (Nota: Ik weet ook wel dat Orwell het niet over de toekomst had, maar over de socialisten van zijn tijd, maar wees nu even lief en laat het passeren, dank u.)

Een lakmoesproef voor de
sterkte van een waarde is te
kijken of we ze ook hanteren
in tijden van crisis

Met 1984 is het een beetje zoals met het vrijzinnig humanisme: wie gelooft nu werkelijk nog in haar bevrijdende potentiële? Haar grootste publieke voorstanders of haar scherpste critici? Een lakmoesproef voor de sterkte van een waarde is te kijken of we ze ook hanteren in tijden van crisis. Met andere woorden, anti-racist kan je pas echt zijn als je niet vervalt in racisme wanneer je geconfronteerd wordt met vervelende Marrokanen, en niet die lieve buurvrouw die je koekjes geeft tijdens het Suikerfeest. Afgemeten aan het vasthouden aan haar waarden in crisistijden, vormt het vrijzinnig humanisme dan een *Gemeinschaft*, *Gesellschaft* of is het eerder een gezapig gezelschap?

We kennen binnen onze fijne groep een gevoel waartegen de befaamde *Jüdische Selbsthaß* de duimen moet leggen. Hoe gaan we om met schertsfiguren en hun in zelfhaat gedrenkte, badinerende opmerkingen ten opzichte van ons gezellige groepje? Kenmerkend voor de huidige stand van zaken is dat we de prijs vrijzinnig humanisme, die ooit toekwam aan de goedmoedige pluralist Leo Apostel, in 2011 hebben gegeven aan de in zijn eigen gelijk verzwelgende Etienne Vermeersch; terwijl de gemiddelde

Vlaming nog steeds denkt dat de week van de Verlichting een actie is in het kader van Batibouw.

Een oud principe uit de magie zegt dat je datgene wat je wilt bestrijden moet imiteren. Na verloop van tijd kan je het dan overnemen. Tenzij het jou overneemt natuurlijk, maar daar denken we liefst niet aan ... Soms lijkt het erop dat we de tijdens de vorige decennia het magische principe heel erg hebben aangehangen in de strijd tegen de macht van de Katholieke Kerk. Zo erg zelfs dat er aan het einde van de regenboog van onze vrijzinnige verenigingen heel vaak een mooie pot goud staat te wachten, met een kabouter die smeekt of je er niet wat uit wilt nemen, want anders zal er bij de volgende regenboog minder goud in zitten. Toegegeven, ik heb net het Vaticaan bezocht en de paus bezit niet alleen een potje goud, maar ook de regenboog zelf, het licht dat deze veroorzaakt en de aardkluit waarop hij voorkomt. Desondanks schaam ik me diep in plaats van de kabouters en doen we allemaal ons uiterste best om het goud goed te investeren. Waaraan we het best niet besteden, heb ik in Coda van De Geus nr. 9, jrg. 44, gekscherend dan nog wel, afdoende beschreven. Tijd dus voor het waaraan wel.

Op zaterdag 9 maart, dag van de debatwedstrijd van de WLE, gingen er een veertigtal jongeren, waaronder zelfs een aantal katholieken, op briljante wijze met elkaar in debat over bijzonder hete hangijzers (probeer maar eens een eenheidsvak te verdedigen in het hol van de leeuw). En de stylo's van de Hujo? Die bleven onaangeroerd op tafel liggen ... Het ultieme bewijs dat je jongeren wel kunt aantrekken als je ze maar iets zinvol te bieden hebt en ze niet om de oren slaat met je marketingtrukjes. In de daad vrijzinnig en pluralistisch zijn is voldoende, dan hoeft die hele gemeenschapsvorming niet meer op de agenda te staan. De rest volgt wel.

Wie het met mij niet eens is, mag altijd bellen op 0484 12 45 18 of op de thee komen in de Holstraat 60. Vraag naar Louis Borgesius, niet naar mijn geile zus Katje, die hanteert heel andere tarieven en is sowieso eerder gespecialiseerd in besneden piemels, een leed dat ons atheïsten, op de fimosispatiënten na, gelukkig bespaard blijft.

Louis Borgesius

DEGEUS

NIEUWSBRIEF

MAGAZINE VRIJZINNIGE ACTUALITEIT OOST-VLAANDEREN

De volgende nieuwsbrief verschijnt op 31 mei 2013. Bijdragen hiertoe worden ten laatste op 3 mei 2013 verwacht op onze redactie.

DENDERLEEUV

DONDERDAG 30 MEI 2013, 14:00

Borstkanker! Maar wat daarna?

**Prof. dr. Pierre Lievens,
prof. dr. Jan Lamote**

HVV DENDERLEEUV

In België en Nederland krijgt 1 op de 9 vrouwen borstkanker. Gelukkig staat de medische wetenschap ver in het behandelen van deze kanker.

Prof. dr. Jan Lamote vertelt ons meer over de evolutie van de borstheekunde en prof. dr. Lievens deelt zijn ervaringen met het behandelen van lymfoedeem via kinesithérapie. Beiden zijn verbonden aan de borst-kliniek van het UZ Brussel.

Inkom: € 3 (incl. koffie).

Info en inschrijving (aangeraden):

info.hvvdenderleeuw@gmail.com - 053 66 99 66.

Locatie: 't Kasteeltje, Stationsstraat 7, 9470 Denderleeuw.

DEINZE

VRIJDAG 3 MEI 2013, 20:00

Theatervoorstelling 'Hamlet'

WILLEMSFONDS DEINZE

Op deze avond nodigen we u uit om de theatervoorstelling 'Hamlet' van William Shakespeare bij te wonen in Theater Vooruit.

Inkom: nog niet bekend bij het ter perse gaan.

Info en inschrijving: Annie Mervillie

willemsfondsdeinze@telenet.be - 0476 46 67 26.

Locatie: theater Vooruit (zaal Palace), Markt 32, 9800 Deinze.

EVERGEM

DONDERDAG 2 MEI, 14:00 TOT 20:00

Tentoonstelling: 'Natuur inspireert, maar laat ons ook nadenken'

**Chantal De Cock en
Willy Dobbelaere**

VERMEYLENFONDS EVERGEM

In het kader van WAK 2013, de week van de amateurkunsten, organiseert Vermeylenfonds Evergem een fototentoonstelling van Chantal De Cock in combinatie met de natuurfilms van Willy Dobbelaere.

Inkom: € 2.

Info en inschrijving: Chris Coene - 0499 13 41 19

coenechris1@gmail.com of Gilbert Roegiest

0479 79 34 79 - gilbert.roegiest@telenet.be.

Locatie: Zaal Germinal, Velodroomstraat 25, 9940 Evergem.

GENT

DONDERDAG 2 MEI 2013, 20:00

Vernissage tentoonstelling '50 jaar Feest Vrijzinnige Jeugd Gent'

COMITÉ FEEST VRIJZINNIGE JEUGD GENT

I.S.M. VC GEUZENHUIS

Naar aanleiding van het 50-jarige bestaan van het Feest Vrijzinnige Jeugd in Gent hebben enkele enthousiaste vrijwilligers een overzichtstentoonstelling opgebouwd rond de geschiedenis van het Gentse Feest.

50 jaar, dat zijn 50 edities waarin we de 12-jarigen op een kindgerichte en feestelijke manier hebben laten stilstaan bij de overgang van lagere-schoolkind naar puber. 50 jaren die een heleboel tastbare herinneringen hebben nagelaten. De opvallendste foto's, geschenkjes, filmpjes en artefacten uit deze rijke geschiedenis worden in een mooie tentoonstelling gepresenteerd in het Geuzenhuis.

Gratis toegang.

De tentoonstelling loopt van 3 t.e.m. 8 mei 2013 in het Geuzenhuis. Open: maandag tot vrijdag van 9:00 tot 12:00 en van 13:00 tot 16:30 (na telefonische afspraak via 09 220 80 20); zaterdag/zondag van 14:00 tot 17:00.

Info: thomas@geuzenhuis.be - 09 220 80 20.

Locatie: Geuzenhuis (Zolderzaal), Kantienberg 9, 9000 Gent.

VRIJDAG 3 MEI 2013, 18:00

**Viering 50-jarig bestaan
Feest Vrijzinnige Jeugd
Gent. Huldiging stadhuis**

COMITÉ FEEST VRIJZINNIGE JEUGD GENT

Zoals het een 50-jarige vereniging betaamt wordt het Gentse Feestcomité gehuldigd op het stadhuis. Burgemeester Daniël Termont zal de speech verzorgen.

Gratis toegang.

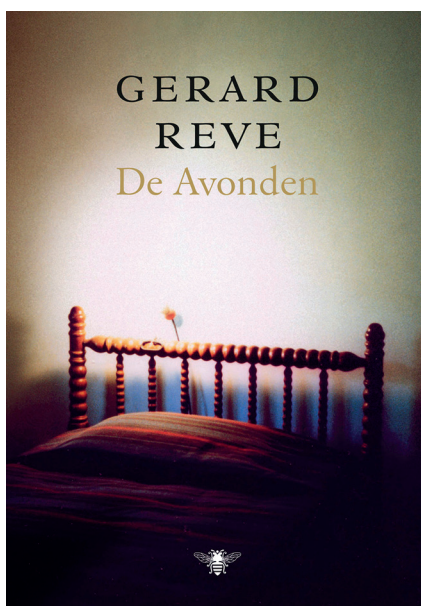
Locatie: Oostenrijks Salon van het stadhuis, Botermarkt 1, 9000 Gent.

VRIJDAG 3 MEI 2013, 20:00 - 23:00

Boekbespreking 'De Avonden' - Gerard Reve

Leesclub 'De Avonduren'

UPV GENT

Een nog steeds onovertroffen meesterwerk uit 1947 over de naoorlogse sfeer, bestaande uit inertie, indolentie, lethargie. Uitzonderlijk voorbeeldig uitgedrukt door Reve, de meest gewaardeerde en meest verguisde literator van de Nederlanden.

Inkom: € 10.

Info en inschrijving: Geert Boxstael - 0496 53 99 76
09 269 07 10 - geert.boxstael2@telenet.be
(graag vooraf een seintje).

Locatie: Molenaarstraat 111-3, 9000 Gent of Hofstraat 353, 9000 Gent.

ZATERDAG 4 MEI 2013, 8:30 - 15:00

50e Feest Vrijzinnige Jeugd Gent

COMITÉ FEEST VRIJZINNIGE JEUGD GENT

I.S.M. VC GEUZENHUIS

Op 4 mei vieren 180 twaalfjarigen uit niet minder dan 32 Gentse scholen hun Feest

Vrijzinnige Jeugd. Dit jaar is het centrale thema 'Wij zijn de wereld - morgen is 't aan ons'. Onze jongeren zijn de toekomst. Hun open kijk op de wereld, optimisme en creativiteit zijn slechts een paar eigenschappen die we graag koesteren en aanmoedigen ... Het zijn waarden die we benadrukken, die we willen meegeven aan onze feestelingen. Vanaf 8:30 volgen de kinderen workshops in de lijn van ons thema, en van 11:50 tot 13:00 is er het toonmoment/bezinningsgedeelte in het auditorium Leon De Meyer van het Ufo (UGent). Afsluiten doen we met een uitgebreide receptie.

Info: thomas@geuzenhuis.be - 09 220 80 20.

Locatie: Ufo (UGent), Sint-Pietersnieuwstraat 33-35, 9000 Gent.

ZONDAG 5 MEI 2013, 9:45 OF 13:45

Daguitstap naar Wakken

WILLEMSFONDS GENT

Net over de grens tussen Oost- en West-Vlaanderen ligt de gemeente Dentergem, met als deelgemeente Wakken. Op het programma staat een rondleiding door het Provinciaal Domein De Baliekouter en het historische Wakken.

PROGRAMMA

- 9:45** samenkomst parking Provinciaal Domein De Baliekouter
- 10:00** natuurwandeling o.l.v. een CVN-natuurgids
- 12:30** broodjes en een (stevig) drankje in café Flandria
- 13:45** afspraak in café Flandria, voor hen die enkel het namiddagprogramma volgen
- 14:00** rondleiding in het historisch centrum van Wakken door schepen van Cultuur, Bart De Keukeleire
- 16:00** einde

Deelname: voor het volledige dagprogramma betaalt u € 16 (WF-leden) of € 18 (niet-leden); voor een halve dag (voor- of namiddag) € 8 (WF-leden) of € 9 (niet-leden).
Info en inschrijving: Danny Neirinckx
wfgent-dn@scarlet.be - 0495 53 99 83.
Inschrijven door een mailtje te sturen naar wfgent-dn@scarlet.be en door het verschuldigde bedrag te storten op rekening van Willemsfonds vzw, afd. Gent: BE20 0000 0875 5056, met vermelding 'Wakken' en dit vóór 2 mei 2013. Als je inschrijft voor een halve dag, graag ook doorgeven of je in de voor- of namiddag komt.
Locatie: parking Provinciaal Domein De Baliekouter, Ommegangstraat, 8720 Wakken (voormiddag) of café Flandria, Wapenplaats 39, 8720 Wakken (namiddag).

DINSDAGEN 7, 14, 21 EN

28 MEI 2013, 13:30 - 17:00

Mijn ideale discotheek

Muziekclub 'Capriccio'

UPV GENT

In deze dinsdagnamiddagse luister-lezingen geven we een overzicht van de Westerse muziekgeschiedenis (4de tot de 21ste eeuw) aan de hand van 'capita selecta'. Dit kan betekenen: het belichten van een componist, een vergelijking van een uitvoering van een compositie, een namiddag een uitvoerder, een opera, een genre, de bespreking van een stijl ... De namiddag is doorspekt van culturele, filosofische en historische uitweidingen, niet zelden door de deelnemers aangekaart. Het is een sociaal-interactief gebeuren. Geen enkele voorkennis is vereist.

Inkom: € 10.

Info en inschrijving: Geert Boxstael - 0496 53 99 76
09 269 07 10 - geert.boxstael2@telenet.be
(graag vooraf een seintje).

Locatie: Hofstraat 353, 9000 Gent.

VRIJDAG 10 MEI 2013, 20:00

Vernissage Ann Tombeur & Chris Van Hecke

KUNST IN HET GEUZENHUIS

Chris Van Hecke, beeldhouwwerk

'In mijn beeldend werk refereer ik dikwijls naar de imperfectie van vormen, voorwerpen, mensen en hoe je na de eerste afkeer of irritatie verder kijkt om de schoonheid ervan te ontdekken en te aanvaarden. De onvolmaaktheid wordt een taal op zich, die je niet onberoerd laat.'

Ann Tombeur, schilderijen

'Leven en dood, licht en duisternis schuiven zacht in elkaar, versterken elkaar, lijken op elkaar. Er is hoop in die ontmoeting. Sfinx in een caleidoscoop van zwart, wit, grijs, rood, groen en tussentinten van mededogen.'

Gratis toegang.

De tentoonstelling loopt van 11 t.e.m. 19 mei 2013 in het Geuzenhuis. Open: maandag tot vrijdag van 9:00 tot 12:00 en van 13:00 tot 16:30 (na telefonische afspraak via 09 220 80 20); zaterdag/zondag van 14:00 tot 17:00. Info: KIG - griet@geuzenhuis.be - 09 220 80 20. Locatie: Geuzenhuis (Zolderzaal), Kantienberg 9, 9000 Gent.

ZONDAG 12 MEI 2013, 11:00

Aperitiefdebat GGO's

VERMEYLENFONDS GENT

Debat over genetisch gemanipuleerde organismen, met: Marc Van Montagu, stichter en voorzitter van het Instituut voor Plantenbiotechnologie voor Ontwikkelingslanden (UGent) en voorzitter van de European Federation of Biotechnology; Marleen Temmerman, hoofd van het Departement voor Reproductieve Gezondheid en Onderzoek van de Wereldgezondheidsorganisatie; Barbara Van Dyck, KUL-onderzoekster (Architectuur, Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening) die wegens haar steun aan het protest tegen het ggo-aardappelveld in Wetteren haar job verloor en Willem Wallyn, regisseur.

PROGRAMMA:

Inleiding door prof. dr. Marc Van Montagu (o.v.)

11:15 Debat tussen Marleen Temmerman en Barbara Van Dyck

Moderator Willem Wallyn

12:15 Vragen uit de zaal

Gratis toegang.

Info en inschrijving: fabjen@vermeylenfonds.be
09 223 02 88.

Locatie: Kraakhuis Bijloke, Jozef Kluyskensstraat 2, 9000 Gent.

DINSDAG 14 MEI 2013, 20:00

Euthanasie: heet van de naald

Jacinta De Roeck

HUMANISTISCH VERBOND GENT

Vandaag debatteren onze federale parlementsleden over een eventuele verfijning en uitbreiding van de euthanasiewetgeving. Jacinta De Roeck, directeur van HVV, heeft er als expert een toonaangevende stem. Zelf pleit ze op zowel medisch als juridisch vlak voor een uitbreiding van de wet, maar zal dit ook gebeuren?

Op deze dinsdagavond gidst zij ons doorheen de totstandkoming van de euthanasiewetgeving en de evolutie van de euthanasiepraktijk, om zo uit te komen bij de knelpunten van vandaag.

Kunnen artsen en/of ziekenhuizen de euthanasievraag van een patiënt weigeren? Mogen psychiatrische patiënten euthanasie plegen? Wat met minderjarigen en dementerenden?

Alle formulieren met betrekking tot het levenseinde zullen beschikbaar zijn, en kunnen administratief in orde worden gebracht.

Gratis toegang.

Info en inschrijving: Ria Gheldof
hvv.gent@geuzenhuis.be - 09 220 80 20.

Locatie: Geuzenhuis, Kantienberg 9, 9000 Gent.

WOENSDAG 15 MEI 2013, 15:00

Leesclub Zot van lezen! bespreekt 'Engelen vallen langzaam'

KUNST IN HET GEUZENHUIS

Engelen vallen langzaam van Karl Ove Knausgård is een theologische fantasie over de aard der engelen, die bestaat uit verschillende romans in verschillende genres.

Engelen vallen langzaam is een volstrekt unieke, uitdagende en complexe pageturner.

Deelname: gratis, mits lidmaatschap Kunst in het Geuzenhuis vzw.

Info: griet@geuzenhuis.be - 09 220 80 20.

Locatie: Geuzenhuis, Kantienberg 9, 9000 Gent.

DONDERDAG 16 MEI 2013, 10:30

Daguitstap 'Vooruit100'

GENTSE GRIJZE GEUZEN I.S.M. VERMEYLENFONDS

Honderd jaar geleden bouwde de socialistische coöperatie De Vooruit een eigen feestlokaal in de Gentse Sint-Pietersnieuwstraat. Vele decennia lang was dit feestlokaal het culturele bastion van de socialistische beweging. Vandaag is De Vooruit nog steeds een begrip in Gent. We brengen een bezoek aan het STAM, maken een boottocht, lunchen in de Vooruit en eindigen daar met een geleid bezoek.

Deelname: € 22 (exclusief lunch).

Info en inschrijving: omdat de plaatsen beperkt zijn.

vragen wij eerst telefonisch op het nummer 09 220 80 20

(of via e-mail: griet@geuzenhuis.be) contact op te nemen met het Geuzenhuis, vooraleer de betaling uit te voeren.

U bent definitief ingeschreven na ontvangst van € 22 p.p. op rekeningnummer van het vrijzinnig centrum Geuzenhuis: IBAN BE54 0011 1893 3897.

Locatie: afspraak aan de ingang van het STAM, Godshuizenlaan te Gent.

ZATERDAG 18 MEI 2013

T.E.M. ZATERDAG 25 MEI 2013

'Wij vieren'

Toneelgroep Ongehoordt

WILLEMSFONDS GENT

Tien jaar na hun eerste voorstelling staat Ongehoordt terug op de planken met een komedie.

Het verhaal: Vicky verrast haar man 's avonds met een etentje waarop ze ook haar flamboyante homobaas uitgenodigd heeft. Binnenkort zal er een belangrijke beslissing vallen op het werk en daar wil ze vanavond eens over praten met beide mannen. Bij het aperitief ontdekt Vicky's echtgenoot echter dat ze de tafel voor vier gedekt heeft ...

Voorstellingen op zaterdag 18 mei (20:00),

zondag 19 mei (15:00), vrijdag 24 mei (20:00)

en zaterdag 25 mei 2013 (20:00).

Toegangsprijs: VVK voor WF-leden: € 10 euro; ADD: € 12.

Info en inschrijving: tickets reserveren via wij.vieren@skynet.be of 0479 44 80 34.
Reservaties zijn bevestigd na storting op rekeningnummer BE54 0836 0562 8997.
Locatie: Lakenmetershuis, Vrijdagmarkt 24-25, 9000 Gent.

MAANDAG 20 MEI 2013, 8:15

Daguitstap 'Westhoek in smaken en kleuren'

WILLEMSFONDS GENT

We bezoeken de Westhoek en verkennen vier historische steden en drie unieke markten.

PROGRAMMA

- 8:30** vertrek met de bus op P&R Gentbrugge
- 10:00** koffie en Veurse meringuetartaar in brasserie Christophe, Grote Markt 24, Veurne
- 10:30** bezoek aan de bloemenmarkt / korte historische uitleg (Veurne)
- 11:15** vertrek met de bus naar Diksmuide
- 11:45** bezoek aan de kaasmarkt / korte historische uitleg (Diksmuide)
- 12:45** vertrek met de bus naar restaurant 't Jagershof, Woumenweg 291, Woumen
- 13:15** middagmaal
- 15:30** vertrek met de bus naar Kemmel
- 16:15** bezoek aan de zoetemarkt / korte toeristische uitleg (Kemmel)
- 18:00** vertrek met de bus naar Ieper
- 18:30** bezoek aan de Grote Markt / korte historische uitleg / vrije tijd (Ieper)
- 19:50** bijwonen van 'The Last post' aan Menenpoort (Ieper)
- 20:30** vertrek met bus vanuit Ieper naar Gent
- 21:45** aankomst aan P&R Gentbrugge

Deelname: € 55 (WF-leden) / € 59 (niet-leden).
Info en inschrijving: Mark De Jode - 09 233 50 81
0477 27 02 35.

Inschrijven middels overschrijving op rekening van M. De Jode - De Muynck: BE15 3900 9581 4130, o.v.v. 'Westhoek' en dit uiterlijk tegen 3 mei 2013 (geldt op rekening!).

Locatie: Park & Ride Gentbrugge, hoek J. Vervaekestraat en Oefenpleinstraat, Gentbrugge (onder het viaduct van de E17).

DINSDAG 21 MEI 2013, 19:30 - 22:00

Filosofisch gesprek: 'Het belang van vriendschap'

HVV ZAHIR GENT

Hoe belangrijk is het om vrienden te hebben en ze te houden?

Vooraleer we dit kunnen invullen is het

belangrijk om te bepalen wie we als vriend beschouwen. Aan welke voorwaarden dient hij of zij te voldoen? Kunnen we zonder vrienden leven of zijn vrienden echt wel noodzakelijk? En zo ja, hoe groot kan die vriendenkring dan wel zijn? Kan vriendschap een massabeleving zijn? Ben je vriend voor het leven, of bestaat er een soort houdbaarheidsdatum voor vriendschap?

Van harte welkom.

Gratis deelname.

Info en inschrijving: Gustaaf de Meersman - videokontakt.
gdm@telenet.be - 09 330 35 77.

Locatie: Geuzenhuis, Kantienberg 9 te 9000 Gent.

DINSDAG 21 MEI 2013, 20:00

'Niet mijn genen, helemaal mijn ma/pa?'

**Bijeenkomst discussiegroep
'Medisch begeleide voortplanting en ouderschap'**

DE MAAKBARE MENS I.S.M.

VC GEUZENHUIS & HUMANISTISCH VERBOND GENT

Medisch geassisteerde voortplanting heeft de laatste jaren een gunstige impact gehad op heel wat levens. Maar nieuwe mogelijkheden brengen ook nieuwe vragen met zich mee. Bovendien is medisch geassisteerde voortplanting slachtoffer van haar eigen succes geworden: er zijn te weinig sperma-, eikel- en embryodonors. Kunnen we dat tekort niet oplossen door een financiële compensatie en valt het te verantwoorden dat we iemand betalen voor zijn/haar lichaamsmateriaal? Ook vanuit de positie van het kind rijzen er vragen: moet hij/zij weten dat de sociale ouder niet de biologische ouder is? Daarnaast heeft de donor ook recht op anonimiteit ... of niet?

Bovendien: zijn we het wel eens met die

wetten? Kom mee discussiëren met Lien Booghs, medewerker bij De Maakbare Mens vzw.

Gratis toegang, maar reservatie is verplicht (max. 10 deelnemers).

Info en inschrijving: info@demaakbaremens.org.
Locatie: Geuzenhuis, Kantienberg 9, 9000 Gent.

ZONDAG 26 MEI 2013, 8:00 - 18:00

Daguitstap Charleroi

KUNST IN HET GEUZENHUIS

Kunst in het Geuzenhuis brengt een bezoek aan een van de belangrijkste fotografiemusea in België, met name dat van Charleroi. Na dit bezoek rijden we door tot aan de site van Le Grand Hornu, een historisch industrieel mijncomplex in de Borinage. De site is een belangrijk voorbeeld van industrieel erfgoed van de industriële revolutie en van functionele stedenbouw begin 19e eeuw.

PROGRAMMA

- 8:00** vertrek met bus aan Gentbrugge, P&R
- 10:00** niet-geleid bezoek fotografiemuseum Charleroi (duur 1:30)
- 11:30 - 12:00** lunch fotografiemuseum (mogelijkheid tot broodjesmaaltijd)
- 14:00** niet-geleid bezoek aan de site Le Grand Hornu en vrij bezoek aan 1 of 2 musea op deze site (Musée des Arts Contemporains en/of Grand Hornu Images)
- 17:00 - 18:00** bus naar huis

Deelname: € 35 (exclusief lunch, wordt ter plaatse betaald).
Info en inschrijving: plaatsen zijn beperkt, daarom graag eerst een seintje op griet@geuzenhuis.be of 09 220 80 20 vooraleer over te schrijven. Uw inschrijving is definitief na ontvangst van € 35 p.p. op rekening van Kunst in het Geuzenhuis vzw BIC GEBABEBB / IBAN BE38 0013 0679 1272 met vermelding van 'Charleroi + aantal personen'.
Locatie: afspraak om 8:00 in Gentbrugge, Park&Ride.

ZONDAG 26 MEI 2013, 13:50

Crimiwandeling Lokeren

WILLEMSFONDS GENTBRUGGE I.S.M. SAMA

Laat u op sleeptouw nemen door politiecommissaris - en tevens onze gids - Rudi De Clercq voor deze crimiwandeling!

De wandeling start op het politiecommissariaat met een korte uitleg. Onze gids neemt ons vervolgens mee naar een aantal (minder) gekende locaties in het centrum van Lokeren, waarbij hij honderduit vertelt over de voormalige gevangenis, het rijke

caféleven op de Groentemarkt, een passionele moord en zelfmoorden aan de Durme. Een stukje - eerder onbekende - geschiedenis wordt zo aan het publiek kenbaar gemaakt en geeft inzicht in het politiewerk vroeger en nu. Afsluiten doen we om 16:00 in het Cultureel Centrum van Lokeren.

Deelname: € 5 (WF-leden) / € 6 (niet-leden).
Betaling ter plaatse, treinticket niet inbegrepen.
Info en inschrijving (vóór 15 mei): Jan De Groof
jande_groof@hotmail.com - 0486 22 77 02.
Locatie: Afspraak om 13:10 aan het station Gent
Dampoort als u met de trein naar Lokeren gaat.
Gaaf u met eigen vervoer, dan verwachten we u om 13:50
stipt aan de Oude Vismijn 34, 9160 Lokeren.

DONDERDAG 30 MEI 2013, 20:00 – 23:00

Pyrrha-ode – Horatius

door Drs. Hans Ooms

UPV GENT

Een uitvoerige bespreking van dit meesterlijke gedicht.

Inkom: € 10.
Info en inschrijving: Geert Boxstael - 0496 53 99 76
09 269 07 10 - geert.boxstael2@telenet.be
(graag vooraf een seintje).
Locatie: Hofstraat 353, 9000 Gent.

ZONDAG 2 JUNI 2013, 11:00

Bezoek 'Modernisme' (MSK)

KUNST IN HET GEUZENHUIS

Onder leiding van gids Rik Reynaerts brengt Kunst in het Geuzenhuis een bezoek aan de tentoonstelling *Modernisme. Belgische abstracte kunst en Europa (1912-1930)* in het MSK. Meer info over deze tentoonstelling leest u in de cultuurrubriek van dit nummer op pag 36.

Deelname: € 5 voor inwoners van Gent (gids).
Alle anderen betalen € 11.
Info en inschrijving: plaatsen zijn beperkt, daarom graag
eerst een seintje via griet@geuzenhuis.be of 09 220 80 20

vooraleer over te schrijven. Uw inschrijving is definitief na ontvangst van betaling op rekening van Kunst in het Geuzenhuis vzw BIC GEBABEBB / IBAN BE38 0013 0679 1272 met vermelding van 'Modernisme + aantal personen'.
Locatie: afspraak om 10:45 aan het MSK, Fernand Scribe dreef 1 (Citadelpark), 9000 Gent.

GERAARDSBERGEN

DONDERDAG 16 MEI 2013, 20:00

Voordracht: De 'Scottish Enlightenment'

Prof. dr. Jef Van Bellingen
(filosofie, VUB)

HUISVANDEMENS ZOTTEGEM

De Schotse Verlichting, met als bekendste vertegenwoordigers o.a. David Hume en Adam Smith, deelde de rationalistische en humanistische inslag met de Europese Verlichting in dezelfde periode.

De denkers van de Schotse Verlichting stelden het belang van de menselijke rede voorop, en verwierpen elke autoriteit die niet door de Rede kon worden gelegitimeerd.

Gratis toegang.
Info en inschrijving: huisvandeMens Zottegem
Johan.vanderspeeten@demens.nu - 09 326 85 70.
Locatie: Huis van het Vrije Denken, Markt,
9500 Geraardsbergen.

LOCHRISTI

VRIJDAG 24 MEI 2013, 20:00

Comedy-avond

WILLEMSFONDS LOCHRISTI

Comedy-avond met Lankmoed en Ygor-uit-Poperinge, georganiseerd door de gemeentelijke culturele dienst in zaal Uyttenhove.

Lankmoed (Jan Geubbelmans en Peter Van Ewijk) opent de avond. Twee dertigers hebben elk hun zeer specifieke visie op het leven. Dat verschil zie je ook op het podium ... en dat zorgt voor een unieke dynamiek van tekst en muziek!

Het verschijnsel Ygor-uit-Poperinge is volstrekt uniek en nauwelijks in woorden te vatten. Met zijn eerste voorstelling 'Ygor' trok het alter ego van comedian Filip Haeuyaert (met trekpaard en kar) naar Nederland, mét succes. Moe maar tevreden, keert hij terug naar Vlaanderen.

Deelnameprijs: € 8.
Info en inschrijving: Robert Steens
robertsteens@hotmail.com - 09 355 81 98.
Locatie: Zaal Uyttenhove, Zavel 7, 9080 Lochristi.

MARIAKERKE

ZATERDAG 25 MEI 2013

Lentefeest en Feest Vrijzinnige Jeugd

OVM DE WIJZE EIK

Derde editie van het lentefeest voor de 6-jarigen. Voor de eerste keer gaat het Feest van de Vrijzinnige Jeugd ook door op De Wijze Eik.

De 12-jarigen zullen workshops volgen rond het thema Afrika en dit op het podium naar voor brengen. Alsook brengen ze, op een ludieke manier, hun beschouwing over hun lessen niet-confessionele zedenleer in het lager onderwijs.

Het feestgebeuren voor beide feesten wordt afgesloten met een uitgebreide receptie. Wij zoeken nog vrijwilligers die kunnen helpen die dag, contact via ovm-dewijze-eik@hotmail.be.

Info: ovm-dewijze-eik@hotmail.be.
Locatie: Amand Casier de ter Bekenlaan 26,
9030 Mariakerke.

MOERBEKE-WAAS

ZATERDAG 25 MEI 2013, 20:00

Theatervoorstelling 'De pijnders'

WILLEMSFONDS MOERBEKE-WAAS

Zes mannen van de Gilde van Pijnders bereiden zich voor op de komende processie in het dorp. Om met de zware draagbarrière waarop het beeld staat te kunnen manoeuvreren op het bochtige en steile parcours moeten ze trainen, zweten en afzien. Ze moeten vooral overeenkomen want het kraakt en het dondert onder mekaar. Via half onbewuste zinnen, bijna pathetische uitroepen, soms absurde, maar dramatische anekdotes krijgen we een ontroerende inkijk in het leven van deze woeste bende.

Inkom: onbekend bij het ter perse gaan.
Info: Rudy Van Megroot
rudylvanmegroot@skynet.be - 0476 48 42 05.
Locatie: NTGent, Sint-Baafsplein 17, 9000 Gent.

oudenaarde

ZONDAG 5 MEI 2013, 10:30 - 13:00

Vrijzinnige toogbabbel

VCL, LIEDTSKRING EN OGG

De gelegenheid tot nadere kennismaking met het Vrijzinnig Centrum Liedts en de morele dienstverlening Oudenaarde, een gezellig vriendentreffen. Het aperitief wordt verzorgd door de Liedtskring telkens op de eerste, derde en vijfde zondag van de maand.

Gratis deelname.

Info: VC Liedts - 055 30 10 30 - info@vcliedts.be.

Locatie: VC Liedts, Parkstraat 2-4, 9700 Oudenaarde.

Donderdag 23 Mei 2013, 19:30

Workshop 'Arts & Crafts' met textiel en ander recuperatiemateriaal

WILLEMSFONDS OUDENAARDE

Ben je graag creatief bezig en helpt het bovendien als je recuperatiemateriaal gebruikt om er je fantasie mee bot te vieren? Dan ben je van harte welkom op de workshop Arts & Crafts waar Tiny Vanheerswynghels, docent aan de Academie van Brugge, je zal helpen een collier te maken uit materiaal dat niet voor de hand ligt maar wonderwel zeer mooi oogt.

Tiny Vanheerswynghels is bestuurslid van het Willemsfonds Oudenaarde, een creatieve bezige bij die de zeer gewaardeerde tentoonstelling 'Aan de Kant' in het Liedtskasteel gestalte heeft gegeven.

Deelname: € 10 (WF-leden) / € 12 (niet-leden).

Info: VC Liedts - 055 30 10 30 - info@vcliedts.be.

Inschrijving: Marie-Paule Nolle - 0498 04 09 70.

Locatie: VC Liedts, Parkstraat 2-4, 9700 Oudenaarde.

Vrijdag 24 Mei 2013, 20:00

Filmvoorstelling 'Tot Altijd'

VERMEYLENFONDS OUDENAARDE I.S.M. CURIEUS

Tot altijd vertelt het verhaal van bijzondere bende die samenkwam rond een strijd op leven en dood, en van een uitzonderlijke vriendschap. Tot altijd.

Inkom: € 3 / € 1 (houders OK-pas).

Info: VC Liedts - 055 30 10 30 - info@vcliedts.be.

Locatie: VC Liedts, Parkstraat 2-4, 9700 Oudenaarde.

RONSE

ZATERDAG 4 MEI 2013, 7:00 - 19:00

Uitstap naar Blegny-Mijn

VERMEYLENFONDS RONSE

Het bestuur van het Vermeylenfonds Ronse organiseert zijn jaarlijkse uitstap naar de koolmijn van Blegny.

Blegny-Mijn, gelegen tussen Luik en Maas-tricht, is één van de vier authentieke Europese koolmijnen waar de ondergrondse galerijen nog toegankelijk zijn voor bezoekers. Gelegen op -30 en -60 meter geven ze de mogelijkheid het volledige extractieproces te ontdekken. Sedert juli 2012 zijn vier Belgische mijnsites (Blegny-mijn, Le Bois du Cazier, Bois-du-luc en Grand-Hornu) erkend als wereldpatrimonium door UNESCO.

PROGRAMMA

- 7:00 vertrek met de bus aan het station van Ronse (gratis parking)
- 10:00 film over de koolsteen en bezoek van de koolmijn
- 12:15 middagmaaltijd (drank niet inbegrepen)
- 13:30 bezoek aan het museum
- 15:30 bezoek aan de regio met het toeristentreinje
- 16:30 terug met de bus naar Ronse
- 19:00 aankomst in Ronse

Deelname: € 55 p.p. (€ 35 voor kinderen tot 12 jaar) bezoek, vervoer en lunch inbegrepen. De reservering is maar geldig na storting van het bedrag op rekeningnummer BE82-0016-4019-9268 van het August Vermeylenfonds Ronse Zuidstraat 13, 9600 Ronse.

Info en inschrijving: José Bruneel
jose.bruneel1@telenet.be - 055/38 74 37.

Locatie: vertrek aan het station van Ronse, W. Churchillplein, 9600 Ronse.

WOENSDAGEN 15 EN 29 MEI 2013, DIVERSE UREN

De essentie van mindfulness: kracht, bezieling en evenwicht door mentale training

Bruno Cappelle

HUISVANDEMENS RONSE

Mindfulnessstraining is een training van aandacht en opmerkzaamheid, een vorm van meditatie. De beoefening ervan kent talloze voordelen, meer en meer gestaafd door wetenschappelijk onderzoek. Deze training loopt over acht sessies. Het volgen van de volledige reeks geniet zeker de voorkeur, maar voor wie dat wenst is er ook de mogelijkheid om een aparte sessie te volgen of om later in te stappen. Motivatie is de enige echt noodzakelijke voorwaarde tot deelname. Mindfulnessstraining laat zich niet verplichten. Er is een ochtend- en een avondgroep, én een namiddaggroep speciaal gericht op jongeren. Op elke trainingsdag zijn er ook 'open' momenten voorzien. Deze momenten zijn vrij toegankelijk voor iedereen die een uurtje wil mediteren of relaxen, ongeacht de invalshoek. Hiervoor hoeft je niet in te schrijven.

PLANNING

De training gaat tweewekelijks door op woensdag, buiten de schoolvakanties:

De volgende sessies zijn op 12 en 26 juni.

Ochtendgroep: van 9:00 tot 11:00.

Open momenten: van 11:30 tot 12:30 en van 17:00 tot 18:00.

Jongerengroep (+/- 14j tot 20j): van 14:30 tot 16:30.

Avondgroep: van 19:00 tot 21:00.

Deelname: € 8 (jongeren) / € 10

(vermindering mogelijk bij financiële moeilijkheden).

Info en inschrijving (noodzakelijk): huisvandeMens

Ronse - 055 21 49 69 - ronse@deMens.nu.

Locatie: Portus, Ephrem De Malanderplein 7, 9600 Ronse.

ZONDAG 27 MEI 2013, 10:00

Feest Vrijzinnige Jeugd - Lentefeest

VC DE BRANDERIJ

De 6- en 12-jarigen vieren hun Lentefeest/Feest Vrijzinnige Jeugd.

Gratis toegang.

Info: VC De Branderij - de.brandrij@skynet.be

055 20 93 20.

Locatie: VC De Branderij, Zuidstraat 13, 9600 Ronse.

SINT-NIKLAAS

DINSdag 14 MEI 2013, 14:00

Lezing: 'Ethische vragen rond het levenseinde'

Liesl Van Daele

HUISVANDEMENS SINT-NIKLAAS

Ons levenseinde kan een heleboel ethische vragen oproepen. Vragen die ons allen aan- gaan. Liesl Van Daele is master in de Mo- raalwetenschappen. Zij zal op deze belang- rijke vragen ingaan.

Gratis toegang.

Info en inschrijving: huisvandeMens Sint-Niklaas
sintniklaas@demens.nu - 03 777 20 87.

Locatie: huisvandeMens Sint-Niklaas, Ankerstraat 96,
9100 Sint-Niklaas.

MAANDAG 27 MEI 2013, 19:30 - 20:00

Filosoferen met kinderen

HUISVANDEMENS SINT-NIKLAAS I.S.M.

VORMINGPLUS WAAS-EN-DENDER,

CC SINT-NIKLAAS - VRIJE ATELIER, VCOK.

Thema's om over te filosoferen met kinde- ren zijn eindeloos en onuitputtelijk. Zijn mensen altijd lief voor elkaar? Zijn gevan- genen ook vrij? Hoe mooi is kunst? Zijn sommige vrienden ook vijanden? Bestaan er ook lieve monsters? Je krijgt geen ant- woorden op deze vragen maar vanuit een 'socratische' houding leer je verder gaan dan het stellen van de vraag. Je maakt ken- nis met prikkelende en ondersteunende technieken die je kan gebruiken om te filo- soferen met kinderen.

Prijs: € 3 / € 1,5 (kortingsgerechtigden).

Info en inschrijving (vóór 17 mei 2013):

Vormingplus Waas-en-Dender - 03 775 44 84.

Locatie: CC Sint Niklaas - Vrije Ateliers
Rode Kruisstraat 25 - 9100 Sint-Niklaas.

LENTEFEESTEN EN FVJ REGIO WAASLAND

OVV SINT-NIKLAAS

Feest Vrijzinnige Jeugd 'Waar komen we vandaan'

op 5 mei 2013, CC Sint-Niklaas & uitstap naar
'Hananbos Dworp' op 4 mei 2013.

Lentefeest 'Er zit een schat verborgen in jezelf',

16 juni 2013, De Klavers Belsele & uitstap naar
'de Sierk', De Haan', 8 juni 2013.

MPI ZONNEKEN

Lentefeest en Feest Vrijzinnige Jeugd,

Uitstap naar Planckendaal op 5 mei 2013.

OVV KEMZEKE

Lentefeest & Feest Vrijzinnige Jeugd 'Evolutie',

5 mei 2013.

HVV WAASLAND

Lentefeest & Feest Vrijzinnige Jeugd

'Wat hoort in het leven van een vrijzinnige?'

11 mei 2013.

OVV MOERBEKE

Lentefeest & Feest Vrijzinnige Jeugd 'Op zoek naar jezelf',

19 mei 2013.

ZOMERGEM

WOENSDAG 8 MEI 2013, 14:00 - 16:00

Gratis morele bijstand

VC ZOMERLICHT

Elke tweede woensdag van de maand (uit- gezonderd juli, augustus en schoolvakantie tenzij op afspraak) van 14:00 tot 16:00, geeft iemand van het VC Zomerlicht vzw gratis morele bijstand in het Sociaal Huis.

Gratis deelname.

Info en afspraak: VC Zomerlicht

vrijzinnig.zomergem@telenet.be - 0475 31 79 67.

Locatie: Sociaal Huis, Dreef 20, 9930 Zomergem.

DINSDAG 14 MEI, 19:00 - 21:00

Kennismaking met de Ipad

VC ZOMERLICHT

Heb je al een Ipad of overweeg je er één te kopen? Kom dan zeker af. Geen enkele voorkennis nodig. Op deze demo komen er verschillende aspecten aan bod.

Deelname: € 7.

Info en inschrijving: VC Zomerlicht

vrijzinnig.zomergem@telenet.be - 0475 31 79 67.

Aantal plaatsen is beperkt. Uw inschrijving is pas definitief na toezegging van Freddy Verleye en na betaling.

Locatie: VC Zomerlicht, Weldadigheidstraat 30,
9930 Zomergem.

ZONDAG 19 MEI 2013, 11:00 - 13:00

Vrijzinnig praatcafé

VC ZOMERLICHT

Gratis deelname.

Info: VC Zomerlicht - vrijzinnig.zomergem@telenet.be

0475 31 79 67.

Locatie: VC Zomerlicht, Weldadigheidstraat 30,
9930 Zomergem.

ZOTTEGEM

VRIJDAG 10 MEI 2013, 20:00

Curieuze Terrasjes - Film op de Markt van Zottegem

HUISVANDEMENS ZOTTEGEM EN CURIEUS ZOTTEGEM

We vertonen *Brassed Off*, een vrolijk dra-

ma over de teloorgang van de Engelse mij- nen en de fanfares die hen eigen waren. Met Ewan McGregor, Tara Fitzgerald, Pete Postlethwaite.

Iedereen is welkom vanaf 20:00 voor een drankje en animatie. Start van de film bij zonsondergang, om 21:00. Bij slecht weer gaat de voorstelling door in de Rhetorica- zaal.

Gratis toegang.

Info: huisvandeMens Zottegem - 09 326 85 70

Johan.vanderspeeten@demens.nu.

Locatie: Markt, 9620 Zottegem.

DONDERDAG 16 MEI 2013, 9:00

Huifkarrentocht door de Vlaamse Ardennen

GRIJZE GEUZEN ZOTTEGEM

We plannen een huifkarrentocht met ver- trek aan het huisvandeMens Zottegem.

PROGRAMMA:

- 9:00** vertrek tocht
- 10:30 - 11:30** bezoek Stokerij van Damme
- 12:30** lunch in Velzeke. Mogelijkheid tot het nuttigen van een maaltijd in het 'Romeins Hof' op het dorpsplein (vrijblijvend)
- 14:30** bezoek aan het PAM (Provinciaal archeolo- gisch museum)
- 16:30** terugtocht

Deelname: € 23 (leden) / € 27 (niet-leden).

Info en inschrijving: Marleen Van Den Brulle

marleen.vandenbrulle@skynet.be.

Locatie: vertrek aan het huisvandeMens Zottegem,
Kastanjelaan 75, 9620 Zottegem.

OPROEP VERMEYLENFONDS

DONDERDAG 30 MEI 2013, 20:00

**Privacy is dead, get over it!
Big Brother Awards 2013**

Heel wat personen, instellingen, bedrijven

en organisaties nemen het niet zo nauw met onze privacy en proberen de controle op de burger te verschepen. De Liga voor Mensenrechten komt op tegen de hedendaagse Big Brother-cultuur. Iedereen controleren is absurd. Privacy is een fundamenteel mensenrecht!

Daarom verdienen de grootste privacy-schenders van ons een Big Brother Award. Wilt u meer weten over deze prijsuitreiking, bezoek dan de website www.bigbrotherawards.be, waar al onze standpunten staan uitgelegd. Stem op jouw favoriete kandidaat via www.bigbrotherawards.be. Stemmen kan tot 23 mei. Op 30 mei 2013 worden de publieksprijs en juryprijs uitgereikt. Op dit evenement houden we een levendig debat over privacy en controle.

Gratis toegang.

Info: www.bigbrotherawards.be.

Inschrijving: bba@mensenrechten.be.

Locatie: Vooruit, Sint-Pietersnieuwstraat 23, 9000 Gent.

Interlevensbeschouwelijke dialoog in Gent

HUISVANDEMENS GENT, VC GEUZENHUIS

I.S.M. PROTESTANTSE KERK GENT,

ZENBOEDDHISTISCH CENTRUM GENT

EN VORMINGPLUS GENT- EEKLO

Deze interlevensbeschouwelijke kennismaking bevat twee luiken. U kiest zelf of u maar aan één of aan allebei de luiken deelneemt.

Op bezoek bij...

In een bruisende stad als Gent leven heel wat religies en levensbeschouwingen. Ken-

nis en uitleg, wars van alle stereotiepen, is de eerste voorwaarde om wederzijds begrip op gang te trekken. Waar staan de protestanten nu precies voor? Hoe ziet een (zen) boeddhistisch ritueel eruit? En wat moet je onder 'vrijzinnigheid' verstaan? Wij bieden je de exclusieve mogelijkheid elk (gebeds) huis te bezoeken onder de begeleiding van een vertegenwoordiger van die levensovertuiging.

DATA 'OP BEZOEK BIJ'

zaterdag 11 mei 2013, 14:00-16:00:

protestanten, Rabotkerk, Begijnhoflaan 31, Gent

zaterdag 18 mei 2013, 14:00-16:00:

zenboeddhisten, Zen Sangha, Elyzeese Velden 10 b, Gent

zaterdag 1 juni 2013, 14:00-16:00:

vrijzinnig humanisten, VC Geuzenhuis, Kantienberg 9, Gent

U kan zelf bepalen welke locatie u bezoekt, er is geen verplichting om alle locaties aan te doen.

Deelname 'Op bezoek bij': € 5 / € 2,5 (reductiehouders).

Info en inschrijving: Vormingplus Gent-Eeklo vzw

www.vormingplusgent-eeklo.be - 09 240 77 87.

Levensbeschouwelijke salons

Op deze salonavonden gaan we een interlevensbeschouwelijke dialoog aan. Met de vertegenwoordigers van de zenboeddhistische, vrijzinnige en protestantse levensbeschouwing, maar ook met elkaar. Een thema, telkens door een andere overtuiging ingebracht en toegelicht, richt ons gesprek. Het zijn onderwerpen die aan de kern raken van wat het betekent zenboeddhist, vrijzinnige of protestant te zijn. Sta je open voor andere perspectieven en boeiende gesprekken? Ben je benieuwd naar wat ons raakt en bindt of scheidt? Kom dan zeker langs bij deze salons.

DATA 'LEVENSBSCHOUWELIJKE SALONS'

maandag 13 mei 2013, 20:00:

vrijzinnig thema door Katja Veraert, vrijzinnig humanistisch consulent

maandag 27 mei 2013, 20:00:

protestants thema door dominee Marc Loos

maandag 3 juni 2013, 20:00:

zenboeddhistisch thema door Frank De Waele

Deelname levensbeschouwelijke salons: € 8 / € 4

(reductiehouders).

Info & inschrijving: Vormingplus Gent-Eeklo vzw

www.vormingplusgent-eeklo.be - 09 240 77 87.

Locatie 'levensbeschouwelijke salons':

Vormingplus Gent, Reigerstraat 8, 9000 Gent.

VASTE ACTIVITEIT VC GEUZENHUIS

Elke woensdag en vrijdag om 20:00:

Bijeenkomst van SOS Nuchterheid, zelfzorg bij verslaving (alcohol en andere verslavingen). Aarzel niet om een afspraak te maken. De lotgenoten uit uw buurt verwelkomen u van harte!

Uw contactpersoon:

Eddy - 0494 65 19 84 (woensdag)

Cynthia - 0477 65 72 11 (vrijdag)

VASTE ACTIVITEITEN VC LIEDTS

Elke maandag om 20:00:

Workshop hatha yoga, ingericht door het Willemsfonds (geen yoga tijdens schoolvakanties).

Elke maandag om 14:00 en elke woensdag om 19:30

Bridgewedstrijd. Organisatie: Liedts Bridge Club, Oudenaardse Grijsse Geuzen en Liedtskring (uitgezonderd feestdagen).

Elke dinsdag om 20:00

Bijeenkomst SOS Nuchterheid (ook tijdens schoolvakanties).

De vrijzinnig humanistische bibliotheek is te bezoeken na afspraak via 055 30 10 30 of info@vcliedts.be (uitgezonderd feestdagen en schoolvakanties).

Openingsuren VC Liedts: van maandag tot vrijdag

van 9:00 tot 12:00 en van 13:30 tot 15:30.

Info en locatie: VC Liedts - Parkstraat 4, 9700 Oudenaarde

055 30 10 30 - info@vcliedts.be - www.vcliedts.be.

VASTE ACTIVITEIT VC DE BRANDERIJ

Elke woensdag om 19:30 tot 21:30:

Bijeenkomst van SOS Nuchterheid, zelfzorg bij verslaving.

SOS Nuchterheid is een vrijzinnig en humanistisch zelfzorginitiatief en is een lidvereniging van deMens.nu

Info SOS Nuchterheid: 0486 25 66 71

info@sosnuchterheid.org - www.sosnuchterheid.org.

Info en locatie: VC De Branderij - Zuidstraat 13, 9600

Ronse - 055 20 93 20 - de.branterij@skynet.be

www.branterij.be.

Hoofredactie:

Fred Braeckman

Eindredactie:

Griet Engelrelst, Thomas Lemmens

Redactie:

Kurt Beckers, Albert Comhaire,
Freia DeBuck, Annette De Vos,
Frederik Dezutter

Vormgeving: Gerbrich Reynaert

Druk: New Goff

Verantwoordelijke uitgever: Sven Jacobs
p/a Kantienberg 9, 9000 Gent

Werken aan dit nummer mee:

Tinneke Beeckman, Louis Borgesius,
Johan Braeckman, Sonja Eggerickx,
Willem Elias, Frank Moreels,
Pierre Martin Neirinckx, André Oyen,
Tine Patroons, Renaat Ramon,
Gie van den Berghe,
Dany Vandenbossche,
Piet Van Eeckhout, Kris Velter.

Cover: werk van Philip Aguirre y Otegui.
foto © Christophe Ketels (i.o. afdeling
Communicatie (DAR), Vlaamse overheid,
Brussel).

De Geus is het tijdschrift van het
Vrijzinnig Centrum-Geuzenhuis vzw en de
lidverenigingen en wordt met de steun van
de PIMD verspreid over Oost-Vlaanderen.

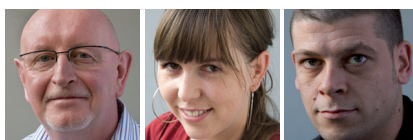
Het VC-Geuzenhuis coördineert,
ondersteunt, bundelt de Gentse
vrijzinnigen in het **Geuzenhuis**,
Kantienberg 9, 9000 Gent
09 220 80 20 – f09 222 70 73
admin@geuzenhuis.be
www.geuzenhuis.be

U kan de redactie bereiken via
Thomas Lemmens, thomas@geuzenhuis.be
of 09 220 80 20.

De verantwoordelijkheid voor de gepubliceerde
artikels berust uitsluitend bij de auteurs.

De redactie behoudt zich het recht artikelen in te
korten. Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag gereproduceerd of overge-
nomen worden zonder de schriftelijke toestemming
van de redactie. Bij toestemming is bronvermelding
– De Geus, jaargang, nummer en maand – steeds
noodzakelijk. Het magazine van De Geus verschijnt
tweemaandelijks (5 nummers). De nieuwsbrief van
De Geus verschijnt maandelijks (10 nummers).

Fred
Braeckman

Griet
Engelrelst

Thomas
Lemmens

Kurt
Beckers

Albert
Comhaire

Annette
De Vos

Frederik
Dezutter

Freia
DeBuck

Gerbrich
Reynaert

LIDMAATSCHAPPEN

Kunst in het Geuzenhuis: €12 op rekening
IBAN BE38 0013 0679 1272 van Kunst
in het Geuzenhuis vzw met vermelding
'lid KIG'.

Grijze Geuzen: €10 op rekening IBAN
BE72 0011 7775 6216 van HVV Leden-
rekening, Lange Leemstraat 57, 2018
Antwerpen met vermelding 'lid GG +
naam afdeling (bv. lid Gentse Grijze
Geuzen)'.

Humanistisch-Vrijzinnige Vereniging: €10
op rekening IBAN BE72 0011 7775
6216 van HVV Ledenrekening, Lange
Leemstraat 57, 2018 Antwerpen met
vermelding 'lid HVV + naam afdeling
(bv. lid HV Gent)'.

Vermeylenfonds: €10 op rekening IBAN
BE50 0011 2745 2218 van VF Ledenre-
kening, Tolhuislaan 88, 9000 Gent met
vermelding 'lid VF'.

Willemsfonds: €15 op rekening IBAN
BE39 0010 2817 2819 van WF Ledenre-
kening, Vrijdagmarkt 24-25, 9000 Gent
met vermelding 'lid WF'.

ABONNEMENTEN

De Geus zonder lidmaatschap: €13 op
rekening IBAN BE54 0011 1893 3897
van het VC-Geuzenhuis met vermelding
'abonnement Geus'. Prijs per los num-
mer: €2.

Het Vrije Woord gratis bij lidmaatschap
HVV en GGG.

Combinaties van lidmaatschappen met of
zonder abonnementen zijn mogelijk.

LIDVERENIGINGEN VC-G

**De Cocon, dienst voor Gezinsbegeleiding
en begeleid zelfstandig wonen vzw**
info: 09 222 30 73 of 09 237 07 22
info@decocon.be - www.decocon.be

De Geus van Gent vzw
open van ma t.e.m. vr vanaf 16:00
za en zo vanaf 19:00
info: www.geuzenhuis.be
09 220 78 25 - geusvangent@telenet.be

Feest Vrijzinnige Jeugd vzw
info: Thomas Lemmens - 09 220 80 20
thomas@geuzenhuis.be

Feniks vzw
info: www.plechtigheden.be
huisvandeMens - 09 233 52 26
gent@deMens.nu

Fonds Lucien De Coninck vzw
info: www.fondsluciendeconinck.be
fondsluciendeconinck@gmail.com

Humanistisch Verbond Gent
info: R. Gheldof - 09 220 80 20
hvv.gent@geuzenhuis.be

**Humanistisch - Vrijzinnige Vereniging
Oost-Vlaanderen**
info: T. Dekempe - 09 222 29 48
hvv.ovl@geuzenhuis.be

Gentse Grijze Geuzen
info: R. Van Mol - 0479 54 22 54
rvanmol@hotmail.com

Kunst in het Geuzenhuis vzw
info: Griet Engelrelst - 09 220 80 20
griet@geuzenhuis.be

**Opvang – Oost-Vlaanderen vzw
Dienst voor pleegzorg**
info: A. Roelands - 09 222 67 62
gent@opvang.be

SOS Nuchterheid vzw
In Gent, woensdag en vrijdag
(alcohol en andere verslavingen).
info: 09 330 35 25(24u op 24u)
info@sosnuchterheid.org
www.sosnuchterheid.org

UPV Gent
Info: Geert Boxstael
geert.boxstael2@telenet.be

Vermeylenfonds Oost-Vlaanderen
info: 09 223 02 88
info@vermeylenfonds.be
www.vermeylenfonds.be

Willemsfonds Oost-Vlaanderen
info: 09 224 10 75
info@willemsfonds.be
www.willemsfonds.be

Werkgemeenschap Leraren Ethiek vzw
info: thierry.vervoort@digimores.org
www.digimores.org

PARTNER

huisvandeMens Gent
Het centrum biedt hulp aan mensen met
morele problemen.
U kan er terecht van ma t.e.m. vr
van 9:00 tot 16:30
De hulpverlening is gratis!
info: Sint-Antoniuskaai 2, 9000 Gent
09 233 52 26 - f 09 233 74 65
gent@deMens.nu

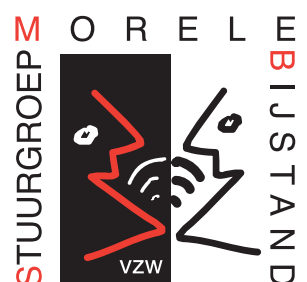
Een **hart** voor vrijwilligerswerk?

Wil jij patiënten, bewoners, familie, vrienden en verplegend personeel een luisterend oor bieden? Kan je goed meeleven met mensen en ben je vrijzinnig-humanist?

Word dan **moreel consultant** in een ziekenhuis of woonzorgcentrum!
We leiden je op en ondersteunen je. **Interesse?**

www.ikwilpraten.be

lid van **de mens nu**
is vrijzinnig humanistisch